

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YENİ KENTSEL YOKSULLUĞUN KADIN İSTİHDAMI BAĞLAMINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE ETKİSİ: SULTANGAZİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda KARLIDAĞ

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

AĞUSTOS, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**YENİ KENTSEL YOKSULLUĞUN KADIN İSTİHDAMI BAĞLAMINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE ETKİSİ: SULTANGAZİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda KARLIDAĞ
(Y2116.060005)

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK

AĞUSTOS, 2023

TEZ SINAV TUTANAĞI

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Yeni Kentsel Yoksulluğun Kadın İstihdamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi: Sultangazi Örneği” adlı çalışmamın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar geçen bütün süreçlerde bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlanılan eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../20..)

Seda KARLIDAĞ

ÖNSÖZ

Tez dönemin her aşamasında yardımını, desteğini ve değerli vaktini hiç esirgemeyen, tecrübelerinden her daim yararlandığım, akademik ortamda gelişmeme katkıda bulunan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK'e (İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet A.B.D) en içten teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda; çalışmalarım süresince yanımda olan ve her daim beni destekleyen annem Serpil KARLIDAĞ ve ablam Eda KARLIDAĞ'a, en yoğun zamanlarda dahi manevi desteği ve içtenliğiyle yanımda olan arkadaşlarıma en derin duygularla teşekkür ederim.

Ağustos,2023

Seda KARLIDAĞ

YENİ KENTSEL YOKSULLUĞUN KADIN İSTİHDAMI BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE ETKİSİ: SULTANGAZİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Sürekli olarak gelişen dünya giderek kentleşmektedir. Bu durum Türkiye’de de benzerlik taşımaktadır. Kentleşme sürecinde önemli ve giderek büyüyen ve yaygın bir hal alan sorunlardan biri ise yoksulluğun kentsel ölçekteki biçimi olan yeni kentsel yoksulluktur. Bununla beraber insan yaşamının pek çok yönünü etkileyen kentler, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin de mekânsal olarak yaşandığı bir çerçevedir.

Bu çalışmada yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet rollerine etkisine odaklanılmış ve istihdam piyasasında yer alan kadınlardan nitel veri elde ederek yeni kentsel yoksulluk ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında çıkarımlar ve değerlendirmeler yapılması hedeflenmiştir. Bu amaçla İstanbul ilinin sosyoekonomik düzeyi düşük olarak belirlenen Sultangazi ilçesi ele alınarak nitel araştırma yöntemine dahil olan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile ilçede ikamet eden ve aktif olarak istihdam piyasasında yer alan 20 kadın katılımcıdan veri toplanmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz kapsamında incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, ilçeye göç eden kadınların genellikle daha iyi yaşam koşulları elde etmek, ekonomik destek sağlamak, iş bulmak, eğitim imkânlarına erişmek, aileleriyle bir arada olmak gibi nedenlerle göç ettiklerini göstermiştir. Sultangazi ilçesi, göç eden kişilerin çoğunun tercih ettiği bir yer olarak öne çıkmaktadır. Bu tercihlerde aile bağı, iş yeri yakınlığı, ekonomik durum ve uygun konut fiyatları gibi etkenler rol oynamaktadır. Göç eden kadınların karşılaştığı zorluklar arasında iş bulma konusunda yaşanan sorunlar, ekonomik sıkıntılar, sosyal uyum sağlama zorlukları ve gelir yetersizliği yer almaktadır. Araştırmada elde edilen önemli bir diğer bulgu da çalışan kadınların kendilerini çok daha özgüvenli ve güçlü hissettikleri, ancak buna rağmen bazı cinsiyet eşitsizlikleri ve rol paylaşımı eşitsizliklerinin hâkim olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Kadın İstihdamı, Sultangazi, Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Yeni Kentsel Yoksulluk

THE IMPACT OF NEW URBAN POVERTY ON GENDER ROLES: THE CASE OF SULTANGAZI

ABSTRACT

The constantly evolving world is increasingly urbanizing, and this trend is also evident in Turkey. One significant and growing issue during the process of urbanization is the new urban poverty, which represents the urban scale form of poverty. Additionally, cities, which affect various aspects of human life, serve as a framework where spatial gender inequalities are experienced.

This study focuses on the impact of new urban poverty on gender roles within the context of female employment and aims to draw inferences and evaluations regarding new urban poverty and gender roles by obtaining qualitative data from women participants in the labor market. To achieve this goal, the district of Sultangazi, which is identified as having a low socioeconomic level in Istanbul province, was selected, and data were collected from 20 female participants who reside in the district and are actively engaged in the labor market using a semi-structured interview technique based on qualitative research methods. The collected data were analyzed within the scope of descriptive analysis.

The findings indicate that women migrating to the district generally do so to attain better living conditions, provide economic support, find employment, access educational opportunities, and be with their families. Sultangazi stands out as a preferred location for the majority of migrants. Factors such as family ties, proximity to workplaces, economic status, and affordable housing prices play a role in these preferences. The challenges faced by migrant women include difficulties in finding employment, economic hardships, challenges in social integration, and insufficient income. An important finding from the research is that working women feel more self-confident and empowered, yet gender inequalities and unequal distribution of roles still prevail.

Keywords: Female Employment, Sultangazi, Gender Roles, New Urban Poverty

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ.....	1
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
A. Yeni Kentsel Yoksulluk	7
1. Yoksulluk Kavramına Genel Bakış	7
2. Kentsel Yoksulluk Kavramı ve Yeni Kentsel Yoksulluk.....	11
3. Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Boyutları	14
a) Kırsaldan kente göç ve gecekondulaşma	15
b) İşsizlik ve ekonomik sorunlar	18
c) Sosyal dışlanma	20
d) Mekansal ayrışma	22
4. Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü.....	25
B. Toplumsal Cinsiyet ve Kentlilik	28
1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	28
2. Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	29
3. Kent Yaşamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet	35

C. Yeni Kentsel Yoksulluk Bağlamında Toplumsal Cinsiyet	38
1. Kentsel Yoksulluk Bağlamında Cinsiyet Roller ve Kadının Yoksullaşması 39	
2. Kadın İstihdamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk	41
III. YÖNTEM.....	47
A. Araştırmanın Amacı ve Soruları	47
B. Araştırmanın Önemi	48
C. Araştırmanın Modeli	49
D. Araştırmanın Sahası Ve Özneleri	50
1. İstanbul İli Sultangazi İlçesinin Sosyo-Demografik Yapısı.....	50
2. Çalışma Grubu.....	54
E. Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	55
F. Araştırmanın Etik Yönü	55
G. Verilerin Analizi.....	56
IV. BULGULAR	59
A. Katılımcıların Sosyo-Demografik Profili.....	59
B. Göç Etme Sürecinde Göç Nedenleri ve Göç Edilen Yerler	61
C. Kent Yoksulluğunun Aileler ve Bireyler Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri 65	
D. Kentteki Yoksulluğun Kadınlar Açısından İstihdama Girişe Etkileri.....	70
E. İstihdam Piyasasına Dâhil Olan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakış Açısı.....	77
V. TARTIŞMA	83
VI. SONUÇ	87
VII. ÖNERİLER.....	93
VIII. KAYNAKLAR.....	95
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	119

KISALTMALAR LİSTESİ

AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖRN	: Örneğin
UN-HABITAT	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Sultangazi İlçesi Mahalleler Haritası.....	52
Şekil 2. Sultangazi İlçesi Coğrafi ve Arazi Kullanımı Haritası.....	53

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	60

I. GİRİŞ

Yoksulluk, insanlık tarihinin hemen her döneminde olduğu gibi günümüzde de tüm dünyada pek çok ülkenin karşı karşıya kaldığı ve baş etmek zorunda kaldığı en önemli toplumsal sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu toplumsal sorunu önlemeyle ilgili olarak tarih süresince çeşitli çözüm yolları üretilmiş ve uygulanmış olmasına karşın değişen toplumsal koşulların bir sonucu olarak farklılaşan ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve psikolojik faktörlerin etkisiyle yoksulluk sorunu her geçen gün daha karmaşık bir hal almıştır (Aksan, 2012: 10).

Yoksulluk insanlığın tüm dönemlerinde ortaya çıkan ve süregelen toplumsal bir problem olmasının yanında, özellikle 1980'li yıllardan itibaren dünyada yaşanan küresel dönüşümler, yoksulluğun etki alanını daha fazla genişletmiş; kentleşme sürecinin hız kazanması ile beraber özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk, kent özelinde çok daha farklı boyutlar ve görünümde ortaya çıkmaya başlamıştır (Sipahi, 2006: 173).

Yoksulluk denildiğinde akla genellikle zenginliğin zıttı olarak sefalet, açlık, yokluk, muhtaçlık, yaşama mücadele, hayatta kalabilme savaşı, temel ve zorunlu gereksinimleri yeteri ölçüde karşılayamama, yeterli varlığa sahip olamama ve gelirden mahrum olma gibi unsurlar gelmektedir. Ancak yoksulluğun literatürde genel kabul görmüş olan, açık ve net bir tanımlanmasına rastlamak pek mümkün değildir. Çünkü yoksulluk olgusu zamana, mekâna göre farklı biçimlerde ele alınmaktadır. Bireylerin temel ihtiyaçlarını giderme imkanına sahip olmaması ve yaşayabileceği minimum hayat standardına sahip olmaması biçiminde ele alınabilecek olan yoksulluk kavramı işsizlik, yoksunluk, ayrımcılık, sosyal dışlanma gibi olgular ile iç içe geçmiş ve etkileşim içerisinde olan bir kavramdır (Ak, 2016: 296).

Yoksulluğun kent ölçeğinde yaşanan biçimi “kentsel yoksulluk” olarak ifade edilmektedir (Dumanlı, 1996: 3; Es ve Güloğlu, 2004 :85). Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimlerden kentlere göç eden, endüstride düşük istihdam olanağı bulan ya da geçici işlerde çalışan, sağlıklı olmayan barınma

şartlarında yaşamını idame ettirmeye çalışan bireyler için “kent yoksulu” kavramı kullanılmaktadır. İstihdam piyasasına resmi olarak dahil olamayan bireylerin kayıt dışı ekonomide yer almaları, bireylerin bunu istihdam piyasasına geçişin bir basamağı olarak görmeleri söz konusudur (Kaygalak, 2001: 132). Bu biçimde kentler giderek artan şekilde işsizlik, gelir dağılımı dengesizliği, toplumsal ve mekansal kutuplaşmanın belirginleşmesi, sosyal adalet düşüncesinin gerilemesi, kamusal hizmet alanının daraltılması gibi yoksulluk olgusunu besleyen süreçlerin etkisinde kalmaya başlamıştır (Sipahi, 2006: 174).

Kentler aynı zamanda toplumsal cinsiyetin deneyimlendiği ve oluşturulduğu kilit bir mekansal ölçek ve insan yaşamının sosyal ve ekonomik yönlerinin birlikte analiz edilebileceği bir çerçevedir (Bondi ve Rose, 2003: 230). Bugün birçok ülkede hız kazanan kentleşmeyle birlikte, kentsel bağlamlarda yoksulluk anlayışını geliştirmek giderek daha önemli hale gelmektedir (Lucci vd., 2018: 297).

Kentler, insanların yaşamını etkileyen birçok sosyal ve ekonomik faktörü içermektedir ve bu faktörler, cinsiyet rolleri ve ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda kentler, toplumun genelinde olduğu gibi, kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdüğü birçok alana sahiptir (McDowell, 1999; Valentine, 2008: 323).

Esasında, birbirini izleyen her nesil, kadın ve erkeklerin toplum içinde nasıl hareket edeceklerine dair farklı beklentileri beraberinde getirmiştir. Ancak bu değişikliklere rağmen, gerçek şu ki bugün bile toplum, kadın ve erkeklerin nasıl davranacaklarına dair hâlâ beklentilere sahiptir (Wienclaw, 2011: 33). Toplumsal cinsiyet kavramı, ilk olarak kadınlar ile erkekler arasındaki güç dengesizliği ve eşitsizlikleri sorgulamak için kullanılırken, günümüzde bu algı aşılarak kavramın önemi daha da artmış ve genişlemiştir (Kaypak, 2014: 344). Bunlardan biri de mekân olarak kentler ve kent yaşamıdır.

Refah, kentleşmenin kaçınılmaz bir sonucu değildir ve kentler özellikle dezavantajlı kesimde bulunan bireyler ve gruplar ve özellikle kadınlar için yoksulluk ve eşitsizliğin kaynağı haline gelebilmektedir (Rakodi, 2008; Krujit ve Koonings, 2009; Jones ve Rodgers, 2009; Rodgers vd., 2011; Mitlin ve Satterthwaite, 2013; Lemanski vd., 2015: 40).

Erkekler ve kadınlar yoksulluğu farklı şekillerde deneyimlemektedir ve üstesinden gelmek için farklı mekanizmalar kullanmaktadır. Bunun başlıca nedeni, onları farklı kısıtlamalara, fırsatlara ve ihtiyaçlara maruz bırakan cinsiyete dayalı rollerdir (Jayamohan ve Kitesa, 2014: 233). Yeni kentsel yaşam bağlamında toplumsal cinsiyet ilişkileri, kentsel hayatın en önemli sorunlu alanlarından biridir çünkü kentteki mekanların örgütlenmesi, kurumlar, iktidar ve otorite ilişkileri, aile yaşamı, kamusal alan ve özel alan ayrımı, istihdam ve emek ilişkileri, güvenlik, ulaşım ve barınma gibi unsurlar, toplumsal cinsiyet ideolojisi ve ilişkileri ile iç içe konumdadır (Tuysuz vd., 2020: 90). Kadınlar, cinsiyete dayalı yapılar nedeniyle kentsel yaşamda karar alma süreçlerinde ve güç dağılımında dezavantajlı bir konumdadır. Toplumsal roller, aile ilişkileri, kararlara katılım ve eğitim, sağlık, ulaşım ve teknolojiadaki gelişmeler gibi değişen dünya koşulları kadınların kentsel haklarını kullanmalarında etkili olmasına rağmen, kadınlar hala erkeklere kıyasla politik, sosyal, ekonomik ve kentsel kazanımlardan daha az yararlanmakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mağduru olmaktadır (Kaypak, 2014: 344-345).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, fırsatlardan yararlanma noktasında, kaynakların ayrılmasında, bu kaynakların kullanımında, haklara ve hizmetlere erişimde, yasalar önünde eşit muamelede kişilerin cinsiyetleri sebebiyle ayrımcılık yapılmamasını içermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise bu durumun tersini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temeli politik, ideolojik, ekonomik ve kültürel yapılara dayanmaktadır. Bu ayrımcılık durumuna eğitim, siyaset, ekonomi, sosyal yaşam gibi toplumsal hayatın hemen hemen her alanında rastlamak mümkündür (Durgun ve Gök, 2017: 22). Bu tür dezavantajlar, ayrımcılıklar ve engeller, kadınların toplum içerisindeki konumlarını, kent yaşamındaki olanaklarını sınırlandırmakta; kadınları sosyal, psikolojik, politik, ekonomik yönlerden yoksullaştırmaktadır.

Kadın yoksulluğunun ekonomik, politik, psikolojik ve sosyolojik boyutları önem arz etmektedir. Bilhassa kadınların temel yükümlülüklerinin ailede çocukların, yaşlı bireylerin ve eşlerin bakımı olduğuna yönelik bir düşünce yapısı üzerine kurulmuş olan toplumlar içerisinde kadın yoksulluğu gelecek nesillere aktararak sürmektedir. Kadınların yoksulluk halleri, onları eşlerine ya da ailelerine ekonomik bakımdan bağımlı bir hale getirmekte, çoğunlukla yaşamlarıyla ilgili kararları kişisel olarak alamamalarına neden olmakta, bu konuda özerkliği elinden almaktadır (Can, 2013: 34). Kadının karşı karşıya kaldığı yoksulluk, kadın için bir gelir yoksunluğu

olmasının yanı sıra, üretken ve gelir getirici kapasitelerini geliştirebilecek hizmetlere ve sosyal hizmetlere eşit olmayan erişim, karar verme gücünün eksikliği ve onları sosyal, ekonomik, politik ve sosyal çevreden dışlayan faktörleri de içermektedir (Jayamohan ve Kitesa, 2014: 233). Bu da karar mekanizmalarına ve toplumsal yaşama katılamama, dolayısıyla toplumsal dışlanmışlık ve aile içerisinde de hakir görülme ve kadına yönelik şiddet gibi şekillerde olumsuz durumlarla sonuçlanabilmektedir (Kan, 2014: 52; Yılmaztürk, 2016: 781). Kadınların, eğitim, sağlık hizmetleri, istihdama katılım ve diğer toplumsal yaşam alanlarındaki fırsat ve haklara eşit erişimlerinin olmaması, yoksulluğun hem bir nedeni hem de sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve toplumsal cinsiyetin benimsenmesiyle yakından ilişkilidir (Yıldırım alp ve Özdemir, 2013: 50).

Ekonomik bağlamda, kadınların kayıtlı işgücü piyasasına katılım düzeylerinin düşük olması, daha kısa çalışma ömürleri ve daha düşük ücretler almaları sonraki yaşamlarında daha fazla ekonomik güvensizliğe ve yoksulluğa yol açmaktadır (United Nations, 2023: 85). Kadınların işgücü piyasasına katılamaması, kadın yoksulluğunun temel nedenlerinden biridir. Bu durum, kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın emeğinin kullanımı ve değerlendirilmesiyle ilişkilidir. Kadınlar, ev işleri başta olmak üzere bakım hizmetlerine yönlendirilerek, kadının rolünün evde ve evin işlerinde olduğu düşüncesiyle istihdam edilememesi sorunuyla karşı karşıyadır (Ulutaş, 2009: 28). Bu durum, kadınların erkeklere bağımlı kalmalarına ve yoksullaşmalarına neden olmaktadır.

Kadınların ek bir gelir amacıyla düşük ücretli, güvenceden mahrum, mevsimlik, kısa dönemli, geçici, kayıt dışı olarak tabir edilebilecek işleri kabul etmeleri esasında gelenekselci toplumsal cinsiyet yapısından ileri gelmektedir. Kadınların bu tür kayıt dışı işlerde çalışmayı kabul etmesi, sigorta güvencesinin haricinde tazminat gibi yasal haklardan da faydalanamaması anlamına da gelmektedir (Cömertler, 2003: 184; Balkan, 2017: 29-30). Kadınların istihdam piyasasında yer almasına rağmen ekonomik, sosyal ve yasal bağlamda birtakım haklardan mahrum kalması kadınların toplum ve aile içinde ikincil konuma gelmesine neden olarak beraberinde yoksulluğu getirmektedir (Meneviş, 2019: 27).

Yoksulluğun bir türevi olarak belirgin hal almış olan kentsel yoksulluk, artan kentleşmeye ve kentler içerisindeki nüfusun hızlı bir biçimde artış göstermesine paralel olarak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorun olarak kabul

edilmektedir. Özellikle çarpık ve sağlıklı kentleşmenin bulunduğu bir ortamda, kadınların yaşadığı kentsel yoksulluk sorunu çarpıcı bir biçimde kendini hissettirmektedir. Diğer taraftan giderek artış gösteren kentsel hizmet talepleri sınırlı kamu kaynaklarının daha etkili bir şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, devlete, yerel yönetimlere, sivil toplum örgütlerine ve bir sosyal adalet mesleği ve disiplini olarak sosyal hizmete önemli görevler düşmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2011: 117).

Toplumsal gelişme noktasında toplumun her bir üyesinin topluma eşit katılım sağlaması ve insan onuruna yakışır bir hayat sürdürebilmesi gereklidir. Bu sebeple kentsel yoksulluğun, ötekileşmenin, sosyal dışlanmanın, mekânsal ayrışmanın önlenmesi, yoksullaşmanın derinleşmesinin engellenmesi ile sosyal gelişmenin sağlanabilmesi için kentsel yoksullukla ve ilişkili sorunlarla mücadele edilmesi, bu konuda uygulanabilir sosyal içerme politikaları ve sosyal hizmet uygulamaları önem taşımaktadır (Ustabaşı Gündüz ve Sağlam, 2020: 2146).

Bu çalışmada, yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet rollerine etkisine odaklanılmıştır. Bu kapsamda, yeni kentsel yoksulluk ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında çıkarımlar ve değerlendirmeler yapmak amacıyla istihdam piyasasında yer alan kadınlardan nitel araştırma yöntemine dahil olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı olarak veri elde etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda İstanbul ilinin sosyoekonomik düzeyi düşük olarak tespit edilen Sultangazi ilçesi ele alınarak kentsel yoksulluğun kadınların iş gücü piyasasına dâhil olmasıyla değişen ve dönüşen toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi doğrultusunda 20 kadın katılımcı ile görüşmelere gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler betimsel içerik analizi kapsamında analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Yeni Kentsel Yoksulluk

1. Yoksulluk Kavramına Genel Bakış

Geçmişten bugüne yoksulluğun tanımlanması ve nasıl ölçüleceği araştırmacılar, politikacılar, kalkınma uygulayıcıları, devletler, çok uluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşları için büyük bir zorluk olmuştur (Saunders, 2004; Noble vd., 2004; Ratcliffe, 2007). Yoksulluğun uygun bir tanımını bulma konusundaki tartışmalara bilgi veren ve rehberlik eden, büyük ölçüde çelişen siyasi gündemler, ideolojiler, ülkeye özgü bağlamlar ve çevresel pek çok faktördür (Minter, 1992; Saunders, 2004). Bu nedenle, ortaya çıkan yoksulluk tanımlarının, tanımlayıcı grupların savunduğu çıkarların ya da ele alındığı kapsamın bir ürünü olduğu iddia etmek mümkündür (Nyasulu, 2010: 148).

Yoksulluk kavramı insanlık tarihi kadar eski olsa da bugün halen yoksulluğun evrensel olarak kabul edilen, açık, net ve özlü bir anlamını ortaya koyacak bir tanımlama yapmak büyük ölçüde olanaksızdır, çünkü yoksulluk ele alınan kapsamın yanı sıra insanların içinde bulunduğu koşulların fiziksel, psikolojik ve ahlaki gibi birçok özelliğinden de etkilenmektedir. Bu nedenle, yoksulluğun kavramsallaştırılması için çeşitli ölçütlerden yararlanılabilmektedir. Araştırmaların çoğu, temel ürün ve hizmetleri satın almak için yetersiz kazanç nedeniyle geleneksel yoksulluk perspektifini kullanmaktadır. Diğer bazı araştırmacılar ise yoksulluğu sağlık, eğitim, ortalama yaşam süresi, çocuk ölüm oranı gibi faktörlerin bir fonksiyonu olarak tanımlamaktadır (Wijekoon vd., 2021: 94). Örneğin Blackwood ve Lynch'in (1994) yaklaşımına göre, harcama ve tüketim dereceleri gibi bazı kriterler kullanılarak yoksullar ayırt edilebilmektedir. Ayrıca Sen (1983: 157) yoksulluğu, "Malları elde etme yollarını ve ihtiyaç duyulan malların mevcudiyetini göz önünde bulundurarak, kişinin sahip olduğu çeşitli mal ve hizmet paketleri olarak edinilen haklar" olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, örneğin Dünya Bankası (2016) yoksulluğu çok geniş terimlerle ele almakta; kaliteli bir yaşam için temel gereksinimleri karşılayamamak;

fiziksel olarak beslenme, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri gibi fiziksel olmayan kimlik, katılım gibi kaynaklar, fırsatlar ve olanaklardan yoksunluk olarak ele almaktadır (World Bank, 2023; Wijekoon vd., 2021: 94).

Birleşmiş Milletler (BM), mutlak bir yoksulluk yaklaşımı benimseyerek yaygın olarak kabul edilen bir yoksulluk tanımını “gıda, güvenli içme suyu, sanitasyon tesisleri, sağlık, barınma, eğitim ve bilgi dahil olmak üzere temel insani ihtiyaçlardan ciddi şekilde yoksun bırakma ile karakterize edilen bir durum” olarak kullanmıştır (United Nations, 1995: 57). Yoksulluğun tanımları tipik olarak kaynak eksikliğine atıfta bulunsa da bunlar akademik araştırmalarda genellikle gelir eksikliği veya tüketim eksikliği olarak işlenmektedir (Madanipour vd., 2015: 2).

Yoksulluk, maddi bağlamda ele alındığında ise; gelir dağılımı veya ortalama gelirdeki farklılıklara bakılmaktadır. Ortalama gelir-yoksulluk sınırının üzerindeyse, yoksulluk daha az olacaktır. Bu nedenle, gelir dağılımı yoksulluğu etkilemede hayati bir rol oynamaktadır. Sosyal bilimler bağlamındaki literatür, sosyal bilimciler ve ekonomistlerin yoksulluğu kavramsallaştırma çabalarıyla doludur. Genel olarak, yoksulluğun kavramsallaştırılması dört farklı şekilde yapılabilmektedir. Bunlar temel ihtiyaçlara/mallara erişim eksikliği; üretken kaynaklara erişimin olmaması veya engellenmesinin bir sonucu; ortak kaynakların verimsiz kullanımının sonucu ve münhasır mekanizmaların sonucu olarak ortaya çıkan yoksulluktur (Olowa, 2012: 29). Temel mallara/hizmetlere erişimin olmamasından kaynaklanan yoksulluk temelde ekonomik veya tüketim odaklıdır. Yoksulluğu maddi terimlerle açıklığa kavuşturmakta ve yoksulluğun derecesini ve derinliğini netleştirmek ve kimin yoksul olup olmadığını belirlemek için açıkça tüketime dayalı sınıflandırmalardan yararlanmaktadır. Bu yaklaşımla yoksullar, belirli bir toplumda listelenmiş bir temel mal ve hizmet paketini karşılayamayan insanlar veya aileler olarak tasavvur edilmektedir. Temel mallar geniş bir bakış açısıyla “beslenme, barınma/konut, su, sağlık, eğitim, çalışma becerileri ve araçları dahil olmak üzere üretken kaynaklara erişim ve sosyo-ekonomik koşullarla ilgili kararlara katılmak için siyasi ve medeni haklar” olarak tanımlanabilmektedir (Streeten ve Burki, 1978: 415). İlk dört gereksinim, yaşamak için temel gereksinimlerdir. Finansal varlıklar, tarım arazisi ve fiziki sermaye gibi üretken kaynaklara erişimin engellenmesi; işsizliğe, yetersiz beslenmeye, mutlak düşük gelire yol açmaktadır (Wijekoon vd., 2021: 95).

Yoksulluk kavramını yalnızca maddi kriterleri göz önüne alarak açlık, fakirlik sınırlarının altında sürdürülmeye çalışılan bir yaşam gibi algılamak eksik bir bakış açısını yansıtmaktadır. Daha geniş bir bağlamda ele alındığında yoksulluk kavramı ele alınırken kişi başına düşen milli gelirin azlığının yanı sıra ortalama yaşam süresi, okuma-yazma oranı, beslenme olanakları, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme olanakları, temiz içme suyundan mahrum olma durumu, barınma, güvenlik, toplumsal katılım gibi faktörlerin de göz önüne alınması gerekmektedir (Ak, 2016: 296-297).

Asgari seviyede gıda gereksinimi ve barınma, eğitim, sağlık gibi gereksinimleri karşılamak için yeterli olanaklarının bulunmaması halinde yoksulluk problemi ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk sebebi ile sosyal ve politik yaşamdan dışlanma söz konusu olmakta; iş yaşamına, istihdam piyasasına ve sosyal yaşama atılmak toplum içerisindeki diğer bireylere göre daha sınırlı ve kısıtlı olmaktadır. Yoksulluk, bireylerin karar alma süreçlerine dahil olamamasına sebebiyet vermektedir. Gelir seviyesi düşük olduğundan ötürü yetersiz altyapı, kamu hizmetlerinin etkili sunulmaması, değişen şartlara adapte olmak gibi hususlarda daha fazla uyum problemi ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan yoksulluk kavramı ele alınırken çok boyutlu bir bakış açısıyla düşünmek gereklidir (Aktan ve İstiklal Vural, 2002: 3-4; Yıldırım, 2019: 17).

Yoksulluğun birçok farklı ve bazen birbiriyle çelişen tanımları, yoksulluğun belirsizliğinin ya da karmaşık bir kavram oluşunun bir göstergesidir (Slim, 1995; Ife ve Tesoriero, 2006). Yoksulluğun nasıl tanımlanması gerektiği konusunda farklı görüşler olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılar sosyal tanımları tercih etme eğilimindeyken, bazı araştırmacılar istatistiksel, sosyal veya politik tanımları tercih etmişlerdir. Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, araştırmacılar ve teknokratlar arasında, yoksulluğa verilen tanımın müdahalelerin temelini oluşturduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır (Ife ve Tesoriero, 2006). Örneğin politik bir tanım, yoksullukla başa çıkmak için politik müdahaleleri gerekli kılmaktadır. Benzer şekilde ekonomik tanımlar da kaçınılmaz olarak ekonomik müdahalelere atıfta bulunmaktadır (Nyasulu, 2010: 147).

Yoksulluk kavramının objektif ve sübjektif olarak değerlendirilmesi literatürde ele alınan önemli bir yaklaşımı oluşturmaktadır. Objektif yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğun altında yatan nedenlerin ne olduğuna ve yoksulluktan kurtulmak noktasında hangi yollara başvurulmasına gerektiğine ilişkin normatif yargıları içermektedir (Lok-Dessallien, 1999: 3). Bu çerçevede, mutlak ve görelî (nispi)

yoksulluk ölçütleri objektif yoksulluğun tanımlanmasında nesnel birer ölçüt olarak kullanılabilir (Çetin, 2020: 514). Dolayısıyla yoksulluk kavramını anlamaya ilişkin olarak literatürde ele alınan mutlak ve göreceli olmak üzere bu iki yaklaşımın yaygın bir biçimde kabul edilen bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Bu temel yaklaşımlar hem yoksulluğu anlamak hem de açıklamak bakımından önemli sınırlar çizerken araştırmacılara da yoksulluk kavramına hangi açıdan yaklaşacağı hususunda rehberlik etmektedir (Aksan, 2012: 11).

Mutlak yoksulluk beslenme, barınma ve sağlık gibi en temel ihtiyaçların karşılanması için gereken gelir düzeyine sahip olunmamasıdır, asgari refah seviyesinin elde edilememesidir (Aydın ve Güloğlu, 2011: 91). Diğer bir ifadeyle bir bireyin varlığını sürdürebilmesi ve en temel ihtiyaçlarını karşılaması için gereken gelir düzeyine sahip olmaması biçiminde ifade edilmektedir. Bu yoksulluk türü ölçülürken bireyin veya ailenin yaşamını idame ettirebilmesi noktasında gerekli olan temel ihtiyaçlar belirtilmekte ve bunları karşılayabilecek en az gelir bütçesinin hesaplanması yoluyla açlık sınırı hesaplanmakta daha sonra buna aile büyüklüğü, kişilerin yaş ve cinsiyet özelliklerine göre kalori ihtiyaçları eklenip fiyatlandırılarak açlık sınırı belirlenmektedir (Güloğlu ve Es, 2011: 3). Nisbi veya göreceli yoksulluksa bireylerin, toplumun ortalama refah seviyesinin belirli bir oranının altında bulunması durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda toplumun genel seviyesine göre belirli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey ya da hane halkı göreceli anlamda yoksul olarak tanımlanmaktadır (Ensari, 2010: 9-10).

Yoksulluk insanlık tarihinin başından bu yana insanlıkla beraber var olmuş sosyolojik bir gerçektir. Gerçekçe olarak bakıldığında toplumdaki bütün kesimlerin eşit gelir seviyesinde olması pek olanaklı bir durum değildir. Bireyler yaşadıkları ülkenin, bölgenin, kentin, yerleşim yerinin sunduğu olanaklar, gelişmişlik düzeyi, nüfus yoğunluğu, bireyin mesleği, eğitim durumu ve diğer demografik özellikleri, toplumun politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı gibi pek çok faktörden ötürü farklı pozisyonlarda bulunmaktadır (Bozan, 2017: 390). Yoksulluk farklı kavramsal değerlendirmeler eşliğinde de ele alınabilmektedir. Bunlardan biri de bireylerin ve grupların yaşamını sürdürdüğü kentlerde ortaya çıkan kentsel yoksulluk kavramıdır.

2. Kentsel Yoksulluk Kavramı ve Yeni Kentsel Yoksulluk

En genel anlamıyla kent kavramı sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri, yönetim durumu ve nüfusu açısından kırsal bölgelerden ayırt edilen, genellikle tarımsal olmayan üretimin gerçekleştirildiği, hem tarımsal hem de tarım dışı üretim, dağıtım ve denetim fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik gelişin derecesine göre belli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme seviyesine erişmiş olan, ikincil toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim alanıdır (Kızılcılık, 2000: 120). Kentleşme kavramıysa dar anlamda, kent sayısını ve kentlerde yaşayan nüfusun artışı ifade eden bir kavramdır. Daha geniş bir ifadeyle kentleşme kavramı, sanayileşme ve ekonomik gelişime bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi neticesini meydana getiren, toplumun yapısında artan bir şekilde örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişiklikler oluşturan bir nüfus birikim süreci olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 2000: 19). Kentleşme kavramı, az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş olan toplumlarda farklı şekillerde vuku bulmaktadır. Genel olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentlerinin önemli bir bölümü çarpık ve sağlıklı kentleşmenin bir örneğini teşkil etmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2011: 118). Bu tür olumsuz gelişmeler de kentsel sorunları beraberinde getirmektedir. Bunlar içerisinde en önemlilerinden biri ise kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan kentsel yoksulluk kavramıdır.

Yoksulluğun kent ölçeğinde yaşanan biçimi “kentsel yoksulluk” olarak ifade edilmektedir (Dumanlı, 1996: 3; Es ve Güloğlu, 2004 :85). Diğer bir ifade ile belli bir sosyo ekonomik işleyiş ve kendine özgü bir yaşam biçiminin olduğu insan yerleşmeleri olan kentlerdeki yoksulluğun türevi, kentsel yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Özel, 2015: 160).

Bu kavram, kentsel mekânlardaki yoksulluğun, küreselleşme süreçlerinin etkisi ile belirli bölgelerde yoğunlaşma eğilimini anlatmaktadır. Kentsel yoksulluğun anlam bakımından ayrışan tarafı, küresel ekonomilerde ortaya çıkan değişimler ve dönüşümler ile yoksulluk sorunu belirgin olmayan nüfusların yoksullaşması ve bu durumun kronik bir hal almasıyla bu nüfusların toplumsal bakımdan dışlanmasıdır (Yolcuoğlu, 2019: 1). Ancak bu genel tanımlamaların yanı sıra bu kavram biraz daha derin bir anlam taşımaktadır.

Özellikle 1980 öncesi dönemde yoksulluk, kapitalist kentlerin bir özelliği olarak ele alınmıştır. Az gelişmiş ülkelerde kırsal kesimlerden kentlere göç eden, endüstride düşük istihdam olanağı bulan ya da geçici işlerde çalışan, sağlıklı olmayan barınma şartlarında yaşamını idame ettirmeye çalışan bireyler için “kent yoksulu” kavramı kullanılmıştır. İstihdam piyasasına resmi olarak dahil olamayan bireylerin kayıt dışı ekonomide yer almaları, bireylerin bunu istihdam piyasasına geçişin bir basamağı olarak görmeleri söz konusudur (Kaygalak, 2001: 132). Özellikle 1980 sonrasında bu süreç, neo-liberal ekonomi politikalarının neticesinde özel sektör, taşeronluk, güvencesiz ve esnek çalışma şeklinde kalıcı olarak çalışmak durumunda olan çalışan yoksulları ve hatta bu ilişki ağına dahi dahil olamamış olan işsiz bireyleri de kapsar hale gelmiştir. Yeni kentsel yoksulluk kavramı, uzun vadede işsizlik sebebiyle cesareti kırılan işsiz bireyleri, kültürel ve mekânsal pek çok unsur sebebi ile ekonomik ve toplumsal hayattan dışlanmış olan bireyleri de yoksul olarak addetmektedir. Böyle bir yoksulluk türü, yalnızca az gelişmiş ülkelerin değil, gelişmiş olan ülkelerin de bir sorunu haline gelmiştir (Akdemir, 2016: 34).

Sosyolojik teori, “yeni yoksulluk” ve “yeni yoksul” kavramlarına, tipik yoksulluk biçimleri karşısında meydana gelen değişikliklerin analiz edildiği bağlamların özelliklerini de içeren çok boyutlu kavramlar olarak yaklaşmaktadır. Diğer bir ifade ile yeni olarak ifade edilen kapsayıcı kavram, yoksulluğun geleneksel olarak kavramsallaştırıldığı ve her bağlamda algılandığı belirli yolları, bu yeni grubun ortaya çıkışının altında yatan süreçleri ve özellikle istihdamın farklı tezahürlerini yansıtan çeşitli olguları kapsamaktadır. Avrupa’da bu kavramlar, 1980’lerin sonlarında, çoğu Avrupa ülkesinde yeni toplumsal sorunların ortaya çıkışı ve yoğunlaşmaya başlamasıyla gündeme gelmiştir. Bunların en önemlisi, Avrupa’da giderek artan işsizlik ve buna paralel olarak yoksulluktaki muazzam artış olmuştur. Avrupa Topluluğu’nda (AT) işsizlik 1973’te %2,4’ten 1989’da %11’e yükselmiştir. Bu sıralarda Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), on iki Avrupa ülkesinde yoksulluğun gelişimini ölçmek için bir çalışma yürütmüştür (O’Higgins ve Jenkins, 1989). Göreli yoksulluk kavramına dayanarak (geliri söz konusu ülkenin medyan gelirinin %50’sinin altında olan insanlar yoksul olarak kabul edilmiştir), incelenen tüm ülkelerdeki toplam yoksul insan sayısı 1975’te 38,6 milyondan 1985’te ise 43,9 milyon kişiye ulaşmıştır (Kessler ve Di Virgilio, 2005: 81).

Avrupa’da yaşanan bu sürecin bir sonucu olarak sosyal hizmetlere ve/veya diğer yardımlara başvuranların sayısı artmıştır. AT’nin birçok ülkesinde, sosyal yardımdan yararlananların sayısı ikiye katlanmıştır. Bu koşullarda, işsizlik sigortası gibi geleneksel sosyal önlemler yetersiz kalmıştır. Yararlanıcıların artan sayısı nedeniyle, sosyal programlar için daha fazla fon tahsis edilmesi ve başlangıçta bir sonraki ekonomik toparlanma tarafından hızla tüketilecek olan kısa vadeli işsizliğe bir yanıt olarak tasarlanan önlemlerin yeniden tasarlanması gerekli olmuştur. Yeni önlemler uygulanmasına rağmen, çok sayıda insanı işgücü piyasasına yeniden sokmada başarısız olmuşlardır. İşsizlik sigortası, işgücü piyasasından kalıcı olarak dışlanmış bir nüfusu karşılayamamıştır. Aynı zamanda, yardım alan nüfusun bileşimi niteliksel olarak değişmiştir. Bu kategorideki çalışma çağındaki insanların yüzdesi arttıkça, yoksullar ve sosyal yardım alanlar arasında yaşlıların oranı azalmıştır. Benzer şekilde, geniş ailelere mensup yoksulların sayısı azalırken, yardım alan bireylerin ve tek ebeveynli ailelerin sayısı artmıştır. Bu yeni nüfus, farklı türde talepler ortaya koymuş; uzun vadeli işsizlikteki artışlar nedeniyle çalışma çağındaki sektörler arasında kötüleşen yaşam koşulları, aşırı borçlanma, ödenmeyen kiralar, borçlar ve hizmetlerle ilgili sorunlar artmıştır. Bu durumlar, yoksullaşmayla ilişkili olarak kayıt dışı ekonomik faaliyet biçimleri, suç, evsiz bir nüfus gibi diğer yeni fenomenlere hız kazandırmıştır. Bu durum, kısaca, “yeni yoksulluk” ve “yeni yoksul” kavramlarının ortaya çıkışının zeminidir (Kessler ve Di Virgilio, 2005: 82).

Yeni yoksulluk, yeni kentsel yoksulluk kavramları küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte kentlileşmenin artışına bağlı olarak ele alınmaktadır. Küreselleşme, gelişmekte olan dünyada olduğu kadar gelişmiş dünyada da tüm dünyadaki şehirler üzerinde kendine özgü bir etkiye sahip olmuştur. Hızlanan sermaye, bilgi, mal ve insan akışı, uyum sağlama ve esneklik gibi özelliklere öncelik vermiştir. 1990’ların ortalarına gelindiğinde, tıpkı şirketlerin bir zamanlar yaptığı (ve halen yapmakta olduğu) gibi, neredeyse her yerdeki şehirler para, insanlar, mallar ve bilgi için rekabet etmeye başlamıştır. Aynı zamanda şehirler, içe göç, kötüleşen altyapıya yönelik artan talepler ve farklı bölgelere yayılmış nüfus çeşitliliğini dikkate alan uygulanabilir bir yönetim sistemini sürdürme ihtiyacı gibi daha geleneksel faktörlerin artan baskısına maruz kalmıştır (Hanley vd., 2005: 1).

1990’ların ortalarından bu yana, ekonomik sistem reformlarının ve kentleşmenin hızlanmasıyla beraber bir yandan hızlı ekonomik büyüme ve servet birikimi

beraberinde gelirken diğer taraftan yoksulluk derinleşmeye başlamıştır. Kentlerde oldukça büyük bir yoksulluk sosyal grubu oluşmuştur (Wu ve Huang, 2007: 170).

Giderek artan bir şekilde kırsal bölgelerden kentlere göç devam ederken, devlet imkanları ve sınırlı kaynaklar azalırken kentle rekabet ve kentler arası rekabet giderek bir yarış halini almıştır. Dünyadaki şehrli orta sınıfın çoğu, değişen işgücü piyasalarına tepki olarak başka bir yere taşınmıştır. Kalanlar geçmiş yaşam tarzlarını korumak için giderek daha şiddetli mücadelelere girmiştir. Piyasaların açılması ve ekonomi üzerindeki iç devlet kontrollerinin şiddetli bir şekilde azaltılması, aynı zamanda işçi sınıfındaki pek çok kişinin işini kaybetmesi veya ücretlerinin düşürülmesi anlamına gelmiştir. Bu nedenle, yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı yükselmiştir. Küresel kentsel orta sınıfın içinin boşaltılması ve çalışan yoksulların artması süreci, piyasalaşma, yeni kazananlar ve yeni kaybedenler yaratmıştır. Daha önce iyi durumda olan vatandaşların birdenbire geçimlerini sağlayamadıkları yeni bir yoksulluk ortaya çıkmıştır. Bir zamanlar sağlık hizmetlerine, barınmaya ve eğitime sorunsuz biçimde erişebilen vatandaşlar (kent sakinleri), şimdi yeni bir yoksulluk biçimi olan “yeni kentsel yoksulluk” ile karşı karşıya kalmıştır (Hanley vd., 2005: 2).

Yeni kentsel yoksulluk kavramının hızlı bir biçimde kentleşmenin yanında düşük endüstrileşme, neo-liberal politikaların bir neticesi olarak özel sektörün genişlemesi, taşeronluk gibi istihdam biçimlerinin esnek üretim adı altında ekonomi içerisindeki ağırlığının artması ile daha fazla yaygınlaşmaya başlaması ve kronik bir hal almasıyla beraber kapsamı genişlemiştir (Özel, 2015: 163).

Kentler giderek artan şekilde işsizlik, gelir dağılımı dengesizliği, toplumsal ve mekansal kutuplaşmanın belirginleşmesi, sosyal adalet düşüncesinin gerilemesi, kamusal hizmet alanının daraltılması gibi yoksulluk olgusunu besleyen süreçlerin tesirinde kalmaya başlamıştır. Böylece, kentlerde yoksulluk sorunu giderek büyüyen ve yaygınlaşan bir yara halini almıştır (Sipahi, 2006: 174).

3. Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Boyutları

Kentler iş yaratma, yenilik ve büyüme için önemli merkezlerdir. Yine de kentler yerel ve merkezi yönetimlere, yoksulluk ve işsizlik yoğunlaşmaları, altyapı darboğazları, yüksek düzeyde kirlilik ve temel hizmetlerin sağlanmasındaki zorluklar dahil olmak üzere birçok sorun oluşturmaktadır (OECD, 2023a).

Kentlerde yer alan bireyler gelirleri ve diğer kaynaklardaki yetersizliklerden ötürü içerisinde yer aldıkları toplum tarafından kabul edilebilir olarak değerlendirilen bir hayat standardı düzeyini yakalayamadığında yoksulluk içerisinde olmaktadır. Bu durumda da yoksul kesimde yer alan bireyler birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin gecekondulaşmanın bir sonucu olarak kötü yerleşim şartları, altyapısızlık ve hizmet yetersizliği, istihdam piyasasında yer alamama, istikrarsızlık, düşük gelir, güvencesizlik, sağlık hizmetlerinden yeterli ölçüde yararlanamama, kültür, eğitim gibi olanaklara erişememe gibi sorunların doğması söz konusu olmaktadır. Ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamda diğer bireylerin doğal yaşamı içinde gerçekleştirdiği etkinliklere hakkı ile katılamama ve temel haklara erişmede güçlükler yaşama gibi sorunlar beraberinde gelmektedir (Adaman ve Keyder, 2006: 6). Elbette tüm bunlar, öncülleri ve ardılları ile beraber bir bütündür. Aşağıda, Türkiye’de kentsel yoksulluğun boyutlarına ilişkin birtakım açıklamalar sunulmuştur.

a) Kırsaldan kente göç ve gecekondulaşma

Bireylerin ve grupların belirli bir yerden başka bir yere gidip yerleşmesi olarak ifade edilen göç kavramı, insanların ücretler, fırsatlar, güvenlik veya yaşam tarzları açısından son derece eşitsiz bir dünyada koşullarını iyileştirme arzusunun güçlü bir ifadesidir. Her yıl milyonlarca insan, okumak, daha iyi iş fırsatları aramak, evlenmek, aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek, emekli olmak veya çatışmalardan ya da doğal afetlerden kaçmak gibi çeşitli nedenlerle göç etmektedir. Bazıları şiddetten veya doğal afetlerden kaçmak için taşınmak zorunda kalmaktadır; ancak çoğu, kendi fırsatları ile diğer, genellikle daha zengin yerlerdeki insanların fırsatları arasındaki boşlukları azaltmak için göç etmeyi seçmektedir (United Nations, 2020: 129).

Bir yandan, kentsel ekonomik büyüme, kırsal alanlardan göç eden ve bu süreçte yoksulluktan kurtulan kişiler için genellikle yeni fırsatlar sunmaktadır. Öte yandan, kentleşmenin kırsal alanda kalanların yaşam standartları üzerinde önemli dolaylı etkileri olabilmektedir. Olumlu etkiler, kentsel alanlara taşınanların genellikle kırsal alanlara para göndermesinden ve (önemli olarak) kırsal alanlarda mevcut işler için rekabet edecek daha az insanın kalmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bunun yanında, büyük dış göçlerin toplulukların fiziksel ve insani altyapısında uzun vadeli bozulmaya yol açması gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Yeni kent sakinlerinin önceki kent nüfusundan daha yoksul olma eğiliminde olması nedeniyle, kentleşmenin

kentsel nüfus üzerinde bileşimsel bir etkisi olduğu görülmektedir (Ravallion, 2007: 17).

Sosyal bir olgu olarak göç eden bireylerin ve grupların, göç ettikleri kentte kendileri yabancı hissetmeleri, uyum sağlayamamaları, kentli olamamaları gibi unsurlar, yoksul kesimlerin dezavantajlar yaşamalarını beraberinde getirmektedir. Genel olarak zengin kesim veya orta sınıf kesimlerin göç ve kente uyum süreçlerinin yoksul kesime göre daha az sancılı olabileceği kabul edilmekteyken, bu uyum sorunu yoksul kesimde daha fazla öne çıkmaktadır (Arıkan, 2020: 67).

Göç sürecinde, kırsal bölgelerden kentlere göç etmiş olan kitleler için kent bağlamında başlıca sorunlardan biri konut sorunu olmuştur. Kentlerdeki konutların yetersizliğinin yanında, yoksul kesimin kent içi konut giderini karşılayamayacak durumda olması bu sorunu derinleştirmektedir. Yoksul kesim konut sorununu kaçak yapılar vasıtasıyla aşmaya çalışmıştır. Gecekondulaşma kentlerin bazı bölgelerinde yoğunlaşarak kentin çeperini sarmaya başlamıştır. Bunlar yaşanırken hazine arazileri üzerine yapılan bu kaçak yapıların görmezden gelinmesi, yoksul kesimin kentte tutunmalarını sağlamıştır. Diğer yandan, bu inşaatlaşma kırsaldan kentlere göç eden kesim için inşaat sahalarında çalışabilme olanağı sağlamıştır. Bu tür işlerde düşük ücretle, güvencesiz çalışmak suretiyle yoksul kesim kentlerde tutunmaya gayret göstermişlerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 108; Akdemir, 2016: 67).

Gecekondu terimi, barınma ve temel hizmetlerdeki bir dizi eksikliği yansıtmak için kullanılmaktadır. Gecekondu mahallelerine odaklanmadan kentsel yoksulluğu tartışmak zordur, çünkü genellikle gelişmekte olan ülkelerdeki şehirlerdeki yoksul insanların çoğunu gecekonducularda yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) kapsamında kentsel alanlarda aynı çatı altında yaşayan ve hanelere borulu bağlantı da dahil olmak üzere iyileştirilmiş su hizmetlerine erişim, umumi kanalizasyona doğrudan bağlantı içeren iyileştirilmiş sanitasyon hizmetlerine erişim, foseptik tankına doğrudan bağlantı yeterli yaşam alanı, yaşanabilir oda başına dörtten az kişi ile tehlikesiz bir yerde inşa edilmiş ve sakinleri aşırı iklim koşullarından koruyabilecek kalıcı ve yeterli bir yapıya sahip olan konutun yapısal kalitesi veya dayanıklılığı güvenlik güvenlik, huzur ve haysiyetle yaşamalarını sağlayan kullanım süresi gibi kıstaslardan bir veya daha fazlasına sahip olmayan bir dizi insan gecekonducularda veya gayri resmi yerleşimlerde yaşıyor olarak tanımlanmaktadır (UN-Habitat, 2016). Bu tanımlama, kent merkezindeki bu türden

yoksunları içeren bir ortamda barınan tekil bir hanenin gecekondulu hanesi olarak nitelendirileceği anlamına gelmektedir. Eğer çevredeki komşularının çoğunun da benzer şekilde özellikler arz etmesi halinde, altyapısı yetersizse, bu hanelerin birikimi gecekondulu yerleşimi veya gecekondulu mahallesi olarak sınıflandırılmaktadır (Patel vd., 2014; Lucci vd., 2018: 298).

Kent yoksullarının özellikle gecekondulu bölgelerinde yaşam koşulları kasvetli olabilmektedir. Yoksul kent sakinleri, aşırı kalabalık ve çoğu zaman sağlıksız yaşam koşullarının ek yükü ile birlikte, kırsal kesimdeki yoksullarla günlük yaşamda aynı zorlukların çoğuyla karşı karşıyadır. Şehirlerdeki arazi değerlerinin daha yüksek olmasının bir sonucu olarak, kırsal kesimdeki yoksullara göre toplam tüketimin daha yüksek bir oranını konutlara harcama eğilimindedirler. Kent yoksullarının tamamı olmasa da çoğu gecekondulu mahallelerinde yaşamını sürdürmektedir. Yoksullar, tek seçenekleri olduğu için genellikle güvensiz şartlarda yaşamaktadır. Bu, kötü işleyen arazi ve konut piyasalarının ve kentsel gelişim ve büyüme için planlama eksikliğinin bir sonucudur. Mülkiyetin güvencesizliği, kentli yoksulları sürekli olarak tahliye edilme riskiyle karşı karşıya bırakmakta, onların varlık oluşturmasını ve krediye erişmesini engellemekte, kişinin evini gelir getirici faaliyetler için kullanmasını engellemekte ve hizmet sunumuna yatırım yapılmasına izin vermemektedir. Bu nedenle kentlerde özellikle yüksek yoğunluklu gecekondulu yerleşimlerinde yaşamak, özellikle yoksulları etkileyen bir dizi afet, sağlık ve çevresel risklere maruz kalmak anlamına da gelebilmektedir (Baker, 2008: 6).

Çarpık kentleşmenin bir sonucu olarak yoksulluk olgusu ile birlikte varlığını koruyan ve kentsel yoksulluğun öbeklenmiş olduğu gecekondulu bölgeleri, kent kültüründen ayrışarak kendine özgü bir yan kültür oluşturmaktadır. Bu bölgede yaşamını sürdüren yoksul bireyler, fiziksel ve sosyal çevreleriyle benzer tutum ve yaşam şeklini paylaştıklarından, toplumun egemen kültüründen ayrılmaktadır. Bu durum da işgücü piyasasından, hizmetlerden yoksun kalma gibi faktörlerin yanında ayrışma, dışlanma gibi olumsuz sosyal faktörleri de beraberinde getirmektedir (Çalışkan, 2006: 60).

Türkiye’de 2000’li yıllara değin sürmüş olan gecekondulaşma süreci, daha sonra çıkarılmış olan kanunlar ve alınmaya başlayan önlemlerin neticesinde zayıflamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na bağlı olarak sosyal konut üretilmesi amacıyla kurulan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)

tarafından ve belediyelerce yürütülen yapılaşma ve kentsel dönüşüm projeleri bağlamında birçok kentte bu tür bölgelerin kaldırılması ve dönüştürülmesi çabaları hız kazanmıştır (Bilen ve Çetin, 2012: 5). Bugün bu konuda çözümler üretilmesi noktasında çabalar ve tartışmalar sürmektedir.

b) İşsizlik ve ekonomik sorunlar

Hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun özünde, gelir ve istihdam fırsatlarına sınırlı erişim vardır. Kent ekonomisi pek çok kişi için fırsatlar sunarken, büyüme ve iş yaratmanın temelini oluştururken, kentlerde yaşayanların tümü bu fırsatlardan yararlanmamaktadır. Kent yoksulları, düşük beceriler, düşük ücretler, işsizlik ve eksik istihdam, sosyal sigorta eksikliği ve tatmin edici olmayan çalışma koşulları gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Bazı ülkelerde gecekondü mahallelerinin mekansal konumu, yetersiz altyapı ve olumsuz damgalama da istihdamın önündeki engellerdir. Bu nedenlerden ötürü kent yoksullarının çoğunluğu kayıt dışı sektörde çalışabilmektedir (Baker, 2008: 5).

Basit bir ifadeyle asgari seviyede geçim sağlayabilecek gelire sahip olmama durumu biçiminde ifade edilebilecek olan yoksulluk kavramıyla işsizlik kavramı arasında yakın bir ilişkinin bulunduğu genel kabul görmüş bir gerçekliktir. Esasında işsizlik kavramı, yoksulluğun bir nedeni olarak kabul edilmektedir. Yoksul durumda olan bireylere bakıldığında, genel olarak istihdam piyasasıyla düzenli bir ilişki içinde olmadıkları, işsiz oldukları ya da eksik istihdam gibi istihdam sorunları ile karşı karşıya oldukları görülebilmektedir (Gündoğan, 2003: 161).

İstihdam piyasasıyla yoksulluk arasındaki ilişkiyi, “işgücüne katılmayanlar”, “çalıştıkları halde yoksul olanlar” başka bir ifadeyle “çalışan yoksullar” ve “işsizler” olmak üzere çeşitli sınıflandırmalar bağlamında değerlendirmek mümkündür (Şenses, 2006: 167). İşsizlik, yoksulluğun oluşumunda temel faktörlerden birisi olsa da istihdam piyasasına katılmak da yoksulluktan kurtulmak noktasında yeterli olmayabilmektedir. Çünkü düşük bir düzeyde gelir sağlayabilen bireyler, istihdam piyasasına katıldığı halde yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Düşük ücretler, gelir dağılımına negatif bir biçimde etki etmekle kalmayıp, istihdam piyasasına katılımı caydırmak suretiyle de yoksulluğa etki etmektedir (Akçakaya, 2009: 8). Bu bağlamda tam zamanlı istihdam, yoksulluğu azaltmak açısından önem

taşısa da kendi başına yoksulluk sorununu engelleyebilecek bir faktör değildir (İncedal, 2013: 32).

Köylerden ya da kırsal kesimlerden göç etmek kentlere gelen ve yoksul bir konumda bulunan bireyler, gelişmiş kent ekonomisine dahil olamadıklarında, düzensiz ve geçici bir nitelik de arz etse, geçim sağlamak amacıyla geçimlik yeni bir sektörün (örneğin işportacılık gibi) oluşumunu beraberinde getirmektedir. Bu bireyler, çeşitli marjinal işler arasında bocalayabilmekte; gelirleri yeterli olan, güvenceli ve sabit bir iş bulma arayışı içerisinde sıklıkla iş değiştirmektedir. Çünkü kentleşmenin hızı ile kent ekonomisinin büyüme hızı aynı paralelde olmamaktadır. Bu dengesizlik istihdam sorunu, işsizlik ya da kayıt dışı çalışma gibi sorunlara sebebiyet vermektedir (Sezal, 1997: 148; Mutlu, 2007:13).

Mevcut tahminler, gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışılığın boyutunun Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYH) %30 ila %70'i arasında değiştiğini göstermektedir. Kayıt dışı sektör, kayıtlı işgücü piyasasına giremeyen pek çok kişiye istihdam sağlarken ve genellikle kayıtlı sektör tarafından sunulmayan mal ve hizmetler sağlarken, aynı zamanda nispeten kötü çalışma koşulları, sosyal güvence eksikliği, yasal sistemin dışında faaliyet gösterme ve özellikle nispeten az birikimi olan yoksulları etkileyen ekonomik dalgalanmalara karşı daha savunmasızdır. Eksik istihdam olduğu gibi, işsizlik tipik olarak kentsel yoksullar için daha yüksektir. Özellikle genç işsizliği birçok şehirde önemli bir sorundur ve giderek büyüyen sosyal sorunlarla bağlantılıdır ve kentsel huzursuzluk yaratabilmektedir. Çocuk işçiliği sorunu da kentsel yoksulluğun bir özelliğidir. Yüksek düzeyde çocuk işçiliği, çok düşük okul kaydı düzeylerine dönüşmekte ve bu da çocukların yaşamlarının sonraki dönemlerindeki fırsatlarını etkilemektedir (Baker, 2008: 5).

Kent yoksulu olan kesimlerin barındığı gecekondu bölgeleri ve kentiçi yoksullaşmış olan alanlar, genellikle çalışan yoksullardan oluşmaktadır. Bu kesim, her ne kadar (ve süreklilik arz etmeden) çalışıyor olsa da temel ihtiyaçlarını gidermek noktasında zorlanan ve düzenli yardıma muhtaç olarak yaşayan işgücünden oluşmaktadır. Bu bakımdan çalışmak da bireylerin ekonomik ve kültürel refahı için yeterli gelmemektedir (Adaman ve Keyder, 2006: 22).

Tüm bunların yanında belirtmek gerekmektedir ki çalışmak, sadece geçimini sağlamanın ve ailesini geçindirmenin bir yolu değildir. Ayrıca dayattığı disiplinler ve

düzenlilikler nedeniyle günlük davranış ve etkileşim kalıplarının çerçevesini oluşturur. Dolayısıyla, düzenli istihdamın yokluğunda eksik olan, yalnızca çalışılacak bir yer ve düzenli bir gelir elde etmek değil, aynı zamanda tutarlı bir şimdiki zaman organizasyonu, yani somut beklentiler ve hedefler sistemidir. Düzenli istihdam, günlük hayatın zamansal ve mekansal yönleri için çapa sağlar. Düzenli bir istihdamın yokluğunda, aile hayatı da dahil olmak üzere hayat daha tutarsız hale gelmektedir. İşsizlik ve düzensiz istihdam, endüstriyel bir ekonomiye uyum sağlamanın gerekli koşulu olan rasyonel bir yaşam planlamasının detaylandırılmasını engellemektedir (Bourdieu, 1965). Bu sorun, istihdam oranlarının düşük olduğu yerlerdeki işsiz aileler için şiddetli bir hal almaktadır. İşsiz bir ailede rasyonel planlamanın görece yokluğu, yaşanan bölgedeki diğer ailelerin benzer durumuyla pekiştirilmektedir. Dolayısıyla yüksek düzeyde işsizlikle boğuşan kentlerin, bölgelerin ve mahallelerin sosyal organizasyon sorunları yaşama olasılığı daha yüksektir. İkisi el ele giden unsurlardır. Yüksek işsizlik oranları, buralarda suç, çete şiddeti ve uyuşturucu kaçakçılığından aile parçalanmalarına ve aile yaşamının düzenlenmesindeki sorunlara kadar sosyal düzeni olumsuz etkileyen diğer sorunları tetiklemektedir (Wilson, 1994: 9).

c) Sosyal dışlanma

Yoksul kesim açısından dışlanma, birkaç farklı kapsamda ortaya çıkabilmektedir. Örneğin yukarıda da ele alındığı gibi, istihdam piyasasından dışlanma bunlardan biridir. Ücretli, güvenceli bir işte çalışmayan bireyler, diğer yetişkinlerle birlikte yaşasınlar ya da yaşamasınlar ve hane halkı yoksul olsun ya da olmasın, sosyal olarak dışlanmış kabul edilebilmektedir. Ancak ücretli ve güvenceli bir işte bulunmamak aynı zamanda gelir yetersizliğine, hizmetlerden dışlanmaya ve sosyal ilişkilerden dışlanmaya da yol açabilmektedir. İstihdam piyasasına bireysel bağlılık, yalnızca yeterli gelire giden bir yol olduğu için değil, aynı zamanda ücretli çalışma, sosyal temas ve sosyal etkileşimin önemli bir alanı olarak görüldüğü için önem arz etmektedir (Gordon vd., 2000: 54). Dışlanmanın bir yönü, evde (elektrik ve su kaynakları gibi) veya evin dışında (ulaşım, alışveriş olanakları ve finansal hizmetler gibi) temel hizmetlere erişim eksikliğidir. Elektrik kesintileri, çoğu insanın hafife aldığı temel ev hizmetlerinden dışlanma anlamına gelmektedir (Gordon vd., 2000: 56). Ancak bunların haricinde sosyal bağlamda dışlanma da önemli bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü yeni kentsel yoksulluğun gerçekliğinin tanımlaması yalnızca

ekonomik boyutları değil, aynı zamanda bireylerin yaşamının sosyal boyutlarıyla da ele alınmasını gerektirmektedir (Devicienti ve Poggi, 2011: 3549).

Yoksulluk ve sosyal dışlanma, ekonomik eşitsizlikle yakından ilişkilidir ancak farklı kavramlardır. Yoksulluğun parasal olmayan göstergeleri, insanların sahip oldukları ve onsuz yaptıkları yaşam standartlarının farklı yönlerini anlamak bağlamında kullanılmaktadır (Nolan ve Ive, 2011: 2).

Sosyal dışlanma kavramı, dar bir tanımla bireylerin veya grupların yaşadıkları topluma tam katılımdan tamamen veya kısmen dışlanması sürecini ifade etmektedir. Daha geniş bir bağlamda ise toplum içerisindeki bireylerin yoksulluk, temel eğitim, bilgi ve becerilerden mahrum kalma veya ayrımcılıklar dolayısıyla toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal yaşama diledikleri ölçüde katılmalarının engellenmesini ifade etmektedir. Bu durum, yoksul kesimin bir taraftan istihdam piyasasına, gelir getirici aktivitelere, eğitim-öğretim olanaklarına erişmelerinde zorluklar yaşamasına sebep olurken, diğer taraftansa toplumsal ve çevresel ağlar ve etkinlikler oluşturabilmesi noktasında birtakım engeller teşkil etmektedir. Bu kesimin gücü sınırlı olduğundan, karar alma süreçlerine katılımları sınırlı düzeyde gerçekleşmekte, dolayısıyla bireyler kendisini güçsüz hissetmekte ve günlük hayatı etkileyecek kararların alınmasının kontrolü dışında olduğu algısı ile aciziyet hissiyatı içerisinde olmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006: 6).

Sosyal dışlanma toplumun geri kalanıyla ilişkilerde büyük bir kopukluk anlamına gelmektedir. Sosyal dışlanma çok boyutludur, yalnızca gelire göre değil, yaşam standartlarına ilişkin çok çeşitli göstergeler içermektedir. Sosyal dışlanma dinamikdir ve mahalli bir boyutu vardır, bu anlamda yoksunluk yalnızca kişisel kaynakların yokluğundan değil, aynı zamanda köhne okullar, uzak noktalardaki hizmetler, zayıf toplu taşıma ağları gibi yetersiz veya tatmin edici olmayan topluluk tesislerinden de kaynaklanabilmektedir. Diğer taraftan sosyal dışlanma ilişkiseldir; yoksulluk kavramı öncelikle dağıtım konularına, bir bireyin veya hane halkının emrindeki kaynakların eksikliğine odaklanırken, buna karşılık, sosyal dışlanma daha çok ilişki konularına odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, yetersiz sosyal katılım, sosyal bütünleşme eksikliği ve güç eksikliği gibi konular üzerine eğilmektedir (Millar, 2003: 186).

Sosyal dışlanma, toplumdaki alışlagelmiş gelirden önemli ölçüde daha düşük bir gelir, sosyal ve politik faaliyetlere katılmama veya katılamama ya da marjinal bir yaşam biçimini alabilmekte veya bunlarla sonuçlanabilmektedir (De Haan ve Maxwell, 2017: 2). Yeni kentsel yoksulluk bakımından değerlendirildiği zaman sosyal dışlanma kavramı, ekonomik, psikolojik ve sosyal sebeplere bağlı olarak toplumsal hayattan farklı seviyelerde izole olma ya da izole edilme halini ifade etmektedir. Bu bağlamda bir dışlanma kentlerde ya iç sürgün ya da dış ötelenme yoluyla gerçekleşmektedir. Böyle bir dışlanmışlık duygusu, yoksulluğun sınırlarını genişletmekte ve oransal yoksulluğun artışına sebebiyet vermektedir. Kentlerde yaşayan oldukça önemli bir oranı temsil eden kentli kitlenin lehine ortaya çıkan sistemsiz iyileşmeler, yoksul kesime yansımadağı sürece sosyal dışlanmayı da dramatik bir biçimde artırmaktadır. Toplumsal yaşama aktif olarak katılımın sınırlanması yoksulları toplumsal işlevlerinden yoksun duruma düşürmekte, emek piyasasından, siyasal süreçlerden ve toplumsal ilişki ağlarından dışlamaktadır. Bu sorun, bu kesimde bulunan bireylerin toplumsal pozisyonlarını, politik etkinliklerini ve gelişme olanaklarını geniş bir ölçüde etkilemek suretiyle yoksulluk durumunu kronik bir hale getirmektedir (Karakaş, 2010: 11).

Sosyal dışlanmanın kadın yoksulluğu üzerinde de önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çünkü sosyal dışlanmaya maruz kalan yoksul kadınlar, dezavantajlarla birleştiğinde daha fazla mağduriyet yaşamaktadır. İstihdam piyasası, eğitim, temel hizmetler, politik ve sosyal olanaklardan dışlanmanın neticesinde yoksul kadınlar, Özgüven eksikliği, yalnızlık ve çaresizlik gibi psikolojik rahatsızlıklar ile karşı karşıya gelmektedir. Yaşam doyumu elde edemeyen yoksul kadınların toplumsal aidiyet bağları zayıflamakta ve toplumsal kurumlara güven duygusu azalmaktadır. Bu durum da sosyal bütünleşmeye zarar vermektedir (Alptekin, 2014: 29; Yusufoglu ve Kızmaz, 2016: 33).

d) Mekansal ayrışma

“Ayrışma” kavramı farklı gruplardan bireylerin farklı sosyal çevrelerde bulunma veya deneyimleme derecesi olarak düşünülebilir. Mekansal ayrışma ise genel olarak, bir bölgedeki iki veya daha fazla nüfus grubu arasındaki mekansal ayrılığın derecesi olarak tanımlanabilmektedir (Reardon ve O’Sullivan, 2004: 123).

Mekansal ayrışma doğası gereği coğrafidir. Irksal/etnik gruplar veya belirli bir topluluğu temsil eden gruplar genellikle konut alanı boyunca farklı aşırı ve yetersiz temsil kalıpları oluşturmaktadır (Brown ve Chung, 2006: 125)

Kentlerde ayrışma her şeyden önce sosyal düzeyde gerçekleşmektedir. Bunun fiziksel yansıması ise belirli bir grubun kentin belli bir bölgesini mesken edinmesi vasıtasıyla semtin o grubun kimliği ile özdeşleşmesini ifade eden mekânsal ayrışmalardır. Bu durum elbette, mekâna kendi kimliğini kazandıran etnik ya da sınıfsal grubun, orada belli bir süreliğine yaşamasını gerektirmektedir. Mekânın kimlik kazanması, onu işgal edenlerin mekânla aidiyet kurmaları haricinde, mekân dışındakilerin de o mekânla o sosyal grup arasında belli bir özdeşlik düşüncesini inşa etmeleri neticesinde gerçekleşmektedir (Çetin, 2012: 164). Ortaya çıkan kentsel mozaik, genellikle mekansal ifadenin yanı sıra mecazi çağrışımlara sahip terimlerle (getto, varoş, etnik yerleşim bölgesi, kapalı topluluk, gecekondu mahallesi, banliyö, dış şehir, kenar şehir) tanımlanmakta (Brown ve Chung, 2006: 125) bir ayrım ifadesi olarak kullanılmaktadır.

Mekansal ayrışma süreci bir kentin kendi içinde farklı sınıf ve alt kültür gruplarını içinde barındıran değişik bölgeler şeklinde olabilirken, aynı zamanda küresel ölçekte kentlerin de işlevlerine göre farklılaşması şeklinde gerçekleşebilmektedir. Kentsel ayrışmanın yaşandığı bir şehirde bireylerin sınıfsal durumlarına, etnik/dini kimliklerine göre ayrı yerlerde yaşadıkları farklı mekânsal kümelenmeler ortaya çıkmaktadır. Bunların ülkemiz kapsamındaki önemli bir örneği gecekondu yerleşimleridir (Çetin, 2012: 162).

Türkiye’de özellikle kırsaldan kentlere yapılan göçlerde ortaya çıkan konut problemiyle birlikte gecekondulaşmanın kent içerisinde bölgesel olarak yaygınlaşması söz konusu olmuştur. Ancak bu dönem diğer taraftan da apartmanlaşmada artışın yaşandığı, çarpık kentleşmenin derinleştiği bir döneme tekabül etmiştir. Bir tarafta gecekondulaşma kendi kültürünü ve ekonomisini yaratırken, diğer tarafta apartmanlaşmanın kendine haiz koşulları geliştirmiştir. Bu iki olgu, toplumsal ve mekânsal farklılaşmalar doğurmuş; hatta çoğu zaman birbirlerini karşıtı, zıttı bir pozisyonda konumlanma söz konusu olmuş ve bu da dışlanmaları, ayrışmaları beraberinde getirmiştir (Akdemir, 2016: 67).

Birleşmiş Milletler'in Dünya Sosyal Raporun'na (2020) göre insanların yaşadığı yer, güvenli içme suyuna, elektriğe, sağlık hizmetlerine, iyi okullara, insana yakışır işe erişim dahil olmak üzere, yaşamdaki fırsatları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Bu bakımdan “mekansal eşitsizlikler” veya “mekânsal ayrışma” olarak da bilinen konuyla ilgili eşitsizlikler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kırsal ve kentsel alanlar arasında aşırı olabilmektedir. Kentler bireyler için olanaklar, yenilikler ve fırsatlar için kuluçka merkezleri olabilmekte ve refahı artırabilmektedir. İnsanların ve insan faaliyetinin yoğunlaşması üretkenliğin artmasına yol açmakta, kamu altyapısının ve hizmetlerinin sağlanmasını kolaylaştırmakta ve yeni fikirlerin gelişmesini ve yayılmasını teşvik etmektedir. Yeni fırsatların yaratılması da sosyal hareketliliği artırmaktadır. Yine de çoğu kentte, yüksek düzeyde zenginlik ve modern altyapı, yoksunluk ve hizmet kıtlığı ile karakterize edilen alanlarla bir arada mevcuttur. Altyapıya ve toplu taşımaya yapılan yetersiz yatırım, bazı kent sakinlerinin iyi işlere, eğitime ve hizmetlere erişimini engelleyebilmektedir. Ayrıca, yoksulluğun belirli yetersiz hizmet alan bölgelerde, mahallelerde yoğunlaşması, dezavantajı sürdüren mekanizmaları güçlendirmektedir (United Nations, 2020: 109).

Mekansal ayrışma, bir kentteki, bir bölgedeki ayrışmanın derecesini ve doğasını daha iyi anlamak, sosyal eşitlikle ilgili etkili politikalar oluşturmak için kritik öneme sahiptir (Johnston vd., 2014; Yao vd., 2019: 235).

Ayrışmış olan ve dışlanmış mekânlarda temel gereksinimlerin karşılanamaması, temel hizmetlere erişmeme, refaha ulaşamama gibi sorunlarla karşı karşıya kalan bölge insanları topluma dahil olamama, sosyal eşitsizlikler, adaletsizliklerle karşılaşma gibi sebeplerde sosyal çözümler yaşamaktadır.

Bu durum da toplumsal gelişmenin karşısında önemli bir problem oluşturmaktadır. Toplumun gelişmesinin tesis edilebilmesi noktasında toplumun her bir üyesinin herkes gibi topluma eşit katılım sağlaması ve insan onuruna yakışır bir hayat sürdürebilmesi gereklidir. Bu sebeple kentsel yoksulluğun, ötekileşmenin, sosyal dışlanmanın, mekânsal ayrışmanın önlenmesi, yoksullaşmanın derinleşmesinin engellenmesi ve dolayısı ile sosyal gelişmenin sağlanabilmesi için kentsel yoksullukla ve ilişkili sorunlarla mücadele edilmesi, bu konuda uygulanabilir sosyal içerme politikaları ve sosyal hizmet uygulamaları önem taşımaktadır (Ustabaşı Gündüz ve Sağlam, 2020: 2146).

4. Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü

Yoksulluk sorunuyla mücadele ekonomi, politika, ulusal ve uluslararası kuruluşlar, merkezi ve yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri gibi birçok unsuru içerisinde barındıran geniş bir alandır. Yoksullukla mücadele uzun vadeye dayalı bir süreç olup, bu kapsam rol alan aktörler, yoksulluğun yalnızca çözümü ile değil, bu sorunun gelişme aşamalarında da karar alıcılara olarak rol oynamaktadır. Bu bağlamda yoksulluk sorunuyla mücadele eden aktörler çok yönlü stratejiler izlemektedir. Bu sorunla mücadele eden aktörler ve stratejileri her ne kadar çeşitli olsa da bu konuda temel muhatap ve rol sahibi devletlerdir. Devletlerin karar alma yetkisinin bulunması, sosyal koruma sistemlerini ve yoksulluk ile mücadele politikalarını finansa edebilme niteliğinin bulunması, sahip olduğu bu rolü güçlendirmektedir (Bilgiç, 2020: 82).

Devletler, yoksulluk gibi sorunlarla mücadeleyi sosyal politikalar ve uygulamalar aracılığıyla yürütmektedir. Sosyal politikaların temel amacı toplumun sosyal refahını korumaktır. Bunlarla sağlık, eğitim, barınma, beslenme, sosyal hizmet, sosyal yardımlar, istihdam konularında yoksulların, engellilerin, işsizlerin, kadınların, çocukların, gençlerin, yaşlı bireylerin ve diğer dezavantajlı kişi ve grupların haklarını savunmak amaçlanmaktadır. Sosyal politikaların gelişimi başta devlet, aile, kurumlar, kamu yönetimi birimleri, sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir (Bacak ve Uzunay, 2018: 116-117). Gelir dengesini sağlayamayan yoksul birey ve grupların gücünün yetmeyeceğinden ötürü sosyal politikaların devreye girmesi gerekmektedir (Yolcuoğlu, 2012: 152; Batur, 2021: 71).

Belirlenen sosyal politikalar çerçevesinde oluşturulan yasal altyapı, sosyal politikaların yürütülmesi noktasında en önemli güçtür. Bu kapsamda sosyal politikaların uygulanmasında kurum politikaları da ortaya çıkmaktadır. Son aşamadaysa kurum politikalarının uygulamaları neticesinde, doğrudan sosyal sorunlara sahip olan ve sosyal hizmet beklentisi içerisinde bulunan bireylere, gruplara, ailelere ve topluma sosyal hizmetler yoluyla erişilmektedir (Özsoy, 2019: 24).

Sosyal hizmetler, toplumsal risk altındaki ve dezavantajlı konumda olan yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar ve yoksullar gibi insanları hedef almaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmetlerin öncelikli amaçlarından biri, toplum içerisinde adaleti ve eşitliği sağlamak, dezavantajları ortadan kaldırmak olduğundan, yoksulluğu azaltmak, yoksulluğun sebep olduğu uyumsuzlukları ortadan kaldırmak da sosyal hizmet

çalışmaları çerçevesinde yürütülmektedir. Bu amaçla, sağlık, danışmanlık, rehabilitasyon, çocuk koruma, kurumsal yetiştirme, yetim ve öksüz çocuklara yönelik eğitim, engelli ve çocuk bakım evleri gibi hizmetler, barınma, bakım ve psiko-sosyal destekler gibi sosyal hizmet uygulamaları kapsamında sunulmaktadır. Bu hizmetler, bireylerin yaşam kalitesini ve yeteneklerini arttırmayı amaçlamaktadır (Şener, 2010: 16). Diğer yandan bu türden hizmetleri sağlayan sosyal hizmet amacı güden kurum ve kuruluşlar sosyal yardımlar yoluyla ayni ve nakdi olarak da sosyal yardım hizmeti sunmaktadır (Tan Meytioğulları, 2019: 103).

Kentsel yoksulluk bağlamında ele alındığında, elbette yerel yönetimlerin, belediyelerin sivil toplum ile beraber çözüm odaklı aktif politikaların üreticisi ve uygulayıcısı olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Sosyal anlayışla belediyeler, yoksul birey ve grupları hedefleyen aşevi uygulamaları, evde bakım hizmetleri, sağlık hizmetleri, ucuz ekmek (halk ekmek), ayni ve nakdi yardımlar, yaşlı ve engeli bireylere ilişkin hizmetler, meslek edindirme eğitimleri ve kursları, sosyal konutlar gibi çok çeşitli hizmetler vermektedir. Belediyeler, sosyal belediyeçilik anlayışı ile bir taraftan küreselleşme gibi süreçlerin yol açtığı yeni kentsel yıkımları iyileştirmeye çalışırken, diğer taraftan yapısal problemleri çözümlenmeye gayret göstermektedir (Kesgin, 2012: 176-177).

Yoksulluğun giderilmesine yönelik sosyal yardımlar ve destekler, gereksinim sahibi bulunan bireylerin muhtaçlık durumlarının objektif bir biçimde tespit edilmesi ve gereksinimlerini karşılayabilecek yardımların sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle sosyal yardımların ve desteklerin kimlere, nasıl, ne miktarda ve ne süreyle yapılması gerektiği yasalar çerçevesinde belirlenmektedir. Bu surette yaşadığı yerde kendisini ve ailesini geçindirme imkanlarından yoksun kalmış bireylere, muhtaçlık hallerinin belirlenmesine bağlı olarak ayni ya da nakdi, devamlı ya da geçici, sistemli ve düzenli olarak yapılan karşılıksız gelir transferleri yapılmaktadır (Seyyar, 2005: 314). Bu bağlamda yoksul ve muhtaç durumda olan kişi ve gruplara sosyal güvence sağlamak noktasında kullanılan temel bir sosyal destek olarak kullanılmaktadır. Bir tür sosyal destek yöntemi olan sosyal hizmetler, sosyal yardımla aynı koşullarda yapılmaktadır. Muhtaçlık şartı ve muhtaçlık kontrolüne bağlı ve karşılıksız olarak muhtaçlık durumu sürdüğü sürece yapılan desteklerdir (Evin, 2017: 94).

Dezavantajlı, hassas, incinebilir bireyler, gruplar ve ailelerin hak ve adalet savunuculuğunu yapan bir meslek olarak sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adalet

temeline dayanmak suretiyle kentleşme süreci ile beraber daha çok hissedilen yoksulluk sorunuyla mücadele hususunda kuşkusuz çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle kentlerde yoksulluğun bugün daha derinden hissedilir bir hale gelmesi ve beraberinde çeşitli sosyal problemleri ortaya çıkarması; bireyler, aileler ve toplumun refahının iyileştirilmesini ve genel iyilik halinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada sosyal hizmetlerin müdahaleleri önem kazanmaktadır. Sosyal hizmetlerin müdahale süreci içerisinde sosyal hizmet alanında çalışan meslek profesyonellerinin üstleneceği roller ve fonksiyonlar önemli bir boyut kazanmaktadır. Mevcut yoksulluk biçimlerinin çözümüne ve azaltılmasına yönelik olarak çabaların yanı sıra, sosyal hizmet profesyonellerinin analitik bir yaklaşımla yoksulluğun sebeplerini ve sonuç olarak ortaya çıkardığı “gizli yaraları” fark etmeleri gerekmektedir (Duru ve Kalaycı, 2019: 227).

Bir sosyal hizmet profesyonelinin yoksulluk ile mücadele noktasında çeşitli rolleri ve görevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Duru ve Kalaycı, 2019: 229-230):

- **Bağlantı kurucu olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Bağlantı kurucu olarak mevcut hizmetler ve kaynaklar hakkında bilgi sahibi oldukları için yoksullukla mücadelede bireyler, aileler ve toplumun kaynaklarını adil bir şekilde dağıtarak ihtiyaç sahiplerini bir araya getirmek,
- **Savunucu olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Savunucu olarak haksızlıklara karşı müracaatçı gruplarını destekleyerek yoksullukla mücadele sürecinde refahın sağlanmasına yardımcı olmak,
- **Öğretici olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Sunulan hizmetler hakkında bireyler, aileler ve topluma öğretici etkinliklerle bilgi sağlayarak var olan kaynaklar ve müracaatçılar arasında ulaşılabilirliği sağlarlar. Ayrıca, yoksulluk alanında sunulan hizmetlerin ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesi için düzenleyici mekanizmalara bilgi sağlayarak mücadeleyi desteklemek,
- **Danışman olarak sosyal hizmet profesyoneli:** yoksul insanların iyilik halinin sağlanması ve kaynaklara kolay bir şekilde ulaşılabilmesi ile yoksulluk sonucu ortaya çıkan sosyal sorunlarla başa çıkmak için yardımcı olmak,
- **Vaka yöneticisi olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Yoksullukla mücadele sürecinde ve yoksulluğun sonucu olarak ortaya çıkan sosyal sorunların çözümü

sürecinde ihtiyaç duyulan hizmeti tanımlayarak müracaatçılara ve hizmet sunan kurum ve kuruluşlara destek sağlamak,

- **İş yükü yöneticisi olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Müracaatçılar ve kurumlar arasında bir denge oluşturarak ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlamakla birlikte kurum kapasitesinin oluşturulmasına katkı sağlamak,
- **Tamamlayıcı olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Yoksullukla mücadele sürecinde, diğer meslek grupları ve toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak yoksullukla mücadeleye katkı sağlar. Özellikle sağlık, eğitim, barınma ve istihdam alanlarında iş birliği yaparak yoksullukla mücadeleyi desteklemek,
- **Araştırmacı ve çözüm sunucu olarak sosyal hizmet profesyoneli:** Yoksullukla mücadelede araştırmalar yaparak, yeni stratejiler ve politikalar geliştirir. Yenilikçi ve yaratıcı fikirler geliştirerek, mevcut yöntemleri ve uygulamaları iyileştirmek ve etkili bir şekilde kullanmak için çalışır.

B. Toplumsal Cinsiyet ve Kentlilik

Tezin bu kısmında toplumsal cinsiyet ve kentlilik konusuna odaklanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmış, toplumsal cinsiyetin inşası ve toplumsal cinsiyet rolleri irdelenmiştir ve toplumsal cinsiyet bağlamında kent yaşamı ele alınmıştır.

1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Kadın ya da erkek, günlük dildeki yaygın kullanımı ile hem bireylerin biyolojik anlamda dişi (female) veya er (male) oluşunu, hem de toplumun bireylere sunduğu roller sistemi dahilinde anlam kazanan kadın (woman) ya da erkek (man) olmayı ifade eden iki olgudur. Ancak ne var ki, bu olgularda anlam kazanan biyolojik boyutla biyolojik yapıda temellenen toplumsal boyut birbirlerinden çok farklı şeyler ifade etmektedir (Vatandaş, 2007: 30).

Genel olarak cinsiyet, doğumda veya doğumdan önce kromozomal tiplere göre sınıflandırılan erkek ve dişi biyolojik kategorilere atıfta bulunmak için kullanılan bir terimdir (Reskin, 1991; West ve Zimmerman 1991). Öte yandan toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arasında sosyal olarak yaratılan ayrımlara atıfta bulunmak için kullanılmaktadır ve bu bağlamda insanlara kadınsı ve erkeksi gibi terimler atanmaktadır (Reese, 1995; Skrla, 2000: 295).

Biyolojik cinsiyet, bireylerin kadın ve erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, toplum ve kültür tarafından kadına ve erkeğe atfedilen kişilik özellikleri, rolleri, sorumlulukları olarak tanımlanmaktadır (Yogev, 2006). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkları değil, toplumun kadın ve erkeği nasıl gördüğü, algıladığı ve onların nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili değerleri, beklentileri, yargıları ve rolleri kapsamaktadır (Akın ve Demirel, 2003; Bhasin, 2003; Dökmen, 2012; Kottak, 2002; Aktaran Kalaycı ve Hayırsever, 2014: 3).

Toplumsal cinsiyet kavramı, genel anlamda kadınlık ve erkeğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu ifade eden bir kavramdır. Bu kavram, kadınlık ve erkeğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen çeşitli kalıplara dayalı olarak ortaya çıkan ve yaygınlaşan olgular olduğunu anlatmaktadır (Özaydınlık, 2014: 94).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınların ve erkeklerin toplumda farklı rolleri, hakları ve imkanları olduğunu ifade etmektedir. Toplumda erkeklerin güçlü, koruyucu, liderlik rollerini; kadınların ise duygusal, bakıcı ve ikincil rolleri üstlendiği önyargısı, toplumsal cinsiyetin bir sonucudur. Bu önyargılar, toplumsal cinsiyetin bir sonucu olarak belirli bir toplum veya gruptaki insanlar tarafından paylaşılan ve neyin normal, kabul edilebilir olarak görüldüğünü tanımlayan sosyal normlara dönüşmekte ve kadınların erkeklere göre daha az eğitilmiş, daha az işe alınmış, daha az maaş almış, daha az siyasi güce sahip ve daha az güvende olduğu gerçeğini beraberinde getirmektedir (Connell, 1987; Lorber, 1994b; Risman, 2018; Cislighi ve Heise, 2020).

2. Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıklar, eşitsizlikler ve iş bölümü genellikle basitçe erkek ve kadınlar arasındaki “doğal” farklılıkların sonuçları olarak ele alınmaktadır. Böyle bir görüş, herhangi bir toplumda kadın veya erkek olmanın ne anlama geldiğine dair anlayışların çoğunun altyapısını oluşturmaktadır ve insanlık tarihi boyunca farklı toplumlarda hüküm süren dünya görüşlerine içkin olmuştur. Cinsiyetler arasındaki doğal farklılıkların, erkekleri ve kadınları farklı kılan her şeyin kaynağı olduğu fikri, bilimsel söylemlere de derinlemesine yerleşmiştir. Farklı toplumlar ve sosyal gruplar arasında kadın ve erkeklerin rollerinin ve ilişkilerinin katıksız değişkenliği, bu kaba biyolojik determinist görüşe karşı ilk kanıtlardan biri

olarak kendini göstermiştir. Farklı toplumların erkeklerin erkek olmasını ve kadınların kadın olmasını beklmeleri arasında bir sabitlik yoksa, o zaman yapılarının altında doğal farklılıklardan başka bir şey olmalıdır. Dahası, çoğumuz cinsiyetimizden beklenenler ile ne olduğumuz arasında uyumsuzluklar yaşamışızdır. “Olduğumuz” ile “olmamız gereken” arasındaki bu uyumsuzluk, kendimizi kadın ve erkek olarak oluşturmamızda doğal farklılıklardan daha fazlasının söz konusu olduğunun bir başka açık göstergesidir. İşte sosyal inşacı olarak ifade edilen bu görüş, toplumsal cinsiyetin toplumsal bir yapı olduğu, çeşitli tezahürlere sahip olduğu ve bireylerden çok kurumlarla ilgili olduğu ve çeşitli toplumsal faktörlerin etkisi altında inşa edildiğinin bir göstergesidir (Agrawal, 2008: 1).

Sosyal inşacılar, bilgi olarak kabul ettiğimiz şeyin, bir bilenler topluluğu tarafından iş birliği içinde üretilen bir gerçeklik açıklaması olduğunu savunmaktadır. Bu tür gerçeklik açıklamaları, bir toplumsal mübadele ve müzakere sürecinden doğmaktadır. Sosyal inşacılar, bir sosyal grubun üyeleri arasında kullanılan terimler ve biçimlerle ilgilenmektedir. İnsanlar, sosyal gruplarındaki diğer kişiler için anlam ifade eden yapılar için bu terimlerden ve biçimlerden yararlanmaktadır. Temelde cinsiyetin toplumsal olarak inşa edilen bir konu olduğu savunulmaktadır, ancak bunun biyolojik değil toplumsal, doğuştan değil öğrenilmiş veya kalıttan çok çevrenin sonucu olmasından daha ziyade farklı bir noktaya dikkat çekilmektedir. Bu görüşe dayanarak, insanların fenomenler hakkında konuşmasını ve düşünmesini sağlayan varsayımların ve dilbilimsel yapıların sosyal müzakerenin ürünleri olduğu ve bu nedenle evrensel veya sabit olmadığı ifade edilmektedir. Sosyal inşacılar göre kavramlar ve kategoriler, gerçekliğin doğrudan, kesin ve sorunsuz yansımaları değildir. Aksine, insanların gerçeklik olarak gördükleri şey, biçimini ve anlamını onlara sunulan kavram ve kategorilerden almaktadır (Marecek vd., 2004: 193).

Guba'nın (1990: 89) işaret ettiği gibi, tüm toplumsal gerçeklikler, iyi anlaşılmiş süreçler aracılığıyla inşa edilmekte ve paylaşılmaktadır. Bu yapılar görünen gerçekliklerini veren bu sosyalleşmiş paylaşımdır, çünkü herkes bir şey üzerinde hemfikirse, onun mevcut olduğunu doğal olarak kabul etmek gerekmektedir ve bunun aksini iddia etmek zor olacak veya gerçekçi olmayacaktır. Johns'a (1996: 244) göre bu roller, kendilerine iliştilmiş bir dizi beklenen davranışa sahip olan bir topluluktaki konumlar, nitelikler, özellikler, yapılarıdır. Toplumsal cinsiyetin sosyal inşası,

bireylerin, grupların ve toplumların bireylere yalnızca cinsiyetleri nedeniyle belirli özellikler, statüler veya değerler atfetmesinin bir sonucudur (Blackstone, 2003: 335).

Sosyal inşa anlayışının en önemli savunucularından olan West ve Zimmerman'a (1991: 24-25) göre toplumsal cinsiyet rutin, metodik ve yinelenen bir şekilde sosyal etkileşim yoluyla üretilen bir yapıdır. Yani toplumsal cinsiyet, kişinin olduğu veya sahip olduğu bir şey değil, toplumsal kurallara göre "yaptığı" bir şeydir. Diğer bir ifade ile cinsiyet, sosyal etkileşimler yoluyla üretilen bir şeydir. Bu da kadınlar ve erkekler arasında doğal, temel veya biyolojik olmayan farklılıklar yaratmak anlamına gelmektedir. Farklılıklar inşa edildikten sonra, toplumsal cinsiyetin özünü pekiştirmek için kullanılmaktadır (Skrla, 2000: 296).

Cinsiyete ilişkin sosyal inşacı fikirler, doğumda atfedilen biyolojik cinsiyetin aksine, cinsiyete "inşa edilen bir şey olarak" odaklanmaktadır. Bu görüşe göre, erkeklerin ve kadınların kimliği, tutumları, davranışları ve onlara yüklenen beklentiler, kadınlık ve erkeklik hakkında toplumsal olarak inşa edilmiş fikirleri yansıtmaktadır (Pleck vd., 1994). West ve Zimmerman'ın (1987) belirttiği gibi, cinsiyetin inşası, belirli arayışları eril ve dişil doğanın ifadeleri olarak ortaya koyan karmaşık bir dizi sosyal olarak yönlendirilen algısal, etkileşimsel ve mikropolitik faaliyetleri içermektedir. Görece sabit ve durağan olan toplumsal cinsiyet, daha yeni kavramsallaştırmalarda, cinsiyet kişinin başkalarıyla etkileşim içinde oluşturduğu bir yapı olarak ele alınmaktadır. Buna göre sosyal inşacılığın önemli bir yönü, cinsiyetin bir dizi ortam ve faaliyette ve diğer insanlarla ilişki içinde gerçekleştirilen bir yapı olmasıdır (Connell, 1995; Courtenay, 2000). Bu başkaları tarafından yapılan değerlendirme bağlamında gerçekleşen bir şeydir, böylece toplumsal cinsiyet kimliğinin belirli yönleri normleştirilmekte veya meşrulaştırılmaktadır (West ve Zimmerman, 1987). Erkekler ve kadınlar toplumsal cinsiyeti çeşitli şekillerde belirledikleri için, bu onları toplumsal cinsiyet geleneklerine katkıda bulunurken toplumsal cinsiyetli varlıklar olarak tanımlamaktadır. Bu da erkeklik ve kadınlığın baskın normlarına uyumu teşvik etmektedir (Courtenay, 2000). Daha yakın zamanlarda, post-yapısalcı fikirler, toplumsal cinsiyetin söylemsel olarak dil yoluyla (Perry vd., 1992). inşa edildiğini öne sürmüşlerdir, buna sadece konuşma değil, aynı zamanda yazılı metin, kurumsal uygulama, medya ve hukuk da dahildir (Butler ve Trouble, 1990). Post-yapısalcılık birçok yönden sosyal inşacı fikirlerle örtüşmektedir. Her iki paradigma da toplumsal cinsiyeti icra edilen bir şey olarak görmekte ve her

ikisi de biyolojik farklılığın toplumsal cinsiyetle aynı olmadığını savunarak biyolojik kategorizasyonla çelişen toplumsal cinsiyet oluşumlarının bulunduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, post-yapısalcı toplumsal cinsiyet açıklamaları, normatif sınırlar içinde cinsiyet inşa etmenin yapısında rekabet eden ve çelişkili yolların varlığına daha fazla tanınmasına izin vermektedir. Bu görüş, “hegemonik cinsiyet” kavramını kullanarak belirli cinsiyet uygulamalarının daha üstün ve daha yüksek statüde bulunduğuna ilişkin bir görüşü yansıtmaktadır. Hegemonik erkeklik (diğerlerinden üstün, baskın), son yıllarda giderek artan bir şekilde bir toplumda en çok saygı duyulan veya arzulanan erkeklik biçimini ifade etmek için kullanılmaktadır (Connell, 2000). Bu durum yalnızca kadınlar ile erkeklerin arasında değil, aynı zamanda erkeklerin de kendi içerisinde bir azınlığın elde edebileceği bir hegemonya, üstünlük rekabeti içerisinde olduğunu ifade etmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Payne vd., 2008: 25-26).

Sosyalleşme, bireylerin toplumun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hareket etmek için toplumun kabul edilebilir ve kabul edilemez olarak gördüğü davranışlar arasında ayırım yapmayı öğrendiği süreçtir (Wienclaw, 2011: 35). Birey için toplumsal cinsiyet inşası, cinsel organların doğumda nasıl görüldüğüne bağlı olarak bir cinsiyet kategorisi atanmasıyla başlamaktadır. Bir cinsiyet kategorisi, adlandırma, giyim ve diğer cinsiyet belirteçlerinin kullanımı yoluyla bir cinsiyet statüsü haline gelmektedir. Bir çocuğun cinsiyeti belli olduktan sonra, diğerleri bir cinsiyettekilere diğerinden farklı davranmakta ve çocuklar farklı muameleye farklı hissederek ve farklı davranarak yanıt vermektedir. Ergenliğe kadar cinsel duygular, arzular ve uygulamalar cinsiyete dayalı normlar ve beklentiler tarafından şekillendirilmektedir. Ebeveynlik, anneler ve babalar için farklı beklentilerle cinsiyete dayalıdır ve farklı cinsiyetten insanlar farklı türde işlerde çalışmaktadır. Yetişkinlerin anne, baba, alt düzey işçi ve üst düzey patron olarak yaptıkları işler, kadınların ve erkeklerin yaşam deneyimlerini şekillendirmekte ve bu deneyimler, kadınsı veya eril (feminen ya da maskülen) denilen farklı duygular, bilinçler, ilişkiler, beceriler, yollar üretmektedir. Tüm bu süreçler toplumsal cinsiyetin toplumsal inşasını oluşturmaktadır (Lorber, 1994a: 55).

Günümüzde halen toplumsal cinsiyet, günlük hayatın o kadar tanıdık bir parçasıdır ki, gündelik faaliyetler içerisinde rutin zemini o kadar fazladır ki, bu varsayımların sorgulanması, güneşin doğup doğmayacağını düşünmeye benzetilmektedir. Toplumsal cinsiyet o kadar yaygındır ki, toplumumuzda genlerimize

işlendiğini varsaymak mümkündür. Cinsiyet kalıpları o kadar yaygındır ki, eksik veya belirsiz olmadıkça genellikle fark etmekte zorluk yaşamak olasıdır. Çoğu insan, toplumsal cinsiyetin sürekli olarak insan etkileşiminden, sosyal yaşamdan yaratıldığına ve bu sosyal yaşamın dokusu ve düzeni olduğuna inanmakta güçlük çekmektedir. Yine de toplumsal cinsiyet, tıpkı kültür gibi, herkesin sürekli üzerinde düşünmeksizin cinsiyet inşa etmesine (West ve Zimmerman, 1987) bağlı bir insan üretimidir. Nasıl üretildiğine dikkat etmek için genellikle kadın ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiğine dair beklentilerimizi kasıtlı olarak bozmak, yani cinsiyet rollerinin dışında düşünmek gerekmektedir (Lorber, 1994a: 54).

Cinsiyet rolleri, en temel manası ile kadınlar ve erkeklerin cinsiyetlerine göre üstlenmeleri beklenen rollerdir. Üretilen toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin, grupların ve toplumların cinsiyetlerine dayalı olarak bireylerden sahip oldukları farklı beklentilere ve her toplumun toplumsal cinsiyet hakkındaki değer ve inançlarına dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireyler ve çevreleri arasındaki etkileşimlerin ürünüdür ve bireylere, hangi cinsiyet için uygun olduğuna inanılan davranış türleri hakkında ipuçları vermektedir. Kadın cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel görüş, kadınların besleyici, bakıcı şekillerde davranması gerektiğini öngörmektedir. Bir kadının geleneksel dişil cinsiyet rolüne bürünmesinin bir yolu, ev dışında iş bulmak yerine tam zamanlı olarak ev içinde çalışarak aileyi, çocukları veya yaşlı bireylere bakım vermek, beslemek olabilmektedir. Öte yandan erkeklerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel görüşlere göre lider, evin reisi oldukları varsayılmaktadır. Eril toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel görüş, bu nedenle, erkeklerin aileye mali destek sağlayarak ve önemli aile kararları alarak hane halkının reisi olması gerektiğini ileri sürmektedir (Blackstone, 2003: 335).

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak geliştirilen çeşitli geleneksel görüşler toplumun birçok alanında baskın olmaya devam ederken, bu konuda geleneksel inançlara ilişkin bakış açıları ve alternatif bakış açıları ve anlayışlar sunulmuştur. Farklı disiplinler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir dizi bakış açısı geliştirmiştir. Cinsiyet rollerine ekolojik bir bakış açısı, cinsiyet rollerinin bireyler, topluluklar ve çevreleri arasındaki etkileşimler tarafından yaratıldığını öne sürmektedir. Yani, insanlar toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında rol oynarken, insanların faaliyet gösterdiği fiziksel ve sosyal çevreler de önemlidir. Cinsiyet rollerine biyolojik bir bakış açısı, kadınların dişil cinsiyet rolüne doğal bir yakınlığı olduğunu ve erkeklerin

erkeksi cinsiyet rolüne doğal bir yakınlığı olduğunu öne sürmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik sosyolojik bir bakış açısı, eril ve dişil rollerin öğrenildiğini ve eril ve dişil toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklerin ve kadınların biyolojik özellikleriyle zorunlu olarak bağlantılı olmadığını ileri sürmektedir. Sosyolojik bakış açısıyla bağlantılı olarak, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin feminist bir bakış açısı, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenildiği için unutulabileceğini ve yeni ve farklı rollerin yaratılabileceğini iddia etmektedir (Blackstone, 2003: 337). Başka bir yaklaşımı temsil eden bilişsel kurama göre, cinsiyet rollerinin gelişmesi, çocukların belirli bir bilişsel gelişim seviyesine eriştiğinde olanaklı hale gelen bir çeşit anlayış ve değerlendirmeye gerçekleşmektedir. Buna göre, çocuklar ilk önce kendi cinsel kimliklerini ve sonra başkalarınınkini öğrenmektedir. Hemen sonra, kendi cinsiyetlerine yönelik olarak geliştirilmiş ve kalıplaşmış hale gelmiş olan tutumları öğrenmektedir Daha sonra da kendi cinsiyetlerine yönelik olarak kalıplaşmış bu tutumlara uygun bir şekilde davranmak durumunda olduğunu anlamaktadır. Bilişsel kurama göre, birey bu süreçlerinde sonucunda cinsiyet damgalı davranışlar sergilemektedir (Vatandaş, 2007: 35).

Cinsiyet rollerini öğrenmek için süreç doğumdan hemen sonra başlamaktadır. Örneğin, kız bebekler tipik olarak erkek bebeklere göre daha nazikçe tutulur ve daha şefkatle davranılmaktadır. Sosyalleşme süreci çocuk büyüdükçe de devam etmekte; hem anneler hem de babalar genellikle erkek çocukları ile kız çocuklarından daha sert oynamaktadır. Çocuk büyümeye ve olgunlaşmaya devam ettikçe, küçük erkek çocukların genellikle küçük kız çocuklarına göre daha geniş bir bölgede izinsiz dolaşmasına izin verilmektedir. Benzer şekilde, erkeklerin tipik olarak ayak işlerini kızlardan daha erken yapması beklenmektedir. Oğullara “gerçek erkeklerin ağlamadığı” söylenmekte ve daha yumuşak duygularını kontrol etmeleri teşvik edilirken, kızlara kavga etmemeleri, öfke veya saldırganlık göstermemeleri öğretilmektedir. Genel olarak, kızlara ifade edici (yani duygu odaklı) davranışlarda bulunmaları öğretilirken, erkeklere araçsal (yani hedefe yönelik davranışlarda bulunmaları) öğretilmektedir (Wienclaw, 2011: 35).

Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilmesi, yalnızca ebeveynlerden ve toplumdaki diğer yaşlılardan gelen bariz sözel öğretim yoluyla gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda daha incelikli yollarla da gerçekleşmektedir. Pek çok insan, çocuk oyuncaklarının güçlü bir şekilde cinsiyet tipine sahip olduğunu

gözlemlemiştir. Kızlara genellikle, büyüdüklerinde sosyal olarak onaylanmış, geleneksel cinsiyet rollerini oynamaları ve öğrenmeleri için oyuncak bebekler, oyun mutfakları ve diğer cinsiyete dayalı oyuncaklar gibi “kız” oyuncakları verilmektedir. Öte yandan erkek çocuklara, büyüdüklerinde geleneksel erkek cinsiyet rolleri içinde hareket etmeye hazırlanmalarına yardımcı olan genellikle spor malzemeleri, aletler ve oyuncak kamyonlar verilmektedir. Çocuklara bu oyuncakların cinsiyete uygunluğu hakkında hiçbir şey söylenemese de araştırmalar okul çağına geldiklerinde birçok çocuğun kadınların hemşire, sekreter veya anne olarak kariyer yapması beklenirken doktorluk, pilotluk ve sporculuk gibi mesleklerin erkeklerin alanı olduğuna çoktan inanmaya başladığını göstermektedir (Coon, 2001; Wienclaw, 2011: 36).

Ortaya çıkan bu ayırım ve iş bölümü, erkek egemen toplum yapısının oluşmasına ve toplumsal cinsiyet toplumsallaşmasındaki farklılığın oluşumunda bir dayanak teşkil etmektedir. Kadınlar daha ziyade ev gibi özel alanda kalmaktayken, erkek dışarıda çeşitli kamusal bağlamlarda kendini ifade etmektedir. Kamusal alanda çalışma, üretim, gelir sağlama, yönetme ve siyaset gibi işler erkek işi olarak görülürken; çeşitli ev işleri, aileyle alakalı özel alanlar kadın işi olarak görülmekte ve bu görüşler pek çok toplumda benimsenmektedir. İş yaşamından politikaya, sivil toplum örgütlenmesinden eğitime kadar çeşitli alanlarda hem erkek hem kadın temelindeki bu anlayış, toplumsal cinsiyet açısından önemli bir eşitsizlik ve dezavantaj meydana getirmektedir (Kaypak, 2014: 346; Pekel, 2019: 31).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel bakış açıları ve düşünce yapıları, toplum içerisinde kadınların statülerini, kaynaklara ve fırsatlara erişimlerini olumsuz bir biçimde etkilemektedir. Bu sebeple de halen günümüzde kadınlar, pek çok noktada toplumda istenen ve beklenen statülere erişmek hususunda zorlanmakta ve erkeklerin gerisinde kalmaktadır (Vefikuluçay vd., 2007: 28).

3. Kent Yaşamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramı, ilk olarak kadınlar ile erkekler arasındaki güç dengesizliği ve eşitsizlikleri sorgulamak için kullanılırken, günümüzde bu algı aşularak kavramın önemi daha da artmış ve genişlemiştir. Bugün toplumsal cinsiyetin tüm sosyal sistemlerde merkezi bir rolü olduğu fark edilmiş durumdadır (Kaypak, 2014: 344). Bunlardan biri de mekân olarak kentler ve kent yaşamıdır.

Kent, toplumsal cinsiyetin deneyimlendiği ve oluşturulduğu kilit bir mekansal ölçek ve insan yaşamının sosyal ve ekonomik yönlerinin birlikte analiz edilebileceği bir çerçevedir (Bondi ve Rose, 2003: 230). Kentler, insanların yaşamını etkileyen birçok sosyal ve ekonomik faktörü içermektedir ve bu faktörler, cinsiyet rolleri ve ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda kentler, toplumun genelinde olduğu gibi, kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdüğü birçok alana sahiptir (McDowell, 1999; Valentine, 2008: 323).

Mekânın cinsiyete göre bölünmesi birçok toplumda yaygındır. Geleneksel kent teorisinde, kamu ve özel sektör, şehir merkezi ve varoşlar, iş ve ev, üretim ve yeniden üretim arasında alışlagelmiş ve neredeyse hiç düşünülmemiş ayrımlar çoktur. Genellikle yalnızca kadınlara ait olduğu varsayılan ikinci mekanlar ve konumlar, erken dönem literatürde olarak göz ardı edilmiş, çoğu zaman yanlış bir şekilde erkeklerinkilerle bir tutulmuş teori ve analizin konusu olmuştur. İktidarın iç hiyerarşik yapısı ve bireysel hane halkının sıklıkla çatışan çıkarları, bu teorisyenler tarafından ilgili çalışma alanları olarak görülmemiştir. Ancak “yeni kent” kuramı, yeniden üretim alanının ihmal edilmesi yönündeki hatalı bir yaklaşımı kısmen düzeltmiştir (McDowell, 1983: 60).

Yeni kentsel yaşam bağlamında toplumsal cinsiyet ilişkileri, kentsel hayatın en önemli sorunlu alanlarından biridir çünkü kentteki mekanların örgütlenmesi, kurumlar, iktidar ve otorite ilişkileri, aile yaşamı, kamusal alan ve özel alan ayrımı, istihdam ve emek ilişkileri, güvenlik, ulaşım ve barınma gibi hususların tamamı, toplumsal cinsiyet ideolojisi ve ilişkileri ile iç içe konumdadır (Tuysuz vd., 2020: 90). Bu toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kamusal ve özel alan ayrımıyla kente yansımaktadır. Özel ve kamusal mekânlar arasındaki ayrım, kadın ve mekân etkileşiminin en somut biçimde görüldüğü yerlerden biridir ve modern toplumsal hayatın organizasyonunun temelini oluşturmaktadır (Tuncer, 2015: 31). Bu ayrım, kadınların yaşamını evin içinde sınırlarken erkeklerin yaşamını ise dışarıda belirlemektedir, böylece kadınların kamusal alana girişleri kontrol altına alınmaktadır. Kadınların dışarıda giyebilecekleri kıyafetlerden ulaşım araçlarına kadar birçok kısıtlama ile bu alan, geçmişten günümüze karşılaşılan temel sorunlar arasındadır (Çakır, 2010: 135-143; Tuysuz vd., 2020: 90).

1970’lerde geliştirilen kentsel teori ve planlamanın feminist eleştirisi, şehir planlamacılarının ağırlıklı olarak erkeklerin ve heteronormatif ailenin ihtiyaçlarına

uygun cinsiyetçi çevreler yarattığını göstermiştir. Haklar ve eşitlik dili ve planlamanın toplumsal cinsiyete dayalı boyutları 1980'lerde ve 1990'ların başında daha yaygınlaşmıştır. Bugün halen gündelik hakların kent planlaması içinde çerçevelendirilme biçimleri ile kent sakinlerinin doğrudan deneyimleri arasında artan bir uyumsuzluk vardır. Gündelik yaşanan mekanlar olarak kentler daha yakından incelendiğinde aidiyet ve hakların inşa edilmesindeki önemi ortaya çıkmaktadır. Bu alanlarda, gündelik mekânsal pratiklere aracılık eden ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin söylemsel olarak yaratıldığı müzakere, meydan okuma veya sahiplenme süreçlerini görmek mümkündür (Beebeejaun, 2017: 1-2).

Mekânın cinsiyetlendirilmesinin en açık temsili, kamusal ve özel alan arasındaki ayrımdır. Kamusal alan -üretim, politika ve iktidar alanı- erkeklerin alanıyken, özel üretim alanı -yeniden üretim alanı- kadınların alanıdır. Burada geliştirilen mekânsal perspektif, ataerkil bir toplumun karmaşıklıklarını ve bunların toplumsal cinsiyet rollerini nasıl tanımladığını göstermektedir ve bu da fiziksel alanda toplumsal cinsiyet katmanlaşmasının sürdürülmesine yardımcı olmaktadır (Siwach, 2020: 33).

Toplumsal cinsiyet ile mekân ilişkisi çerçevesinde vurgulanması gerekli olan nokta, toplumsal cinsiyetin kavramsallaştırmasının zaman ve mekân içerisinde değişime uğraması ve kent kavramı ile yakın bir ilişkisinin bulunmasıdır (Alkan, 2009: 197). Kent ile cinsiyet ilişkilerinin mekân üzerinden sorgulanmasında on yedinci yüzyılın kamusal alan özel alan ayrışmasına dayalı cinsiyetçi kategoriler etkin olmuştur. 1950'li yıllarda kenti ekonomik ve politik gelişmenin odak noktasına taşıyan bakış açısı, kamusal alan ve özel alan ayrımında kamusal alanı kent ile ve erkek ile öne çıkarırken, kadınıysa hanedeki yeri ve rolü çerçevesinde değerlendirmiştir (Tümtaş, vd., 2016: 427). Bu kapsamda erkekler, evin, ailenin geçimi için gerekli olan kaynağı sağlayan kişiler olarak dışarı, yani kamusal alan ile kadınlarsa ev ile ilgilenen kişiler olarak özel alan ile özdeşleştirilen bir role büründürülmüştür (Kaypak, 2014: 346). Bir başka ifade ile kadınların yeri ev ve ev işleri/ sorumlulukları etrafında biçimlenen, adeta bir ideoloji halini almıştır (Yüceşahin ve Yazgan, 2017). Erkeğin egemen olduğu bir yapının bütün dünya genelinde baskın bir hal alması kendi ayakları üzerinde duran Batılı kadınları dahi bu baskın yapının altında baskı altına almış ve kamusal alan içerisindeki görünürlükleri sınırlanmıştır (Fenster, 1999). Bu nedenle yapıllı çevre biçiminde ifade edilebilecek olan kentler, hemen tüm toplumlarda cinsiyetçi roller ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerden dolayı kadınların ve

erkeklerin farklı biçimlerde deneyimlediği yerler halini almıştır (Doan, 2010). Yirminci yüzyıl kentlerinde toplumsal cinsiyetlere dayalı olarak biçimlenen mekansal örüntülerde kadınların mekânı ev ve komşuluk birimiyle sınırlanmış; “annelik” ve “eşlik” gibi temellerde tanımlanan kadınlar, erkeklerin kamusal çalışma alanlarından yalıtılmış ve özel olarak tabir edilen alana yerleştirilmiştir (Tümtaş vd., 2016: 427). Kadınlar için modern çağda bu sınırlar genişlemiş olsa da sınırlılık arz etmiştir. Bu surette kadınlara daha az haklar, fırsatlar, kaynaklar ve kaynakların denetimi verilirken, yaptıkları işlere maddi-manevi daha az değer biçilmesi, kadınların toplumsal, ekonomik ve politik alanlarda güç kaybetmesine sebebiyet vermiştir. Çünkü kadınlara biçilmiş olan bu türden roller, alanlar, kadınların toplum içerisinde ikincil planda kalmasına, görünmez kılınmasına ve sindirilmesine temel oluşturmuştur (Bhasin, 2003: 17; Bora, 2009: 66; Çakır, 2010: 134). Buna karşın erkeklerin yeriye tüm yapıları ile “kentler” olmuştur. Caddeler-sokaklar, ibadethaneler, statlar, kahvehaneler, kafeteryalar gibi mekânlar öncelikli ve baskın bir biçimde erkek egemen mekanlar olagelmıştır (Bhasin, 2003: 14; Tuysuz vd., 2020: 88). Bu durum da elbette kadın ve erkek arasındaki eşitliği bozmakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Kadınların geleneksel roller ile ayakta tutmaya gayret gösterdiği aile yaşamıyla iş yaşamı arasında tercih yapmasının zorluğu ve bu tercihteki tatmin düzeyini kolay bir biçimde ölçememesi sonucunda kadınlar kendilerini psikolojik olarak yetersiz veya tükenmiş hissedebilmektedir. Bu durumda, toplumsal cinsiyet rollerinin büyük payı bulunmaktadır. Kadınların iş ve aile arasında yaşadığı bu ikilemin temel nedeni çalışma yaşamından öte toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yüklediği sorumluluklar, roller olarak ortaya çıkmaktadır (Gök ve Başak, 2016: 31; 93; Yazıcıoğlu, 2019: 40) ve kentsel mekanlardaki cinsiyetleştirmelerde pekişmektedir.

C. Yeni Kentsel Yoksulluk Bağlamında Toplumsal Cinsiyet

Çalışmanın bu bölümünde kentsel yoksulluk bağlamında kadının yoksullaşması yoksulluğun toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi ve kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet ve yoksulluk konuları ele alınmıştır.

1. Kentsel Yoksulluk Bağlamında Cinsiyet Roller ve Kadının Yoksullaşması

Erkekler ve kadınlar yoksulluğu farklı şekillerde deneyimlemektedir ve üstesinden gelmek için farklı mekanizmalar kullanmaktadır. Bunun başlıca nedeni, topluluklarında oynadıkları ve onları farklı kısıtlamalara, fırsatlara ve ihtiyaçlara maruz bırakan cinsiyete dayalı rollerdir. Bu nedenle, yoksulluk önlemi/tepkisi ile ilgili öncelikleri farklıdır. Kadınlar, toprak ve diğer sabit sermaye gibi üretken kaynaklara erişim ve bunları kontrol etme hakkından mahrum bırakan, sosyo-kültürel olarak dayatılan kısıtlamalarla sınırlandırılmıştır. Buna ek olarak, üretken ve gelir getirici kapasitelerini geliştirebilecek hizmetlere eşit olmayan erişim, sosyal hizmetlere eşit olmayan erişim, karar verme gücünün eksikliği ve onları sosyal, ekonomik, politik ve sosyal çevreden dışlayan faktörler de eklenmektedir (Jayamohan ve Kitesa, 2014: 233).

Kadınlar, yoksulluk açısından en dezavantajlı kesim olarak öne çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet normlarına göre şekillenen yapı, kadınların yoksulluğu erkeklerden farklı bir biçimde deneyimlemelerine neden olmaktadır. Kadınlar, yoksulluğun yanı sıra, toplumsal hayata katılamamaktan dolayı sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınların, eğitim, sağlık hizmetleri, istihdama katılım ve diğer toplumsal yaşam alanlarındaki fırsat ve haklara eşit erişimlerinin olmaması, yoksulluğun hem bir nedeni hem de sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve toplumsal cinsiyetin benimsenmesiyle yakından ilişkilidir (Yıldırım ve Özdemir, 2013: 50).

Toplumsal cinsiyet konuları ve kadının yoksullaşması, kentleşme ve kentsel yoksulluk hakkındaki ana akım literatürde giderek daha fazla tartışılmaktadır. Kentsel yoksulluğa toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden yaklaşmak önemlidir, çünkü erkekler ve kadınlar yoksulluğu farklı şekillerde deneyimlemekte ve buna tepki vermektedir. Gelir ve varlıklara, barınmaya, ulaşım ve temel hizmetlere erişim, toplumsal cinsiyete dayalı kısıtlamalar ve fırsatlardan etkilenmektedir (Masika vd., 1997: 1).

Kadınların kentsel yoksulluğa maruz kalmasının nedenleri arasında, kadınların düşük ücretli işlerde çalışması, işsizlik, düşük eğitim seviyesi, ayrımcılık, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak ev içi işlerle ilgilenmeleri ve sık sık göç etmek zorunda kalmaları yer almaktadır. Ayrıca, kadınlar sıklıkla kira, gıda, sağlık

hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak noktasında sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedir (Rakodi, 1995; Small ve Newman, 2001).

Günümüzde kadınlar, küresel kapitalist sermayenin yoğun bir biçimde işlemekte olduğu modern kentlerde ayrımcılık ve fırsat eşitsizliklerinin modern versiyonları ile karşı karşıyadır. Yoksulluk içerisinde yaşamını sürdüren kadınların karşılaştığı olumsuz durumlar, diğer kadınlara kıyasla daha üst boyuttadır. Bugün kentlerin erkek egemen profiline nazaran yavaş yavaş azalmasına ve kadınların toplumsal alanlar içerisinde güç geçtikçe daha fazla görünüm kazanmalarına rağmen, başta çalışma alanları olmak üzere, kadınlara ilişkin yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır (Açıkgöz, 2010: 46). Bu tür sorunların kent içi dinamiklerle ilişkisi vardır.

Bir kentte konut için arazinin fiyatı ve mevcudiyeti, konut fiyatları ve koşulları üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaya devam etmektedir. Yoksul kimselerin ödeme kapasitelerinin sınırlı olması yasadışı veya kayıt dışı arazi piyasalarının gelişmesine yol açmaktadır. Konutun niceliği, kalitesi, erişilebilirliği ve kullanım süresi önemlidir ve cinsiyete özgü boyutları vardır. Konut sahipliğinin yanı sıra, kiralamanın da toplumsal cinsiyet boyutları toplumsal cinsiyetle ilgili kısıtlamaları vardır (Masika vd., 1997: 10-11). Özellikle kadının evin geçimini sağladığı durumlarda bu tür dezavantajlar daha belirgin hale gelmektedir. Bazı kültürlerde, kadınların ev sahibi olmaları veya konut kiralamaları toplumsal normlara aykırıdır. Kadınların genellikle düşük gelirli işlerde çalışması ve ev sahibi olmak veya kiralamak için gerekli olan finansal kaynaklara sahip olmaması, erkeklere göre bu konuda daha büyük zorluklar çıkarmaktadır. Ayrıca yoksul kadınlar, yasadışı veya kayıt dışı arazi piyasalarında konut arayışında olduklarında daha da büyük bir güvenlik riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Yoksul kadınlar, uygun fiyatlı konutlar bulmak için daha fazla çaba harcamakta ve bu da genellikle daha az kaliteli konutlarda yaşamalarına neden olmaktadır. Bu konutlar, temel sağlık ve hijyen ihtiyaçlarını karşılamayabilmektedir. Daha az gelişmiş alanlarda yaşayan kadınlar, temel hizmetlere erişimde de sıkıntılar yaşayabilmektedir (Volbeda, 1989; Das, 2006; Saugeres, 2009; Vickery, 2012; D’Cruz ve Mudimu, 2013; Bah vd., 2018; Elwiida, 2020).

Kentlerde yaşam koşulları zorlaştığı zaman toplumsal cinsiyet eşitsizliği durumu ve kadın yoksulluğu daha fazla belirgin hale gelmektedir. Gecekondu bölgesi, kenar mahalle olarak tabir edilen yapılaşmalar, gelişmiş ekonomilerden öte, az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde ortaya çıkan olgulardır. Su, kanalizasyon gibi temel

altyapı hizmetlerine nüfusun önemli bir bölümünün ulaşması noktasında zorluklar bulunmaktadır. Temel fiziksel altyapıdaki noksanlıklar, cinsiyete dayalı iş bölümü eşitsizlikler ile birleşmek suretiyle kadın için daha önemli bir problemler alan haline gelmektedir (Kaypak, 2014: 349). Bu sayılan problemlerin bulunmadığı hallerde dahi kentler için yapılan planlamalarda konuların iş yerlerinden farklılaşması ve ayrışmasıyla beraber kadınlar eve bağlanmaktadır. Örneğin, kreşlerin ya da yaşlı bakım merkezlerinin eksikliğinde, orta sınıfta kadınlar, çocukların veya yaşça büyük aile bireylerinin bakım sorumluluğunu edinme ve iş yaşamına katılma ya da konut ile iş yeri arasında bulunan mesafeyi azaltma yönünde tercihte bulunmak zorunda kalabilmektedir (Wekerle, 1980: 198-190; Kurdoğlu, 2011:115; Healey, 2003: 519; Kaypak, 2014: 350).

Yoksul kadınların genellikle kentlerin gecekondu bölgelerinde yaşamını idame ettirdiği, göç deneyimi yaşadığı, eğitim düzeylerinin düşük olduğu, genç yaşta evlilik yaptığı, kalabalık ailelerden geldiği, temizlikçilik, çocuk bakımı gibi marjinal olarak adlandırılabilir işler yaptığı, vasıfsız iş kollarında düşük ücretlerle çalıştığı, sosyal güvence dışında kaldığı, eşlerinin de marjinal işlerde ve güvencesiz çalıştığı görülebilmektedir. Bu tür durumlar ile karşı karşıya olan kadınlar, ucuz giyecek, yakacak, yiyecek temin etme, çeşitli gıdaların evde yapımı, çeşitli sosyal yardım kuruluşlarına başvurma gibi yollarla yoksulluk ile başa çıkmaya çalıştıkları bilinmektedir (Erman, 1998: 215; Kalaycıoğlu ve Rittersberger Tılıç, 2001: 25-32; Çamur Duyan, 2010: 20).

Bugün kadın yoksulluğu, kentler içerisinde kırsal kesimlere göre daha etkili bir biçimde hissedilebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yoğun bir biçimde hâkim olduğu kentlerde, yoksulluğun ekonomik, psikolojik, sosyal açılardan kadınlar üzerindeki etkilerinin gerçek manada büyük olduğunu söylemek mümkündür (Açıkgöz, 2010: 47).

2. Kadın İstihdamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk

Mekânın toplumsal olarak inşa edildiği ve bir kez sınırlanıp şekillendirildiğinde, toplumsal ilişkileri etkilediği artık genel olarak kabul edilmektedir. Kentsel alanlarda istihdama ve gelir elde etme fırsatlarına cinsiyete göre farklılaştırılmış erişim vardır. İşsizlik ve eksik istihdam, birçok kentsel ekonomide kadınlar için önemli endişelerdir (Masika vd., 1997: 8). Urry'nin (1981: 458) öne sürdüğü gibi, mekansal ilişkilerin

kendileri toplumsaldır, toplumsal olarak üretilmekte ve toplumsal olarak yeniden üretilmektedir. Böylece, kentsel mekânın ayrışması, toplumsal cinsiyet ve ataerkil tahakkümün toplumsal inşasında olduğu gibi, kapitalist sanayileşme döneminde gelişen cinsiyete dayalı iş bölümünü, kadının ailedeki rolünü ve ev hayatının işten ayrılmasını hem yansıtmakta hem de etkilemektedir (McDowell, 1983: 62).

Kadınların işgücüne katılım oranları, çoğu ülkede erkeklerden daha düşüktür. Bu durum, kadınların ekonomik güçlerinin azalmasına, bağımlılık oranlarının artmasına ve yoksulluğa neden olabilmektedir. Ayrıca, kadınlar erkeklerden daha az ücret almakta ve genellikle daha düşük statülü işlerde çalışmaktadır. Kadınlar genellikle aile sorumluluklarına daha fazla zaman ayırmak zorunda kaldıklarından, iş hayatında daha az esneklik ve fırsat elde etmektedir. Tüm bunların yanında kadınlar iş yerinde taciz, ayrımcılık ve cinsiyet temelli şiddet gibi sorunlarla da karşı karşıya kalabilmektedir (Rakodi, 1995; Heemskerk, 2003; Kabeer, 2003; Rakodi, 2008; World Bank, 2012).

Kentleşme sürecinin kendisi toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri tarafından şekillendirilmektedir. Kentsel alanlara göçün ölçüğü ve doğası, kırsaldaki hanelerin kimin ve hangi nedenle göç etmesi gerektiğine ilişkin kararlarından, hane halkı tarafından kadınların ev dışında çalışmasına getirilen kısıtlamalardan ve kadın işgücüne olan talepten çok etkilenmektedir (Chant, 1992). Bunun aile yapısı, karar verme ve kadınların özerkliği ve refahı üzerindeki etkileri vardır. Gelirin düşük olduğu, düzensiz olduğu veya hiç olmadığı durumlarda, bu durum kadın yoksulluğunun artmasına neden olabilmektedir. Kadınların ev içi düzeyde ataerkil otorite tarafından kısıtlanması muhtemeldir ve kadınlar bu nedenle özgüven, kişisel özgürlük, esneklik, mali işler üzerinde kontrol konusunda problemler ve fiziksel ve/veya kısıtlamalar, ayrımcılık, duygusal istismar veya yokluğu deneyimleyebilmektedir. Çünkü kadınlar, kişisel çıkarlarını ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin esenliğini daha fazla geliştirebilecekleri ölçüde güçlendirilebilecektir. Aksi halde kadınlar işgücü piyasalarına, krediye, barınmaya ve temel hizmetlere erişimde erkeklerden daha büyük zorluklarla karşılaşabilmekte ve bazen kadınlara yönelik ek ayrımcılık katmanları olabilmektedir (Masika vd., 1997: 5).

Kadınların işgücü piyasasına katılamaması, kadın yoksulluğunun temel nedenlerinden biridir. Bu durum, kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın

emeğinin kullanımı ve değerlendirilmesiyle ilişkilidir. Kadınlar, ev işleri başta olmak üzere bakım hizmetlerine yönlendirilerek, kadının rolünün evde ve evin işlerinde olduğu düşüncesiyle istihdam edilememesi sorunuyla karşı karşıyadır (Ulutaş, 2009: 28). Bu durum, kadınların erkeklere bağımlı kalmalarına ve yoksullaşmalarına neden olmaktadır. Eğitim, bakım ve temizlik işleri gibi işler çoğunlukla kadın işleri olarak görülmekte ve kadınlar için uygun bulunan ücretli işler de ev işlerinin ve bakım hizmetinin bir uzantısıdır. Bu durumun yanı sıra, ücretli iş genellikle erkeklerin işi olarak görülmekte ve kadınların geliri aile bütçesine katkı olarak kabul edilmektedir. Kadınlar, görünmez ev işleri ve bakım hizmetleri nedeniyle işsiz olarak istatistiklerde görülmekte ve bu emeğin değeri genellikle göz ardı edilmektedir. Bu nedenle, ev işleri ve bakım hizmetleri, işten sayılmamakta ve kadınlar bu işleri yaparken değersiz kılınmaktadır (Öztürk, 2009; Öztürk, 2010: 123; Yıldırım al p ve Özdemir, 2013: 59-60).

Toplumsal olarak ve aile içerisinde rollerin dağıtımında kadınlar özel alanda ve erkekler gelir elde eden taraf olarak kamusal alanda konumlandırıldığından ötürü, söz konusu sorumluluklar kadının üzerinde kalmaktadır. Bu sorumlulukların yalnızca kadın tarafından üstlenildiği bir durumda da istihdam piyasasında yer almak kadın için gereksiz bir hal alabilmektedir. Çünkü çalışmanın getirdiği ek maliyetler durumu daha da zorlaştırabilmektedir veya fayda-kazanç değerlendirildiğinde kar tatmin edici bir seviyede olmamaktadır. Ayrıca sorumluluklar gereği işe zaman ayırmak zorlaşabilmekte, kısa zamanlı geçici işlerin geliri az olabilmektedir. Çocuk bakımı, ev gereksinimleri, ailede bakıma muhtaç yaşlı veya hasta bireylerin bakımı söz konusu olduğu zaman genellikle ücretli bir işte çalışmaktan feragat eden, tercih yapmak durumunda kalan kişi kadın olmaktadır (Meneviş, 2019: 30).

Kadınların istihdam piyasasına katılımı üzerinde etkili olan temel etmenlerin arasında, sosyal ve kültürel faktörler, eğitim durumu, medeni durum, kentleşme ve ekonomik koşullar yer almaktadır. Türkiye’de ataerkil yapı arz eden toplumsal değerler, çocuk ve yaşlı bakımıyla ev işlerinin birçoğunu kadınların sorumluluğuna yüklemeyi teşvik etmekte, kadınların ev dışında çalışmasına ilişkin negatif görüş ve tutumuysa güçlendirmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça, kadınların istihdam piyasasına katılımları da genel olarak artmaktadır. Kırsal kesimlerden kentlere göç, bilhassa eğitim seviyesi düşükse kırsal alanda çalışan kadınların, kente taşındıkların gelir yaratıcı bir iş bulabilmesini güçleştirebilmekte, kadınların istihdama katılımını negatif

bir şekilde etkileyebilmektedir. Kentsel alanlarda, evli olmak da bazı zamanlarda kadınların istihdama dahil olması üzerinde düşürücü yönde bir etki gösterebilmektedir (Selçuk ve Tuzlukaya, 2013: 5).

Türkiye bakımından kadın yoksulluğu bağlamında öne çıkan temel önemli sorunlardan biri kadınların istihdam piyasasına katılma düzeylerinin oldukça düşük bir seyir izlemesidir. Esasında kadın yoksulluğu, istihdama katılım bakımından bir kısır döngü yaratmaktadır. Çünkü kadınlar, yoksul olmaları, ayrıca çocuklarına bakım vermek durumunda kalmaları sebebiyle istihdam piyasasına emeğini daha az arz ederlerken, istihdama katkı veremedikleri için gelir elde edememekte ve yoksulluk ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Can, 2013: 35).

Kadın yoksulluğunun bir diğer önemli nedeni, kadının toplumsal statüsündeki geriliklerdir. Kadınlar, politik yaklaşımlar ve uygulamalar yoluyla güçsüzleşmekte ve erkeklere bağımlı hale gelmektedir. Ayrıca, eğitim imkanlarından ve fırsatlarından yoksun olan, bir mesleğe sahip olmayan, kayıt dışı sektörde çalışan, sosyal güvence kapsamı dışında kalan ve korumasız kalan kadınlar için yoksulluk kaçınılmaz olmaktadır. Diğer taraftan kadınlar, aynı zamanda hem” kadın” hem de çoğu kez bir “eş” ve “anne” olmanın getirdiği yükün altında ev işlerini yapmak zorunda kalmakta ve aileleri için birçok sorumluluğu üstlenmektedir. Bu nedenle, kadın yoksulluğu kaçınılmaz bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır (Çamur Duyan, 2010: 20).

Atanmış cinsiyet rolleri gereği, büyük ölçüde kadınlar tarafından yürütülen ev içi işler ve aile büyükleri veya çocuk bakımı gibi işlerin, bireysel ve hane halkı yaşam standartları açısından üç ana sonucu vardır. Birincisi, erkekleri kendilerini işgücü piyasasına adama konusunda özgürleştirmektedir ve dolayısıyla kazanılmış gelire erişimlerini artırmaktadır. İkincisi, kadınların erkekler gibi kendilerini işgücü piyasasına adalarını engellemektedir ve böylece kazandıkları gelire erişimlerini azaltmaktadır. Üçüncüsü, ev içi emek (alışveriş, yemek pişirme, ne alıp ne alacağımıza karar verme gibi) kaynakların yaşam standartlarına nasıl dönüştüğü konusunda temel belirleyicidir (Millar, 2003: 182).

Ekonomik bağlamda, kadınların kayıtlı işgücü piyasasına katılım düzeylerinin daha düşük olması, daha kısa çalışma ömürleri ve çalışma yıllarında daha düşük ücretlere sahip olmaları, daha sonraki yaşamlarında daha fazla ekonomik güvensizliğe yol açmaktadır (United Nations, 2023: 85). Tüm bunların yanında, istihdam

piyasasında yer alan, çalışan kadınlar da kentsel yoksulluğun bir parçası olabilmektedir. Bugün, çalışan yoksullar arasında, atölyelerde ve evlerde parça başı işler yapan, tarlalarda mevsimlik işçi olarak çalışan, tarım sektöründe ücretsiz aile işçiliği yapan ve değişik iş kollarında düşük ücretler karşılığında çalışmak durumunda olan kadınlar bulunmaktadır. Bu kadınların çoğunun kayıt dışı sektörde istihdam edildiği gözlemlenebilmektedir, çünkü yaşam şartları gereği eğitim düzeyleri düşük olduğu gibi, ticaret ve mesleki bilgileri yeterli olmayabilmektedir. Ayrıca ev işleri ve sorumlulukları nedeniyle kadınlar, iş olanaklarından veya tam zamanlı işlerden mahrum kalmaktadır. Bu yüzden özellikle kentsel ortamlarda, kadınların çalışma koşulları daha zorlu hale gelmektedir (Ersoy ve Şengül, 2002: 65; Açıköz, 2010: 50).

Kadınların hane halkına ek bir gelir getirmek amacıyla düşük ücretli, güvenceden mahrum, mevsimlik, kısa dönemli, geçici, kayıt dışı olarak tabir edilebilecek işleri kabul etmeleri esasında gelenekselci toplumsal cinsiyet yapısından ileri gelmektedir. Kadınların bu tür kayıt dışı işlerde çalışmayı kabul etmesi, sigorta güvencesinin haricinde tazminat gibi yasal haklardan da faydalanamaması anlamına gelmektedir (Cömertler, 2003: 184; Balkan, 2017: 29-30). Kadınların istihdam piyasasında yer almasına rağmen ekonomik, sosyal ve yasal bağlamda birtakım haklardan mahrum kalması kadınların toplum ve aile içerisinde ikincil konuma gelmesine sebep olmakta, söz konusu yoksunluk beraberinde yoksulluğu getirmekte, derinlik kazandırmaktadır (Meneviş, 2019: 27).

III.YÖNTEM

A. Araştırmanın Amacı ve Soruları

Yeni kentsel yoksulluğun beraberinde getirdiği en büyük sorunlardan biri olarak ekonomik yoksunluk hane üyelerinden sadece erkek olanın istihdama katılımının yetersiz olduğu gerçeğini ataerkil sistemde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı yaşayan aileler ile yüzleştirmiştir. Bu durum ise yoksulluğun sonuçlarından olan geçim sıkıntısı sorunu çerçevesinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yavaş yavaş çözülmeye başlamasına neden olmuştur.

Bu araştırmanın temel odak noktası yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet rollerine etkisidir. Bu çerçevede, istihdam piyasasında yer alan kadınlardan yeni kentsel yoksulluk ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında çıkarımlar ve değerlendirmeler yapılması amaçlanmıştır.

Araştırmada yoksulluk yaşayan ailelerin toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısı, kadınların iş gücü piyasasına dâhil olma motivasyonu, ailelerin süreci destekleme durumu, istihdama katılan kadınların eşleri ve kök ailelerinin sürece bakış açısının incelenmesine yönelik olarak belirlenen ana araştırma sorusu şu şekildedir:

- Yeni kentsel yoksulluk, kadınların istihdama katılımı ve toplumsal cinsiyet rollerini etkilemekte midir?

Bu ana araştırma sorusu altında belirlenen alt sorular ise şu şekildedir:

- Kadınlara göre yoksulluğun iç göç ve kentleşme üzerindeki bölgesel etkileri nelerdir?
- Kadınlara göre kent yoksulluğunun aileler ve bireyler üzerindeki sosyo-ekonomik etkileri nelerdir?
- Kadınlar, kadın istihdamını kentsel yoksulluk bağlamında nasıl değerlendirmektedir?
- İstihdam piyasasına dâhil olan kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısı nasıldır?

Bu ana ve yan sorular eşliğinde çalışmanın yeni kentsel yoksullukla birlikte çözünen toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar başta olmak üzere aile sistemini etkileme sürecinin sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesi ve sosyal hizmet literatürüne de katkı sağlaması çalışmanın temelini teşkil etmektedir.

B.Araştırmanın Önemi

Birleşmiş Milletler'e (2023) göre bir kişinin yaşadığı yer, ailesi, eğitimi, iş yolu ve sosyal ağları, cinsiyeti, etnik kökeni ve diğer özellikleri gibi sonraki yaşamında refahını etkilemektedir. Fırsatlara ve kaynaklara erişimdeki avantajlar veya dezavantajlar her noktada birbirini güçlendirebilmektedir. Örneğin, uzun süreli işsizliğin sağlık ve sosyal ağlar üzerinde olumsuz etkileri vardır. Kötü sağlık ve sınırlı sosyal ağlar da istihdam fırsatlarını kısıtlamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, yaşamın sonraki dönemlerinde eşitsizliklerin, dezavantajların, yoksulluğun altında yatan etkileri, sonuçlarını ve farklı ulusal ve yerel bağlamların bu süreci nasıl şekillendirdiğini anlamak önemlidir (United Nations, 2023: 77).

OECD (2023b) ülkelerde bir taraftan kentleşme ve modernizasyonla birlikte ekonomik büyümenin adil bir şekilde paylaşılmadığına ve diğer yandan ekonomik kriz gibi olumsuzlukların yalnızca zengin ile yoksul kesimler arasındaki uçurumu genişlettiğine dair yaygın bir endişe olduğuna dikkat çekmektedir. OECD tarafından sosyal hareketlilik, kaynakların eşit dağıtımı ve fırsat eşitliğinin, gelişen toplumların ve ekonomilerin anahtarı olduğu; yine de mevcut bağlamda bu unsurların temel zorluklar olmaya devam ettiğinin altı çizilmektedir. Son on beş yılda OECD kesimler arası eşitsizliklerin boyutu ve itici güçleri, sosyal hareketlilik ve fırsat eşitliği hakkında bu sorunları ele alan önemli miktarda kanıt toplanmıştır. Bu bulgular, kesimler arası eşitsizliklerin ve yoksulluğun azaltılmasının bir bütün olarak toplum için ne kadar faydalı olabileceğini göstermiştir (OECD, 2022). Bu tür çalışmalar, yoksulluğun azaltılması noktasında mevcut bilgi boşluklarını gidermek hususundaki bulgular ve değerlendirmelerin önemini ortaya koymaktadır.

Yeni kentsel yoksulluğun beraberinde getirdiği en büyük sorun alanlarından birisi olan ekonomik zorluklar, hane üyelerinden sadece erkek olanın istihdama katılımının yetersiz olduğu gerçeğini ataerki sistemde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı yaşayan aileler ile yüzleştirmiştir. Bu durum ise yoksulluğun sonuçlarından olan geçim sıkıntısı sorunu çerçevesinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yavaş yavaş

çözölmeye başlamasına neden olmuştur. Bu çalışmanın yeni kentsel yoksullukla birlikte en temel insani ihtiyaçları karşılamak amacıyla çözünen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadınlar başta olmak üzere aile sistemini etkileme süreci çerçevesinde sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilirken, sosyal hizmet literatürüne de katkı sağlanması açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Bu konuda yapılan araştırmaların önemi oldukça büyük olabilecektir. Çünkü günümüzde kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte kentsel yoksulluk da artmaktadır ve kadınlar bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Kadınlar, ekonomik, politik, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu da kadınların ekonomik olarak erkeklere bağımlı hale gelmelerine ve toplumsal cinsiyet rollerinin neden olduğu ayrımcılığa maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle, yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet rollerine etkisini araştıran bir çalışmanın, kadınların yaşadığı zorlukları ortaya koymak, bu zorlukların nedenlerini ve etkilerini analiz etmek ve kadınların ekonomik, politik, sosyolojik ve psikolojik açıdan daha güçlü olmalarına yardımcı olacak görüşler geliştirmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının, kadınların kentsel yoksullukla mücadelede karşılaştıkları zorlukları ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu zorluklar üzerindeki etkisini ve çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bakış açılarını göstermek suretiyle literatüre ve sosyal hizmet mesleki pratiğine dönük katkılar sunacağı umut edilmektedir.

C. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan ve sosyal bilimlerde geniş çapta kullanılan bir teknik olan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin popüler bir veri toplama yöntemi olmasının nedeni hem çok yönlü hem de esnek olduğunun kanıtlanmış olmasıdır. Başlıca avantajlarından biri, yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin, görüşmeci ile katılımcı arasında karşılıklılık sağlamada başarılı olması ve görüşmenin gidişatına göre bir miktar esneklik tanınmasıdır (Galletta, 2012). Ancak yöntemde katılımcılara yönlendirilen sorular görüşmeden önce belirlenmektedir ve görüşme kılavuzu kullanılarak formüle edilmektedir (Mason, 2004; Rubin ve Rubin 2005; RWJF, 2008). Dolayısıyla katılımcılara ne hakkında konuşacakları konusunda rehberlik eden (Gill

vd., 2008) belirli bir yapısal sistematik söz konusudur ve bu surette araştırma alanını keşfetmek amaçlanmaktadır (Kallio vd., 2016: 2). Katılımcı merkezli bir yaklaşım sunan yarı yapılandırılmış görüşmeler ayrıca bilgi verenlere görüşlerini kendi terimleriyle ifade etme özgürlüğü vermektedir (RWJF, 2008).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmış görüşmelere göre daha esnek bir çerçeve içinde tüm katılımcılara aynı soruların sorulmasına ve katılımcıların görüşlerini daha serbest bir biçimde aktarmalarına olanak tanımaktadır. Tüm katılımcılara aynı serbest kümeden sorular sorulmakta ve olabildiğince açık bir biçimde değerlendirmelerde bulunmaları ve konuyu derinleştirmeleri beklenmektedir (Dearnley, 2005: 22). Bu kapsamda elde edilen yanıtların makul bir şekilde değerlendirilmesi, eldeki sorunlar veya araştırma soruları hakkında bir anlayış derinliği sağlamayabilmektedir. Sonuç olarak, etkin bir şekilde yürütülen yarı yapılandırılmış görüşme, yoğun emek gerektirse de kazanılan içgörüler ve bilgiler açısından harcanan çabaya değer bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Adams, 2015: 504).

D. Araştırmanın Sahası ve Özneleri

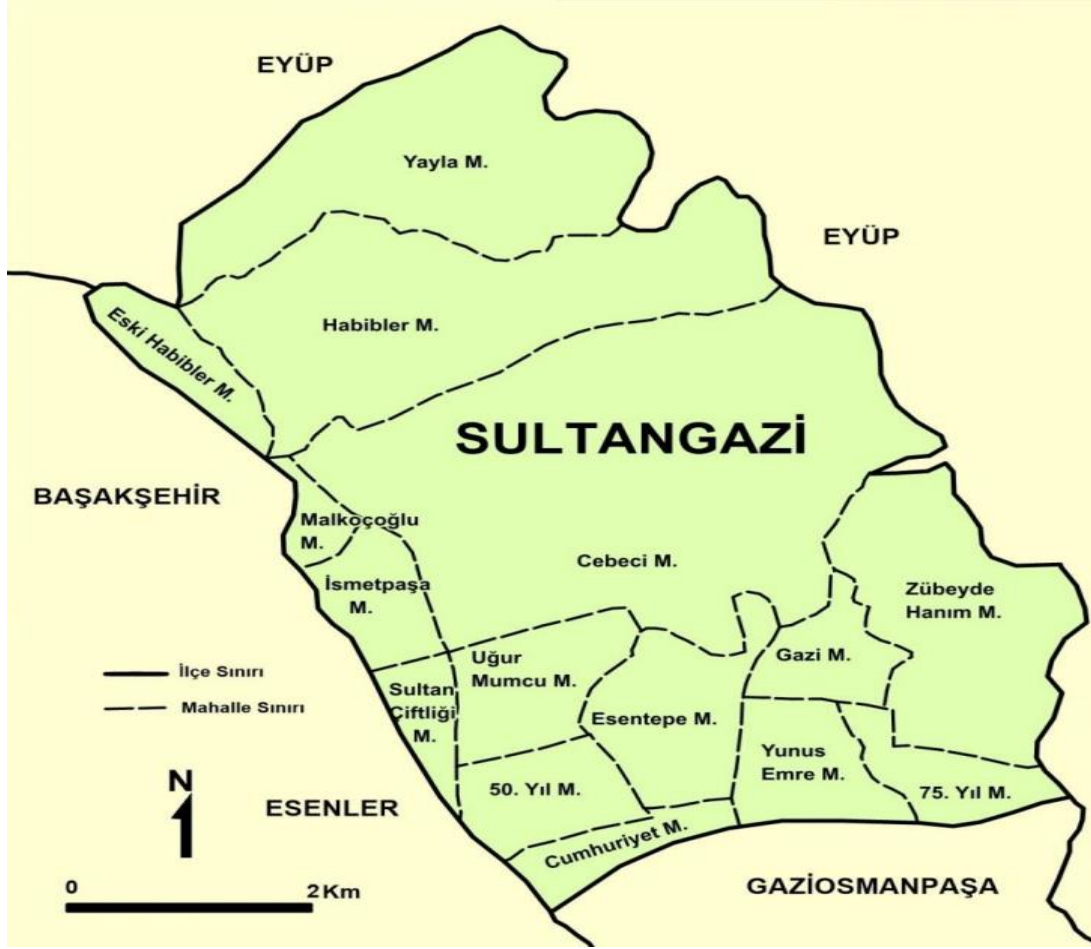
Araştırmanın sahası İstanbul ili Sultangazi ilçesi olup, özneleri bu ilçede ikamet etmekte olan ve istihdam piyasasında yer alan kadınlardır. İlçenin sosyo-demografik yapısı ve çalışma grubuna ilişkin detaylar aşağıda sunulmuştur.

1. İstanbul İli Sultangazi İlçesinin Sosyo-Demografik Yapısı

Sanayileşme süreciyle beraber tüm politik ve ekonomik güç kentlerde yoğunlaşmaya başlamıştır. Kırsalda tarımsal üretimde makineleşme ve toprakların miras yoluyla bölünmesi gibi olumsuz gelişmeler sonucunda kentler kırsal bölgede yaşayan aileler açısından cezbedici hale gelmiş ve kırsaldan kentlere göçler arttırmıştır. Özellikle İstanbul ili kırsaldan yoğun göç alan bir metropol haline gelmiştir. İstanbul'da kentleşme ve yoksulluk kente göçle gelenlerin sosyo-kültürel yapısı, kırsal alanda mevcut olan kültürlerin ve değerlerin kent değerleriyle çatışması, ekonomik yetersizlik, eğitim düzeyinin düşüklüğü gibi sonuçlar doğurarak insanların birçok açıdan değişim ve dönüşüm yaşamasına neden olan bir kent olmuştur (Es ve Güloğlu, 2004: 88-92). Yaşanan göç ve dönüşüm dalgası içerisinde Sultangazi ilçesi İstanbul'un en çarpıcı örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Araştırmanın sahasını oluşturan Sultangazi İlçesi, Marmara Bölgesi'nin İstanbul ili sınırları içerisinde ve Avrupa Yakası'nda, İstanbul'un kuzeybatısında yer almaktadır. İlçe adını, Sultançiftliği Mahallesi ile Gazi Mahallesi'nin birleştirilmesinden almıştır. Denizden ortalama 50 metre yükseklikindedir. Yüz ölçümü 36,24 km²'dir. İlçe yüz ölçümü büyüklüğü bakımından İstanbul ilçeleri arasında 21. sırada, nüfus bakımından 7. sırada, nüfus yoğunluğu bakımından 6. sırada bulunmaktadır (Avcu ve Buldur, 2018: 95).

Cumhuriyet döneminde bölge uzun yıllar Eyüp ilçesine bağlı olarak idare edilmiştir. 1963 yılında Arnavutköy, Boğazköy, Bolluca, Çilingir gibi köyler ile beraber Cebeciköy'de Eyüp ilçesi Rami bucağından alınıp yeni kurulan Gaziosmanpaşa ilçesine bağlanmıştır. Nihayetinde 06.03.2008 tarihinde kabul edilen "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 24. maddesi hükmünce "Ekli (22) sayılı listede adları yazılı mahalleler ile mahalle kısımları merkez olmak ve aynı adla bir belediye kurulmak üzere İstanbul İlinde "Sultangazi" ilçesi kurulmuştur. Sultangazi ilçesi doğuda Eyüp, batıda Esenler, güneyde Gaziosmanpaşa, kuzeybatıda Başakşehir ilçeleriyle sınıra sahiptir. İlçede toplam 15 mahalle yer almaktadır (Sultangazi Kaymakamlığı, 2023).

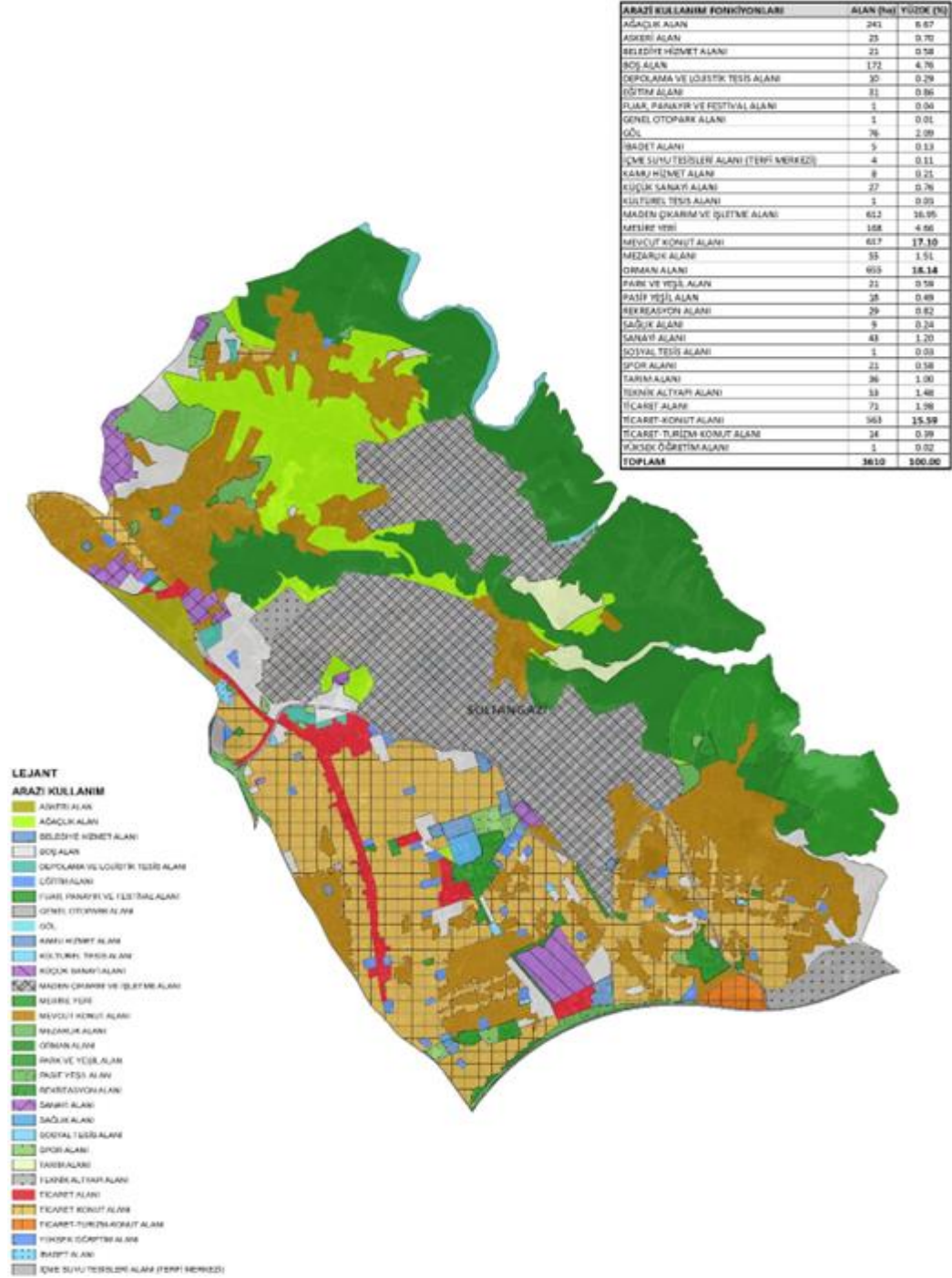
Şekil 1. Sultangazi İlçesi Mahalleler Haritası

Kaynak: Avcu ve Buldur (2018: 104)

Güncel veriler ışığında Sultangazi nüfusu 2022 yılında gerçekleştirilmiş olan nüfus sayımı verilerine göre 542.531'dir. Bu nüfus, 276.486 erkek ve 266.045 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise %50,96 erkek, %49,04 kadındır (Nüfusu, 2023).

1950'li yıllara kadar fazla bir yerleşimin bulunmadığı Sultangazi'de 1950 yılı itibarıyla özellikle kırsal bölgelerden göç eden vatandaşların yerleştirilmesi amacıyla tek katlı bahçeli evler suretiyle yapılaşma başlamıştır. Bu tarihten itibaren başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere Türkiye'nin farklı yerlerinden ilçeye göç hız kazanmıştır. Bu göçlerde 1960'lardan sonra oluşturulan sanayi bölgelerinin ve sanayi tesislerinin rolü önem taşımıştır. Fakat bölgenin 1970'li yıllara kadar nüfus artışı az olmuştur. Bölgeye olan göçler özellikle 1975 yılı ve sonrasında hızlanmaya başlamıştır. Böylece İstanbul'un birçok yerinde görünen çarpık kentleşmenin yaşandığı gelişme süreci, burada da yaşanmıştır. Bugün Sultangazi İlçesi İstanbul'un fazla göç alan yerlerinden biridir. Özellikle gelir düzeyi düşük olan kimseler tarafından

büyük şehirde yaşama, kentte tutunma (konut edinme) ve yaşama (iş bulma) gibi sebepler ile önemli bir çekim merkezi konumundadır. İstanbul'daki iş olanakları ve Sultangazi'nin bazı bölgelerinde konut kiralalarının daha uygun düzeylerde bulunması buraya göçü artıran temel sebeplerden sayılmaktadır (Avcu ve Buldur, 2018: 122-123).

Şekil 2. Sultangazi İlçesi Coğrafi ve Arazi Kullanımı Haritası

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2023)

2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'nın (2022) verileri ışığında, nüfus yoğunluğu, şehirleşme oranı, net göç hızı gibi demografik değişkenler; çalışma çağındaki nüfusun payı, aktif kadın çalışanların çalışma çağı kadın nüfusuna oranı, kişi başına sosyal yardım tutarı gibi istihdam ve sosyal güvenlik değişkenleri; üniversite öğrencisi sayısının toplam nüfusa oranı, ilkokul ve üzeri mezun oranı, üniversite mezunu oranı gibi eğitim değişkenleri; bebek ölüm hızı, kişi başına hekim, hastane, eczane sayısı gibi sağlık değişkenleri; kişi başına banka şubesi sayısı, kişi başına kartlı ödeme tutarı gibi finans değişkenleri; kişi başına sinema koltuğu sayısı, pasaport sahipliği oranı, kadın sürücü belgesi sahipliği oranı gibi yaşam kalitesi değişkenlerinin ele alındığı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 0,816 skor ile ikinci kademedeyi alan, İstanbul'un ilçeleri arasında 35. sırada (sondan beşinci) bulunan "Sultangazi" ilçesi oluşturmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022).

Sultangazi ilçesinde ikamet eden kadınlar içerisinde araştırmanın örnekleme, uygun örnekleme yöntemine dayalı olarak belirlenmiştir. Hem nitel hem de nicel çalışmalar için uygun olarak kabul edilen (Yağar ve Dökme, 2018: 5) bu yöntem, araştırma evreni içinden seçilecek örnek kesimin araştırmacının yargılarınca belirlendiği bir örnekleme yöntemidir (Haşiloğlu, 2015: 20) ve bu araştırmanın niteliği ve amacına uygun düşmektedir. Bu çerçevede araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan katılımcılar araştırmaya katılmaya davet edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri şu şekildedir:

- İstanbul ili Sultangazi ilçesinde ikamet etmek,
- Başka bir yerleşim yerinden ilçeye göç etmiş olmak,
- 18 yaş ve üzerinde bulunmak,
- İstihdam piyasasında yer almak (çalışıyor olmak),
- Araştırmaya katılmaya ve veri sağlamaya gönüllü olmak

Bu surette, bu özellikleri taşıyan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olduğuna yönelik onamı alınan 20 katılımcı araştırmanın verilerini oluşturmuştur.

E.Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama yöntemi nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıdır. Soru formu araştırmacı tarafından, alanında uzman akademisyenlerin ve sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri alınmak suretiyle, yeni kentsel yoksulluğun ve kadın istihdamının teorik çerçevesi ve içeriği göz önünde bulundurularak elde edilebilecek bulguları optimal ölçekte maksimum düzeye çıkararak bir biçimde hazırlanmaya çalışılmıştır.

Görüşme formunda öncelikle yaş, medeni durum, çocuk sahipliği, eğitim durumu, meslek, gelir durumu gibi sosyo-demografik ve kişisel bilgilerini tespit etmek üzere belirli sorulara yer verilmiştir. İzleyen kısımda, daha önceden araştırmacı tarafından yapılandırılmış olan belirli yapısal sorular bulunmaktadır. Görüşme formunda yer alan sorular tezin ekler kısmında sunulmuştur (Ek-1). Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcılara yapılandırılmış olan sistematikte ve sırada sorular yönlendirilmiştir. Katılımcılardan veri elde etmeyi teşvik etmek amacıyla görüşmelerde yarı yapılandırılmış form izlenmiş olup, katılımcıların daha serbest bir biçimde görüşlerini aktarmalarına olanak sağlanmıştır.

Katılımcılara görüşmeler öncesinde araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmanın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu aktarılmıştır. Bu surette görüşme sorularına yanıt vererek araştırmaya veri sağlamak noktasında gönüllü olduğunu beyan eden ve onamı alınan katılımcılar araştırmaya dahil olmuştur. Görüşmeler ortalama olarak 25 dakika sürmüştür. Görüşmeler esnasında katılımcıların gönüllü rızası ile kayıt alınmıştır ve alınan kayıtlar bilgisayar ortamında tam metin biçiminde deşifre edilmiş ve yazılı doküman ortamına aktarılmıştır.

F.Araştırmanın Etik Yönü

Veri toplama işleminden önce, araştırmanın veri toplama aracının etik açıdan uygunluğunun tespit edilmesi için etik kurula başvurulmuştur. İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 29.12.2022 tarihli ve 2022/21 sayılı kararıyla ve İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün E-88083623-020-73501 sayılı 04.01.2023 tarihli yazısı ile etik bakımdan uygun bulunmuş ve onaylanmıştır. İlgili karar, tezin ekler kısmında sunulmuştur (Ek 2).

Nitel araştırma sürecinde yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilmiş olan veriler, araştırmacının herhangi bir müdahalesi bulunmaksızın, olduğu gibi aktarılmıştır. Ancak veri gizliliği ve nitel araştırma etiği gözetildiğinden katılımcıların isimleri verilmemiş, yerine araştırmacı tarafından rastgele atanmış rumuzlar kullanılmıştır.

G. Verilerin Analizi

Katılımcıların ilgili sorulara verdikleri yanıtlar temalar altında sorulan sıraya göre sistematik şekilde verilmiştir. Daha sonra betimsel içerik analizi yöntemiyle analize tabi tutulmuştur.

Görüşmelerde katılımcıların verdikleri yanıtlar değerlendirilirken, betimsel analiz ile veriler açıklanmaya çalışılmaktadır. Benzer ve birbirine bağlı olan veriler belirli kavramlar ve temalar altında toplanmakta ve ardından yorumlanmaktadır (Karataş, 2015: 70). Betimsel analiz yönteminde yapılan görüşmelerde toplanan veriler belirli bir düzende, temalar altında sınıflandırılarak elde edilen bulgular bütüncül bir biçimde verilmektedir (Baltacı, 2019: 379). Veri analizindeki son adım, bulgularla ilgili yorumlar yapmaktır. Bu adımda, araştırmacı yaptığı görüşmelerin sonucunda ele aldığı değişkenlerin nasıl biçimlendiği ve etkilerinin ne olduğu gibi çeşitli değerlendirmelerde bulunabilmektedir (Çelik vd., 2020: 385-397).

Bu bilgiler ışığında, yapılan görüşmeler sonucunda alınan yanıtlar incelenerek temalandırma yapılmıştır ve dört tema ortaya çıkmıştır. Araştırmada ele alınan temalar şu şekildedir:

- **Tema 1:** Yoksulluğun İç Göç ve Kentleşme Üzerindeki Bölgesel Etkileri (Kırdan kente göç etme nedeni, göç sürecinde hangi il ya da ilçelerde ikamet edildiği, Sultangazi ilçesinde ikamet etmenin özel bir nedeni olup olmadığı gibi hususları değerlendirmektedir)
- **Tema 2:** Kent Yoksulluğunun Aileler ve Bireyler Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri (Göç sonrasında karşılaşılan sosyal ve ekonomik, hane gelir durumu gelir durumunuzdan ötürü yoksulluk hissedilip hissedilmediği gibi hususları değerlendirmektedir)
- **Tema 3:** Kadın İstihdamının Kentsel Yoksulluk Bağlamında Değerlendirilmesi (Kırsal yaşamda istihdama katılma durumu, katılmadı ise nedenleri, katılındı

ise hangi işlerde çalışıldığı, kent yaşamında çalışmaya nasıl karar verildiği, iş arama ve bulma sürecinde neler yaşandığı, istihdam piyasasına dâhil olduktan sonraki süreçte aile ilişkilerinde ve bireyde yaşanan değişimler gibi hususları değerlendirmektedir)

- **Tema 4:** İstihdam Piyasasına Dâhil Olan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakış Açısı (Ailede kadın ve erkek bireylerin görevlerinin neler olduğu, çalışma yaşamına katılım sağladıktan sonra hanedeki rol ve sorumluluk dağılımı konularında aile bireyleri arasında iş paylaşımı yapılıp yapılmadığı, çalışmak için ailedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacı hissedilip hissedilmediği gibi hususları değerlendirmektedir)

Yanıtlayıcılara yönlendirilen sorular çerçevesinde alınan yanıtlar, bu sistematikte içerik analizine tabi tutularak elde edilen bulgular ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

IV.BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, görüşmeler çerçevesinde katılımcılardan elde edilmiş olan yanıtlara dayalı olarak ortaya çıkan yoksulluğun iç göç ve kentleşme üzerindeki bölgesel etkileri, kent yoksulluğunun aileler ve bireyler üzerindeki sosyo-ekonomik etkileri, kadın istihdamının kentsel yoksulluk bağlamında değerlendirilmesi, istihdam piyasasına dâhil olan kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısı olmak üzere dört tema ışığında dört başlık altında elde edilen bulgular paylaşılmış ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

A. Katılımcıların Sosyo-Demografik Profili

Araştırmanın çalışma gurubunu oluşturan ve tamamı kadın olan katılımcıların sahip olduğu çeşitli sosyo-demografik özellikleri görüşme sırasına göre Çizelge 1’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Kod	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sahipliği (Sayısı)	Çocukların Cinsiyeti	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek	Çalışma Yılı	Sosyal Güvence Varlığı	Gelir Durumu	Mal Varlığı Durumu
K1	45	Evli	6	3 Kız, 3 Erkek	8	Ortaokul	Beden İşçisi (İBB)	6 Ay	Var	10.000 TL	Yok
K2	57	Evli	2	Kız, Erkek	4	Okuryazar Değil	Aşçı	19 Yıl	Var	8506 TL	Var
K3	51	Evli	2	Kız, Erkek	3	Okuryazar	Temizlik Görevlisi	12 Yıl	Var	8506 TL	Var
K4	44	Evli	2	Kız, Erkek	4	Lise	Garson	5 Yıl	Var	18.000 TL	Var
K5	27	Bekar	Yok	-	4	Lise	Fabrika İşçisi	1 Yıl	Var	8506 TL	Yok
K6	48	Evli	2	Kız	4	İlkokul	Fabrika İşçisi	8 Yıl	Var	8506 TL	Yok
K7	49	Evli	2	Kız, Erkek	3	İlkokul	Temizlik Görevlisi	15 Yıl	Var	8506 TL	Yok
K8	50	Evli	2	Erkek	4	İlkokul	Seyyar Satıcı (Simit)	20 Yıl	Yok	20.000 TL	Yok
K9	32	Evli	2	Kız, Erkek	4	Lise	Temizlik Görevlisi	1 Yıl	Yok	8506 TL	Yok
K10	56	Evli	2	Kız, Erkek	4	Lise	Ekmek Yapımı	20 Yıl	Yok	5000 TL	Yok
K11	43	Evli	2	Erkek	4	İlkokul	Temizlik Görevlisi	5 Yıl	Yok	8506 TL	Yok
K12	51	Evli	1	Kız	2	Ortaokul	Çay Servisi	23 Yıl	Var	8506 TL	Var
K13	48	Evli	Yok	-	2	İlkokul	Çay Servisi	7 Yıl	Var	9000 TL	Yok
K14	51	Evli	2	Erkek	4	İlkokul	Fabrika İşçisi	5 Yıl	Var	8506 TL	Yok
K15	58	Evli	2	Kız, Erkek	3	Lise	Seyyar Satıcı (Simit)	7 Yıl	Yok	9000 TL	Var
K16	45	Boşanmış	2	Kız	3	İlkokul	Temizlik Görevlisi	3 Yıl	Yok	8000 TL	Var
K17	58	Evli	3	Kız	4	Okuryazar Değil	Makineci (Tekstil)	7 Yıl	Yok	8506 TL	Yok
K18	28	Evli	3	1 Kız 2 Erkek	5	İlkokul	Ortacı (Tekstil)	3 Yıl	Yok	8506 TL	Yok
K19	52	Boşanmış	3	2 Kız 1 Erkek	2	İlkokul	Temizlik Görevlisi	10 Yıl	Yok	9000 TL	Var
K20	53	Evli	Yok	-	2	Okuryazar Değil	Fabrika İşçisi	5 Yıl	Var	8506 TL	Yok

Katılımcıların yaşları 27 ile 58 arasında değişmektedir ve çoğunluğu evlidir. Ailelerinde genel olarak 2 çocuk bulunmaktadır ve çocukların cinsiyeti değişkenlik göstermektedir. Hanede yaşayan kişi sayısı 2 ile 8 arasında değişmektedir. Eğitim durumu kişiler arasında farklılık göstermektedir; çoğu ilkököl, ortaokul veya lise mezunu olmasına rağmen, bazıları okuryazar değildir. Meslekler arasında beden işçisi, aşçı, temizlik görevlisi, garson, fabrika işçisi, seyyar satıcı ve çay servisi gibi farklı iş kolları yer almaktadır. Çalışma yılı 6 aydan 23 yıla kadar değişmektedir. Sosyal güvence durumu kişilere göre değişmektedir ve bazıları sosyal güvenceye sahip değildir. Gelir düzeyleri 5000 TL ile 20.000 TL arasında değişmektedir, ancak genel olarak asgari ücret düzeyi olan 8506 TL gelirin ağırlık kazandığı görülmektedir. Bazı katılımcılar mal varlığına sahipken, çoğunluğunda mal varlığı bulunmamaktadır. Katılımcılardan elde edilmiş olan yanıtlar ışığında oluşturulan dört tema altında yapılan değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur.

B.Göç Etme Sürecinde Göç Nedenleri ve Göç Edilen Yerler

Katılımcılardan elde edilen yanıtlar ışığında, kırdan kente göç etme nedenlerinin çoğunlukla ekonomik sıkıntılar, iş fırsatları, eğitim fırsatları, sağlık hizmetlerine erişim gibi faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir. Bu tür kaynak ve fırsatlara erişme istekliliği, göçün temel sebeplerinden biri olmuştur.

“Ekonomik sıkıntı yaşamamız nedeniyle göç ettik. Erzurum’da kadınların çalışma yaşamına katılması daha kısıtlı. Çocuklarım öğrenci bu nedenle ekonomik olarak desteğe ihtiyacımız vardı.” (K1)

“Sivas’ta geçim sıkıntısı yaşamamız nedeniyle eşimle İstanbul’a geldik.” (K2)

“İstanbul’a 8 yaşında geldik, ailem geçim sağlamak amacıyla İstanbul’a geldi.” (K4)

“Köy okullarını kapatmaları nedeniyle eğitime devam edebilmek ve yaşadığım sağlık sorunu nedeniyle Tokat’tan İstanbul’a göç ettik. Şu anda İstanbul’da tedavi görüyorum, engel durumum mevcut. Her ay hastaneye gidiyorum.” (K5)

“Köyde tarımsal faaliyetlerin bitmesi nedeniyle Tokat’tan İstanbul’a göç ettik. Kızımızın bir sağlık sorunu var, tedavi olabilmesi için.” (K6)

“Ev sahibi olmak için kocamla 1993 yılında İstanbul’a geldik.” (K7)

“Daha güzel bir hayat standardına sahip olmak amacıyla geldim. Çalışmak için aslında.” (K8)

“Çocuklarımın eğitim alabilmesi amacıyla Sivas’tan İstanbul’a göç ettik.” (K10)

“Geçim sıkıntısı yaşadığımız için eşimle evlendikten sonra Sivas’tan İstanbul’a geldim. Eşim İstanbul’da çalışıyordu.” (K19)

“Memlekette iş olmaması nedeniyle İstanbul’a göç ettim.” (K20)

Ayrıca bu soru içerisinde katılımcılardan alınan yanıtlar çerçevesinde bir diğer öne çıkan faktör, evlilik ve aile bağları sebebiyle göçün meydana gelmiş olduğuna işaret etmektedir.

“Evlendim. 1 ay sonra eşim İstanbul’da çalıştığı için İstanbul’a geldim.” (K3)

“Evlenmek amacıyla göç ettim. Eşimin evi, işi buradaydı.” (K9)

“Evlilik için geldim. Eşim İstanbul’da çalışıyordu. Ardahanlıyız biz eşim yakın köylümdü.” (K11)

“1996 yılında evlendim. Eşimin işi ve evi İstanbul Gaziosmanpaşa’da olduğu için İstanbul’a geldim.” (K12)

“Eşim askeri personeldi. Onun iş durumu nedeniyle İstanbul’a geldik.” (K16)

“Doğma büyüme Sivaslıyım. Kardeşlerim İstanbul’da yaşıyorlardı. Onların yanına geldim. Sonra da çalışmaya başladım.” (K17)

“Evlilik nedeniyle Muş ilinden İzmir’e gittim. İzmir’de kayınvalidemle yaşıyordum, eşim İstanbul’da çalışıyordu. Eşimin işi nedeniyle buraya geldim.” (K18)

Göç eden kişilerin ikamet ettikleri iller veya ilçeler ele alındığında, katılımcıların çoğunluğunun Sultangazi ilçesinde ikamet etmiş olduğu görülmektedir.

“Hep Sultangazi’de yaşadık. Bir tanıdığımız burada olduğu için geldik.” (K1)

“Hep İstanbul Sultangazi’de yaşadık, 15 yıldır aynı binada ikamet ediyoruz.” (K5)

“Hep Sultangazi’de yaşadık.” (K6)

“Yalnızca Sultangazi’de ikamet ettim.” (K13)

“Direkt Sultangazi’ye geldim. 1991’den beri buradayım.” (K14)

“İzmir’de 4 yıl yaşadım, sonra Sultangazi’ye göç ettim.” (K18)

Diğer bazı yerleşim birimleri ise Ümraniye, Esenler, Mecidiyeköy, Şişli, Kocaeli, Fatih Karagömrük, Gaziosmanpaşa, Pendik, İzmir, Sarıyer Küçükarmutlu ve Okmeydanı’dır. İkamet yerleri genel olarak akraba yerleşimi veya eşin iş yeri gibi faktörlere bağlı olarak seçilmiştir. Coğrafi veya etnik köken gibi ortak bir bağa sahip olan insanlar arasında oluşan ilişkileri Türkiye’de devam eden hemşerilik ilişkileri ve onun yarattığı dayanışma ağları kapsamında ele almak mümkündür. Aynı şehir, kasaba veya köyden olma, aynı etnik kökene sahip olma veya belirli bir bölgede doğma gibi faktörlere dayandırılabilir olan hemşerilik ilişkileri deneyim ve destek paylaşımı (sosyal yardımlaşma, iş bulma imkanları, konut sağlama vb.) gibi unsurlarla göç hareketlerinde etkili olmuş olabilecektir.

“Beyoğlu Kasımpaşa’da 5 yıl kirada yaşadım. Sonra eşimin işyerinin Sultangazi’ye taşınması nedeniyle Sultangazi’ye göç ettik. Sultangazi’de 5 yıl kirada kaldık, sonra ev aldık.” (K3)

“İlk bir yıl Ümraniye’de bir yakınımızın yanında yaşadık, sonra eşimin Esenler Belediyesi’ne girmesi nedeniyle Esenler’e taşındık, 17 yıl boyunca orada kirada yaşadık. 2004 yılında Sultangazi’de ev satın almamız nedeniyle Sultangazi’ye geldik. Hala bu konutta yaşıyoruz.” (K7)

“İlk önce Beyoğlu’nda, daha sonra Mecidiyeköy sonrasında ise Sultangazi’ye geldim.” (K8)

“İlk önce Mecidiyeköy’de 3-4 ay akrabalarımızın yanına geldik, sonrasında Şişli’de kiraya çıktık. Daha sonra bir süre Kocaeli’nde yaşadık. En sonunda Sultangazi’ye eşimin akrabalarının yanına geldik.” (K10)

“İlk önce yaklaşık 2 yıl Esenyurt'ta yaşadık, daha sonra eşim Fatih'te çalıştığı için 2 yıl Fatih Karagümrük'te yaşadık. Sonra Sultangazi'de ev satın aldığımız için buraya geldik. Hep burada yaşadık.” (K11)

“10 yıl eşimin Gaziosmanpaşa'da evi olduğu için orada yaşadım, sonrasında eşimden ayrılarak kızımın ablamın bakması amacıyla Sultangazi'ye geldim. Burada çalışarak konut satın aldım.” (K12)

“İlk önce Sarıyer Küçükarmutlu'da yaşadım, 1 ay görümcemin evinde durdum, 1 sene Sarıyer'de yaşadım, sonra eşimin işyerine yakın olduğu için Esenler'e taşındık, 4 yıl burada yaşadık. Sonra Sultangazi'de ev satın alıp buraya geldik. O zamanlar Sultangazi'de evler ucuzdu.” (K19)

Sultangazi ilçesinde ikamet etme nedenlerini iş, ev ve akrabaların bulunması, konut sahibi olabilme amacıyla ve yaşam koşulları uygunluğu kapsamında değerlendirmek mümkündür. İlk gelişte akrabaların yanında kalarak sosyal destek sağlamanın öne çıktığı görülmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı Sultangazi ilçesinde evlerinin bulunması ve akrabalarının burada yaşamaları nedeniyle bu ilçede ikamet etmektedir. Burada aile bağları ve sosyal ilişkiler tercihlerini etkilemektedir.

“Evimiz ve akrabalarımız burada olduğu için.” (K2)

“Evimin ve akrabalarımın burada olması, hayatımı burada kurdum diyebilirim.” (K8)

“Evimiz burada olduğu için.” (K11)

“Çocuklarım burada, buraya yerleştim, evimiz burada.” (K14)

“Evimin burada, akrabalarım ve tanıdıklarım burada yaşıyor.” (K15)

“Eşimin vefat etmesi sonucunda çocuklarımla birlikte Pendik ilçesinden abimin de ikamet ettiği Sultangazi'ye taşındık. Burada ev satın aldık. Bu nedenle Sultangazi'de yaşıyorum.” (K16)

“Evimin ve kurulu düzenimin burada olması nedeniyle.” (K19)

Katılımcılardan belirli bir kısmı işlerinin Sultangazi ilçesinde olması nedeniyle bu ilçede ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. İşyerlerine yakın olmak ve ulaşım kolaylığı gibi faktörler tercihlerini etkilemektedir.

“İşim burada olduğu için Sultangazi’de yaşıyoruz.” (K1)

“Evimizin Sultangazi’de olması ve işyerimize yakın olması.” (K5)

“Evimiz ve işyerlerimizin burada olması.” (K7)

“Evimiz burada olduğu için ve eşimin işine yakın olduğu için.” (K9)

“Eşimin işinin burada olması, ailemin burada yaşaması.” (K18)

Daha azınlıkta kalmakla beraber, iki katılımcı Sultangazi ilçesinde ev satın almaları nedeniyle bu ilçede ikamet etmektedirler. Konut sahibi olma ve mülkiyet faktörleri tercihlerini etkilemektedir.

“Burada evimizin olması.” (K3)

“Eşime ait konutun olması.” (K13)

Benzer şekilde, Sultangazi ilçesinin diğer ilçelere göre daha uygun yaşam koşullarına sahip olması nedeniyle iki katılımcı bu ilçede ikamet etmektedir. Burada ekonomik faktörler ve maliyetler tercihlerini etkilemektedir.

“Burada evim olduğu için Sultangazi’de yaşıyorum. Sultangazi’yi hiç sevmiyorum aslında. Ama yaşam koşulları diğer ilçelere göre daha uygun.” (K12)

“Burada evim olduğu için burada yaşıyorum, diğer yerler buraya göre daha pahalı.” (K20)

C. Kent Yoksulluğunun Aileler ve Bireyler Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri

Katılımcılar açısından göç sonrasındaki en önemli sorunların başında ekonomik zorluklar gelmektedir. Ekonomik anlamda zorluklarla karşı karşıya kalan, geçim sıkıntısı çeken, gelir yetersizliğine bağlı olarak ev yaşamına ilişkin de zorluklarla mücadele ettiklerini aktaran katılımcılar ağırlıktadır.

“Buraya geldiğimde iş başvurusunda çok mücadele ettim, iş bulmak için İBB İstihdam Ofisi’ne gittim. Oradan da küçük çocuğum için Yuvamız İstanbul Kreş Hizmeti’ne yönlendirildim. Ekonomik açıdan iş bulana kadar çok zorlandım. Sosyal uyum ve adaptasyon sürecinde zorluk yaşamadım.” (K1)

“Geçim sıkıntısı yaşadım, çevreyle sosyal uyum sorunu yaşamadım, ilişkilerim iyiydi.” (K3)

“Ekonomik zorluklar yaşadık. 1 TL ile okula gittiğim zamanlar oldu. Fakat zamanla adaptasyon sağladım. Annemin de çalışmaya başlamasıyla ekonomik olarak rahatladık.” (K5)

“İlk zamanlarda tek kişi çalışıyordu, ekonomik olarak çok zorlandık. 8 yıl boyunca eşim tek çalıştı. Sosyal uyum konusunda zorlanmadım.” (K6)

“Sosyal zorluk yaşamadım ama ekonomik açıdan zorlandım. İstanbul’a gelir gelmez çalışmaya başladım.” (K8)

“Karşılaştım. Özellikle kira sorunumuz oldu, ekonomik olarak çocuk zorlandık. Mahalle bakkalına çok fazla borcumuz vardı.” (K10)

“Ekonomik zorluklar yaşadık. Fatih’te 1 oda 1 salon bir konutta yaşadık.” (K11)

“İstanbul’a geldiğimde ekonomik olarak dibe vurdum. Geçim sıkıntısı yaşadım. Özellikle Sultangazi’ye geldiğimde oturduğum evin kirası çok yüksekti.” (K12)

“İstanbul’a geldiğimizde çalışmadan geçinmiyorduk. Ekonomik olarak çok sıkıntı çektik. Hiç tanıdığım olmadığı için çevreye uyum sağlamada zorluk yaşadım.” (K13)

“Evlenip buraya geldim. Kayınvalidemle 1 yıl yaşadım. Sonra damı akıtan bir gece konduda yaşadım bir süre. En son evimizin arsasını satın alıp bu evi yaptırдық. Bu süreçte ekonomik olarak çok zorlandık. Çevrem hep akrabam ve tanıdığım olduğu için uyum sağlamada zorlanmadım.” (K14)

“Çok sorun yaşadım. Özellikle ekonomik sorunlar. İlk geldiğim zaman çalışmıyordum. Yalnızca eşimin geliriyle geçindik.” (K15)

“Burada çok fazla geçim sıkıntısı yaşadım, abimlerin beni kabul etmemesi nedeniyle çok fazla ev değiştirdim. Kalacak yer konusunda zorluk yaşadım.” (K17)

“Karşıladım. Ekonomik anlamda zorluk yaşadık, eşimin geliri yetersiz geliyordu.” (K18)

“Geçim sıkıntısı yaşadık. Sadece eşim çalışıyordu. İki küçük çocuğum vardı. Sosyal uyum konusunda zorluk çekmedim.” (K19)

Ekonomik sıkıntılarının yanı sıra, katılımcılar sosyal uyum, çevreye adapte olma, akrabalarından uzak kalma nedeniyle yalnız hissetme gibi sorunlar ile karşı karşıya kalmışlardır. Katılımcılardan bazıları zaman zaman ailelerini özlediklerini ve kendilerini yalnız hissettiklerini ifade etmişlerdir.

“Maddiyat ve uyum konusunda zorluklar yaşadım. İlk geldiğimde akrabalarım burada yoktu, çevreye adapte olamadım.” (K2)

“Belli bir süre uyum sağlamakta zorlandım. Bu çevreye ait olmadığımı hissettim.” (K5)

“Karşılaştım. Sivas'ta köyde yaşıyorduk, çevremizde hep akrabalarımız vardı fakat İstanbul'da çevremizde tanımadığımız insanlar olduğu için adapte olma konusunda zorluk yaşadım.” (K7)

Sosyal uyum açısından da çok zorluk yaşadım. Özellikle boşanmış bir kadın için tek başına ayakta durmak çok güç.” (K12)

“Pendik'te Sivas'tan akrabalarım olması nedeniyle kolayca uyum sağlamadım ama ekonomik olarak çok zorlandık.” (K16)

“Sosyal uyum açısından zorluk yaşadım.” (K17)

Ekonomik ve sosyal açıdan sorunlar yaşadıklarını dile getiren katılımcıların yanı sıra, azınlıkta da olsa sorun yaşamadığını aktaran katılımcıların bulunduğu da gözlenmiştir. Özellikle sosyal açıdan kolaylıkla uyum sağlayabildiklerini belirten katılımcıların yakınlarında akrabalarının bulunduğu ve göç edilen kültürün İstanbul'da da devam ettirildiği bilgileri edinilmiştir. Bu durum ise Sultangazi içerisinde yaşanan mekânsal ayrışmayı göstermektedir.

“Karşılaşmadım. Evlendikten 2 hafta sonra işe başladım, İşe başlamam uyum konusunda bayağı iyi geldi. İşten sonra açık öğretimden liseye başladım. Bu şekilde sosyalleştim. Maddi olarak çok zorluk yaşamadım.” (K9)

“Uyum konusunda fazla zorluk yaşamadım çünkü evden dışarı çıkmıyordum.” (K11)

“Herhangi bir sorun yaşamadım.” (K20)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kendilerini orta gelirli olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Bazı katılımcılar ise gelir durumlarını düşük-orta gelirli olarak nitelendirmişlerdir. Az gelirli olduğunu belirten ise sadece bir katılımcı da bulunmaktadır.

“Orta düzeyde diyebiliriz.” (K5)

“Orta gelirli olarak düşünüyorum.” (K6)

“Düşük-orta gelirliyim.” (K8)

“Orta gelirli olarak değerlendiriyorum.” (K10)

“Orta gelirliyim. Allah’a şükür kimseye muhtaç değiliz.” (K11)

“Az gelirliyim. Asgari ücret alıyorum. Bir öğrencim var.” (K12)

“Eşim de çalıştığı için orta gelirliyiz.” (K13)

“Orta gelirli olduğumuzu söyleyebilirim herhalde.” (K20)

Kendilerini yoksul olarak değerlendirip değerlendirmediklerine ilişkin olarak katılımcıların bir kısmının kendilerini yoksul olarak nitelendirdikleri bir kısmının ise yoksul olduğunu düşünmedikleri belenmiştir.

Kendini yoksul olarak gören katılımcılar, gelirlerinin giderlerini karşılamadığını, geçim sıkıntısı yaşadıklarını ve bazı temel ihtiyaçları karşılamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Açlık sınırında olduklarını, çocuklarını okutmakta ve ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Bazıları da gelirin giderlere yetmediğini ve istedikleri şeyleri alamadıklarını dile getirmişlerdir.

“Hissediyorum. Küçük çocuğumun beslenmesini koymakta zorlanıyorum.” (K1)

“Yoksul olduğumu düşünmüyorum ama yoksulluk sınırındayız diyebiliriz.” (K6)

“Düşünüyorum çünkü gelirim giderimi karşılamıyor.” (K8)

“Açlık sınırını düşündüğümde yoksul olduğumu düşünüyorum.” (K10)

“Düşünüyorum. 2 çocuk okutuyorum, evden dışarı çıkamıyorum.” (K11)

“Evim olmasaydı yoksul olduğumu düşünürdüm. Evim olduğu için bu konuda biraz öne geçiyorum.” (K12)

“Evet. Çünkü elimize geçen para bize yetmiyor, geçinemiyoruz.” (K13)

“Düşünüyorum. Günümüz şartlarında geçim çok zor.” (K15)

“Evet. İstedğim çoğu şeyi alamıyorum.” (K16)

“Evet düşünüyorum. Hane nüfusum kalabalık, beş kişiyiz.” (K18)

“Düşünüyorum. İstedğim şeyleri alamıyorum, dışarı çıkamıyorum.” (K19)

“Düşünüyorum. Maaşım daha yüksek olsa geçim daha kolay olur, daha rahat harcama yaparım.” (K20)

Yoksul olmadığını düşünenler orta gelire sahip olduklarını, gelirlerinin geçinmelerine yettiğini ve kimseye muhtaç olmadıklarını ifade etmişlerdir. Eşleri ve kendileri çalıştığı için geçim sıkıntısı yaşamadıklarını ve yaşam standartlarının orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

“Yoksul olduğumu düşünmüyorum. Orta düzeyde gelirimiz.” (K2)

“Düşünmüyorum, eşim, ben ve oğlum çalışıyoruz.” (K4)

“Yoksul olduğumuz düşünmüyorum. Bizden kötü durumda olanlar var. Eşim de ben de çalışıyoruz.” (K7)

“Düşünmüyorum. Şu an tuzumuzla kavruluyoruz. Gelirim giderime denk geliyor, kredi ödüyorum, evli çocuklarıma yardım ediyorum, kenara biraz koyabilirsem koyuyorum.” (K14)

“Düşünmüyorum. Eşim, ben ve bir çocuğum çalışıyoruz.” (K17)

Katılımcıların önemli bir bölümü genellikle yalnızca belirli bir işte çalıştıklarını ve gelirlerini artırmak için ek faaliyetlerde bulunmadıklarını aktarmıştır. Bu durumda katılımcılar çalışma süreleri ve mevcut işlerinin gerektirdiği zaman sebebiyle mevcut işlerinin haricinde ek faaliyetlere vakit ayırma olanağına erişememektedir.

“Çalışıyorum. Farklı bir faaliyete vaktim yok.” (K1)

“Yalnızca çalışıyorum.” (K2)

“Bulunmuyorum. Zaten çalışıyorum.” (K4)

“Geliri arttırmaya yönelik farklı faaliyette bulunmuyorum. Zamanım olmuyor zaten.” (K5)

“Farklı bir faaliyette bulunamıyorum. Eskiden fabrikadaki işten eve getiriyordum ama mesai vermedikleri için artık getirmiyorum.” (K6)

“Bulunmuyorum. Yalnızca bir otelde temizlik görevlisi olarak çalışıyorum.” (K7)

“Sadece seyyar satıcılık yapıyorum.” (K8)

“Çalışıyorum. Farklı bir faaliyet yapmaya sağlığım elvermiyor.” (K12) -

“Sadece çalışıyorum. Farklı bir faaliyet gerçekleştirecek vaktim yok.” (K15)

Buna karşılık bazı katılımcıların ise mevcut işlerinin yanı sıra birtakım ek faaliyetlerde bulunarak gelirlerini artırmaya gayret gösterdiği görülmektedir. Bu katılımcılar, işlerinin yanı sıra ekonomik durumlarına katkıda bulunmak amacıyla ek faaliyetlere zaman ayırarak gelirlerini artırmaya çalışmakta ve seyyar satıcılık, düzensiz olarak ekmek yapımı işine gitme, temizlik işleri yapma, el işi yapma ve satma gibi farklı faaliyetlerde yer almaktadır.

“Düzensiz olarak ekmek yapımı işine gidiyorum.” (K10)

“Ortaokula giden çocuğum olduğu için düzenli gelir getiren bir işte çalışamıyorum. Bu nedenle düzensiz olarak temizlik işlerine gidiyorum.” (K11)

“El işi örüyorum, sonra tanıdıklarına satarak gelir elde ediyorum.” (K13)

“Arada evde tekstil işleri alıp yapıyorum.” (K18)

D. Kentteki Yoksulluğun Kadınlar Açısından İstihdama Girişe Etkileri

Bulgular, katılımcıların göç öncesi büyük bir çoğunluğunun kırsal yaşamda istihdama katıldıklarını ortaya koymaktadır. Çalıştığını belirten katılımcılar genellikle çiftçilik, hayvancılık ve tarlada çalışma gibi çeşitli ilgili tarım faaliyetleriyle uğraştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, katılımcıların bu çalışma biçimlerinin kırsal yaşamda aile içi görünmez ve ücretlendirilemeyen bir emek olması ve kırsal yaşamda ev içi çalışma ile ilişkilendirildiği düşünülmektedir.

“Evet, çiftçilik ve hayvancılık.” (K1)

“Tarlada çalışıyordum.” (K7)

“Evet, kurbanlık hayvan yetiştiriyorduk. Hayvancılık yapıyordum yani.” (K8)

“Çiftçilik ve hayvancılık yapıyordum. Peynir, yoğurt yapıp satıyorduk.” (K9)

“Tarlada çalışıyorduk, ekin yapıyordum.” (K11)

“Çiftçilik yapardık.” (K12)

“Genel olarak köy işleri, çiftçilik, hayvancılık.” (K15)

“Küçükbaş hayvancılık.” (K18)

Göç öncesi geldikleri yerde hiç çalışmamış olduğunu belirten katılımcıların ise çocukluk veya gençlik dönemlerinde olmaları ve eğitimlerini sürdürmeleri nedeni ile daha önce hiç çalışmadıkları belirlenmiştir.

“Hayır. Yaşım küçük olduğu için herhangi bir iş yapmadım.” (K4)

“Kırsaldayken yaşım küçüktü ve eğitim alıyordum. Bu nedenle çalışmadım.” (K5)

“Hayır. Diğer aile üyelerim çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşıyordu, ben o işleri yapmadım hiç.” (K19)

Katılımcıların kent yaşamında çalışmaya, yani istihdam piyasasında yer almaya nasıl karar verdiklerine ilişkin soruya alınan yanıtlar çalışma kararı verme nedenlerinin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre ekonomik zorluklarla birlikte geçim sıkıntısı çalışmaya neden olan temel unsurlar arasındadır.

“Yoksulluktan çalışmaya mecbur kaldım.” (K2)

“Çocuklarımın yaşı küçüktü, geçim sıkıntısı yaşıyorduk, çocukların okul masraflarını karşılamak için çalışmaya başladım.” (K3)

“Gelir giderleri karşılamamaya başlayınca, ekonomik açıdan zor duruma düşmeye başladık. Bu nedenle çalışmamın doğru olacağına kanaat getirdik.” (K6)

“Geçim sıkıntısı yaşadığımız için çalışmaya karar verdim.” (K7)

“Yaşadığımız geçim sıkıntısı nedeniyle İstanbul’a geldikten çok kısa sonra çalışmaya başladım. Yaşamak için çalışmak gerekiyor.” (K8)

“Haneye gelen gelir yetersiz olduğu için eşime destek olmak amacıyla çalıştım.” (K10)

“Çalışmaya mecburdum. Geçim sıkıntısı yaşıyorduk.” (K11)

“İlk zamanlarda eşim çalışıyordu, ben ev işleriyle ilgileniyordum. Fakat eve gelen gelir yetmemeye başlayınca ben de çalışmaya karar verdim.” (K13)

“Çocuklar büyümeden önce çalışmak istiyordum. Eşim çalışmamı istemiyordu, aç mı kaldın diyordu. Büyük çocuğumu evlendirdikten sonra geçim sıkıntısı yaşadığımız için çalışmaya karar verdim.” (K14)

“Çocuklarım büyüdükten sonra çalışmaya karar verdim. Maddi açıdan zorluk da yaşıyorduk.” (K15)

“Geçinemediğimiz için çalışmaya mecbur kaldım.” (K18)

“Ekonomik zorluklar ve geçim sıkıntısı nedeniyle karar verdim.” (K20)

Bazı katılımcılar ise çocukların eğitimi, aileye destek olma ihtiyacı, ev sahibi olma hedefi, kendini geliştirme arzusu gibi sebeplerle çalışma hayatına atılmaya karar vermişlerdir. Buradaki temel motivasyon geçim sıkıntısı ya da ekonomik zorluklardan öte gelişim arzusu olmuştur.

“Ekonomik özgürlüğümü daha çok elime almak istedim. Çocuklarımı mutlu etmek istedim. Maaşımı elime aldım ama hala kendime bir şey alamadım.” (K1)

“Erkek kardeşim yoktu, 4 kız çocuğuyduk. 2 kız kardeş çalışmaya başladık. Aileme ev satın aldık.” (K4)

“Ev sahibi olabilmek çalışmaya karar vermemdeki nedenlerden biriydi.” (K7)

“Eşimle evlenirken çalışacağım ve okuyacağım konusunda fikir birliği yaparak evlendim. İstanbul’a adapte olmak, kendimi geliştirmek ve gelir sahibi olmak amacıyla çalıştım. Bu süreçte liseyi bitirdim, çocuk doğurdum. Şimdi de kendimi geliştiriyorum.” (K9)

“Çocuklarımın eğitimine katkı sağlaması için.” (K10)

Az sayıda katılımcı, sağlık sorunları veya eşlerinin vefatı gibi zorunluluklar nedeniyle çalışmaya yönelmişlerdir. Bu kapsamda, iş yaşamına atılmalarının altında genel olarak sağlık sorunları ve zorunluluk faktörü etkili olmuştur.

“Annem ve babam psikolojimin bozulmasını önlemek için çalışmamın uygun olduğunu düşündüler. İşyerlerindeki patrona söylediler. Sonrasında çalışmaya başladım. 1 yıldır annem ve babamla aynı fabrikada çalışıyorum.” (K5)

“Eski eşime inat olması için işe başladım çünkü eski eşim çok tembeldi, bir gün çalışıyordu, üç gün çalışmıyordu. Ona inat olsun diye çalışmaya başladım 23 yıldır çalışıyorum.” (K12)

“Eşimin vefatı nedeniyle yaşadığım ekonomik zorluklardan.” (K16)

“Eşimin sağlık sorunları yaşaması nedeniyle ben çalışmaya başladım.” (K19)

Katılımcıların büyük bir kısmı iş arama sürecinde herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar daha çok tanıdıklarının veya çevrelerinin yardımıyla veya basit başvurularla iş bulma fırsatı elde etmişlerdir.

“Zorluk yaşamadım. Elimden her iş geldiği için rahatça iş buldum.” (K2)

“Eşimin çalıştığı işyerinde başladığım için kolayca iş buldum.” (K6)

“Herhangi bir sorun yaşamadım. İlk iş bulduğum süreçte eşimle Topkapı’da bulunan Tepsi Fabrikasına gitmiştik. Sonrasında hemen işe kabul edildim. Sonraki süreçte tekstil atölyesinde çalıştım, şu anda da bir otelde temizlik görevlisi olarak çalışıyorum.” (K7)

“Yaşamadım. Çünkü tanıdığım vasıtası ile girdim.” (K9)

“Zorluk yaşamadım. İstanbul’a geldikten 10 gün sonra işe girdim.” (K11)

“Bir hastanede temizlik işine müracaat ettim, hemen aradılar beni. Kolayca iş buldum.” (K12)

“Çalışmaya karar verdiğimde yakın çevreme bilgi verdim. Bir arkadaşım vasıtası ile kısa sürede işe girdim.” (K13)

“Zorluk yaşamadım, üç, dört yere başvurduğum, çevrem vasıtası ile iş girdim.” (K14)

“İş için tekstile gittim, işyeri evimize çok yakındı, hemen kabul edildim.” (K17)

“İş bulmak çok kolay oldu. Çünkü ablamlar da ev temizliği yapıyordu. Onlar vasıtasıyla kolaylıkla iş buldum.” (K19)

“Eşimin tanıdığı vesilesiyle kolayca iş buldum.” (K20)

Bazı katılımcılar iş arama sürecinde bazı zorluklarla karşılaşmışlar çeşitli iş başvuruları yapmış ve bu süreçte stresli bir süreç yaşayarak ve yaşları ve eğitim düzeyleri nedeniyle zorlanmışlardır. Ayrıca iş görüşmelerinde aksanları veya kişisel özellikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan katılımcılarda bulunmaktadır.

“Bu süreçte ev temizliğine de gittim, fakat düzenli bir işe başlamak uzun sürdü.” (K1)

“Zorlandım. Çevreden destek aldım. 1 aylık süreçte işe başladım.” (K3)

“İşi babam buldu. Fakat öncesinde İŞKUR’a başvurduğum. Engel durumum nedeniyle iş bulmakta zorlandım.” (K5)

“Yaş ve eğitim nedeniyle iş bulmakta zorlandım. Hatta Sivas ağzıyla konuştuğum için dahi zorluk yaşadım iş görüşmelerinde.” (K10)

“İşimi zor buldum. Tanıdıklarım vasıtası ile işimi buldum. Hatta bu süreçte akrabamla kavga ettim.” (K15)

“İş bulmak çok zordu. Elimde bir mesleğim olmadığı için başvurduğum çoğu yerden geri dönüş alamadım.” (K16)

“Zorluk yaşadım. Hatta bu süreçte stresten bir bebeğimi kaybettim. Sonra bir yakınımın tavsiyesi ile iş buldum.” (K18)

Bulgular, katılımcıların istihdam piyasasına dahil olduktan sonra genel olarak kendilerini daha özgüvenli, güçlü ve mutlu hissettiklerini ortaya koymaktadır.

“Cesaretim arttı. Özgüvenim vardı ama daha da yükseldi. Kendimi çok güçlü hissediyorum.” (K1)

“Daha özgüvenli, daha mutlu hissediyorum. Kendi ayaklarım üzerimde durmak güçlü hissettiriyor.” (K3)

“Kimseye muhtaç olmadığım için serbestim. Daha özgür ve özgüvenliyim. Kısıtlama yok.” (K4)

“Kendi ayaklarımın üzerimde durabilir ve bu işi yaparım diyebiliyorum. Aileme maddi açıdan destek oluyorum.” (K5)

“Kendimi daha özgür ve sosyal hissettim. Hayata daha farklı bakıyorum. Kendi paranı kendin kazanmak çok güzel.” (K6)

“Çalıştıktan sonra bir sosyal hayatım oldu, arkadaş çevrem gelişti, özgüvenim attı. Çalışırken kendimi daha mutlu hissediyorum.” (K7)

“Çalışmaya başladıktan sonra sosyalleştim. Özgüvenim arttı, birilerinin bana hanım, hanımefendi demesi bile özgüvenimi arttırdı. Kendimi çok güçlü hissettim. Şu anda kızımı da okuması konusunda destekliyorum. Kadınlar erkeklere göre 1-0 geride başlıyor. Bu yüzden kızımı destekliyorum.” (K9)

“Elde ettiğim gelir az dahi olsa çok güzel bir mutluluk ve özgüven kazandım. Artık benim de param var diye mutlu oldum.” (K10)

“Kendimi çok güçlü hissediyorum. Eğer çalışmasaydım çocuğumun velayetini alamazdım.” (K12)

“Sosyal ortama girdim, özgüvenim arttı, daha güçlü hissetmeye başladım.” (K13)

“İş evden daha rahat geliyor, evin sorumluluğunu almak zor bence, iş kolay geliyor bana. İş insanı değiştiriyor, işe girmeden önce daha kapalıydım, işe girince sosyalleştim. Eşim ilk işe girdiğimde sen değiştin diyordu bana hep.” (K14)

“Özgüvenim arttı, maddi açıdan rahatladım, başkasına muhtaç olmadığımı gördüm. Hatta eğitim düzeyimi dahi arttırdım, açık öğretimden lise okuyorum.” (K15)

Bir grup katılımcı, çalışma yaşamına dahil olduktan sonra sonra aile içi kararlara daha aktif katıldıklarını ve aile bireyleri tarafından daha fazla saygı gördüklerini ifade etmişlerdir. Bazıları eşlerinin daha saygılı ve anlayışlı olduğunu, bazıları ise karar alma süreçlerinde daha çok söz sahibi olduğunu vurgulamıştır.

“Ailede kararları daha çok ben vermeye başladım. Bunun dışında bir değişim olmadı.” (K1)

“Çalışmaya başladıktan sonra eşim daha saygı göstermeye başladı.” (K3)

“Çalışmaya başladıktan sonra kararları eşimle beraber alıyoruz, harcamaları birlikte planlıyoruz.” (K6)

“Eşim bana daha çok saygı duymaya, bana karşı anlayışlı olmaya başladı.” (K7)

“Oldu. Ailede karar alırken daha çok söz hakkında sahip oldum.” (K8)

“Eşim beni bu süreçte çok destekledi çünkü ilk defa işe girdim. Eşimin desteğini görmek aile içi ilişkilerimde olumlu anlamda değişim gösterdi.” (K9)

“Aile içi ilişkilerim daha da güzelleşti. Daha fazla söz sahibi oldum, ev işlerinde dahi iş paylaşımı yaptık. Erkeğin de sana bakış açısı değişiyor. O da destek olmaya çalışıyor. Çalışmadan önce kendini hiçbir şeye yaramaz hissediyorsun fakat çalıştıktan sonra birey olduğunu fark ediyorsun.” (K10)

“Değer görmek değil de param olduğu için daha çok sesim çıkıyordu diyebiliriz. Kararlara daha çok katılım sağlıyordum.” (K12)

“Olmadı. Özellikle eşim çalışmaya katıldıktan sonra aldığım ücreti küçümsedi.” (K17)

Katılımcıların daha azı ise çalışma hayatına başlamalarının aile içi ilişkilerinde belirgin bir değişiklik yaratmadığını ifade etmiştir. Zaten mevcut ilişkileri iyi düzeyde olan katılımcılar veya değişimi fark etmeyen katılımcılar bu grupta yer almaktadır.

“Çevremdeki insanların bana karşı davranışları olumlu anlamda değişti. Fakat eşimin davranışlarında değişiklik olmadı.” (K2)

“Olmadı. Zaten aile içi ilişkilerim iyi düzeydeydi.” (K4)

“Genelde sevecen, sempatik ve yardımseverimdir. İşe girdikten sonra daha neşeliyim, psikolojim düzeldi. Bunalmıyorum artık. Aile içi ilişkiler de böyleydi” (K5)

“Olmadı. Eşimle aramız hep iyiydi.” (K14)

“Değişim olmadı. Zaten aile içerisindeki ilişkilerim iyiydi. Ailede daha baskınım, karar mekanizması benim diyebilirim.” (K15)

E.İstihdam Piyasasına Dâhil Olan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bakış Açısı

Bulgular, ailelerde kadın ve erkek bireyler arasında görev dağılımının farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bir grup katılımcıya göre kadın bireyler ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenirken, erkek bireyler genel olarak iş hayatına odaklanmaktadır. Bazı ailelerde ise tüm sorumluluğu tamamen kadınlar üstlenmiş durumdadır. Diğer bir ifade ile kadınlar hem çalışıp hem de diğer yandan ev işleri ve bakım sorumluluklarını üstlenmektedir.

“Hanedeki kadın bireyler çalışıyor, kadın bireyler ev işi, temizlik, yemek, çocuk bakımı gibi işlerle ilgileniyorlar, erkek çocuklarım ev işi yapmıyor, eşim çalışıyor. Erkek çocuklar ev işini görev olarak görmüyorlar.” (K1)

“Ben ev işleri, temizlik, yemek işleri ile uğraşıyordum ayrıca çalışıyorum. Eşim sadece işe gidip geliyor.” (K2)

“Evde kardeşimle birlikte anneme ev işlerinde destek oluyorum. Ama genelde annem ev işleri ile uğraşiyor. Babam daha çok dışarı işleri ile ilgileniyor. Annem, babam ve ben Yay Fabrikasında çalışıyoruz, kardeşim lise öğrencisi.” (K5)

“Ben hem çalışıyorum hem de ev işleri, temizlik, yemek yapımı ile ilgileniyorum. Eşim de çalışıyor, pazar alışverişi, fatura ödeme gibi işleri yerine getiriyor.” (K6)

“Ben daha çok temizlik, ev işleri, yemek, yaşlı bakımı gibi işleri yapıyorum. Eşim sadece işe gelip gidiyor. Arada bana ev işlerine yardım ediyor.” (K7)

“Evdeki ev işi, temizlik ve yemek yapma görevi bende, ayrıca çalışıyorum da çocuklarım ise sadece işe gidip geliyorlar.” (K8)

“Evde her şeyi ben yapıyorum. Evde kimse hiçbir şey yapmıyor. Ev içi tüm sorumluluklar yani ev işi, temizlik, çocuk bakımı, yemek hepsi bana ait. Eşim sadece çalışıyor.” (K11)

“Mevcut durumda ailemde erkek olmadığı için tüm görevleri ben üstleniyorum. Ama evliyken de ben yapıyordum her şeyi, eski eşim içki içip kumar oynuyordu sürekli. Ben hem çalışıyordum hem de evi çekip çeviriyordum.” (K12)

“Eşim çalışır ve sadece çay demler, ev işinden anlamaz. Ben hem çalışıp hem de ev işi, temizlik, yemek yapıp, ara ara torunuma bakıyorum.” (K14)

“Eşim yıllar önce vefat etti. Şu anda 26 yaşındaki oğlumla yaşıyorum. Ben çalışıyorum, ev işi, temizlik ve yemekle ilgileniyorum, oğlum sadece çalışıyor.” (K19)

Daha az sayıda olan ikinci grup katılımcılara göre, ev içerisinde görevler daha eşit olarak paylaşılmakta, ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerde ortak hareket edilmektedir.

“Tüm görevler eşit halde. Ben ve eşim ev işi, yemek, çalışma, eve para getirme konularında birlikte hareket ediyoruz. Fakat oğlum bize destek olmuyor.” (K3)

“Bizde görev diye bir şey yok. Eşitlik var. Çocuklarımı da böyle yetiştirdim.” (K4)

“Eşitiz. İkimiz de çalışıyoruz, yemek yapıyoruz, ev işi yapıyoruz, çocuk bakıyoruz.” (K9)

“Şu anda her şeyimiz eşit. Hatta ben bir adım öndeyim. Karalar ve görevler eşit diyebiliriz.” (K10)

“Ailemde erkek birey yok. Fakat olsaydı kadın da erkek de aynı görevlere sahip olurdu, hayat müşterek.” (K16)

Kadınların çalışma yaşamına katılımlarının sonrasında hane içerisinde rol ve sorumluluk dağılımı bakımından iş paylaşımı yapılıp yapılmadığına ilişkin soruda alınan yanıtlar ışığında iş paylaşımı konusunda iki grubun göze çarptığını söylemek mümkündür. Bir grup katılımcı, çalışma yaşamına katıldıktan sonra ev içi işleri ve sorumlulukların eşit olarak paylaşıldığını belirtmektedir. Eşleri, ev işlerine katkıda bulunmakta ve görevler daha adil bir şekilde dağıtılmaktadır.

“Çalışmadan önce eşim ev işi yapmıyordu fakat çalıştıktan sonra hemen hemen tüm işler ikiye bölündü.” (K3)

“Zaten eşitlik vardı.” (K4)

“Ev işlerinde paylaşım oldu. Çalışmaya başladıktan sonra eşim cam silme, evi süpürme gibi bazı ev işlerini yapmaya başladı.” (K7)

“Eşimle aynı görevleri üstleniyoruz.” (K9)

“Zaten eşit görev dağılımımız vardı.” (K10)

“Ben çalışmaya başladıktan sonra eşim daha çok ev işi yapmaya başladı.” (K13)

“Bazen işten geldiğimde yemeği hazırlamış oluyor, ev işlerini yapmış oluyor.” (K14)

“Çalıştıktan sonra eşim ev işlerine ve çocuk bakımına destek olmaya başladı. İşler eşit paylaşıldı diyebiliriz.” (K19)

İkinci grup katılımcılar, çalışma yaşamına katıldıktan sonra iş paylaşımında bir değişiklik olmadığını ifade etmektedir. Bu katılımcılar, ev işlerini, görev ve sorumlulukları hala tek başlarına üstlenmekte ve eşlerinden yeterli destek almadıklarını belirtmektedir.

“Yapılmadı. Ben her şeye koşturmaya devam ettim.” (K1)

“Öyle bir şey bizde yapılmadı.” (K5)

“Görev paylaşımı yapılmadı.” (K6)

“Yapılmadı. Her şeyi ben yapıyorum.” (K11)

“Yapılmadı. Eski düzenden devam ettik. (K15)

“Ben hep aynı şeyleri yapmaya devam ettim.” (K16)

“Değişmedi. Sorumluluk bende idi hep.” (K18)

“Hala ev işlerini ben tek başıma yapıyorum.” (K20)

Katılımcıların çalışmak amacıyla ailedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacı hissedip hissetmediği yolundaki soruya alınan yanıtlarda, çalışmak için onay alma ihtiyacını hisseden ve hissetmeyen iki farklı grup göze çarpmaktadır. İlk grupta yer alan katılımcılar çalışmak amacıyla ailedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacı hissettiklerini belirterek; eşlerinden veya diğer erkek aile bireylerinden izin alarak

çalışmaya başladıklarını ifade etmektedir. Bazı katılımcılar, bu onay alma sürecinde zorluklar yaşadıklarını ve bazı dış etkenlerin de kararı etkilediğini belirtmektedir.

“Hissettim. Eşim izin vermeseydi işe gidemezdim.” (K1)

“Babamdan onay almak istedim. Babamdan onay almadan çalışmam.” (K5)

“İzin aldım. Hatta izin alırken eşim benim çalıştığım işyerinden başka bir işyerinde çalışamazsın diye şart koştu.” (K6)

“Eşim izin verdiği için çalışmaya başladım. Eşim bana güvendiğini ve çalışmama izin verdiğini söyledi.” (K7)

“Hissettim. Bu süreçte eşimle çok zorluk yaşadım. Bu yalnızca benim eşimin verdiği bir karar değildi, onun aile büyüklerinin de verdiği bir karardı. Özellikle eşimin annesi ile birlikte yaşıyorduk, bu durumda bizi etkiliyordu.” (K10)

“Eşim çalışmamı kabul etmediği için izin aldım. Borcumuz olduğu için eşimi çalışmaya ikna ettim.” (K14)

“İzin aldım. Zaten işimi de eşim buldu.” (K17)

Bazı katılımcılar, çalışmak amacıyla ailedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacı hissetmediklerini ifade etmektedir. Kendi kararlarıyla işe başladıklarını ya da ortaklaşa alınan bir karar olduğunu belirtmişlerdir.

“Onay almadım. Kimsenin haberi olmadan işe girdim, çalışmaya başladım.” (K2)

“Çalışmaya katılmam ikimizin kararı. Çocuklar küçük olduğu için eşimle karar verdim. Eşimden de onay aldım.” (K3)

“Onay alma ihtiyacı duymadım. Çünkü evlenirken bunu sormuştum.” (K9)

“Hissetmedim. Bu benim kendi kararım.” (K11)

“Eşimden onay almadım. Çalışacağım dedim ve çalıştım. Keşke önceden çalışsaydım.” (K15)

“Almadım. Eşim hastaydı, çocuklar da küçüktü.” (K19)

Aynı mesleği yapan bir erkek ile eşit ücret alıp almadıklarına ilişkin olarak sorulan soruda alınan yanıtlar, katılımcıların büyük bir bölümünün erkekler ile eşit ücrete sahip olduklarını göstermektedir. Bu katılımcılar, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadan ve eşit ücret politikalarının uygulandığını ifade etmektedir.

“Aynı ücret. Herkesin asgari ücret zaten bizim orada” (K5)

“Aynı ücreti alıyoruz. Büyük bir şirkette çalıştığım için herkes eşit ücret alıyordu fakat bazen ağır işleri kadınlara vermiyorlardı.” (K9)

“Kazancımız eşit, bir fark yok aynı pozisyondaki kişi için.” (K14)

Katılımcılar içerisinde yalnızca iki katılımcı diğer katılımcılardan farklı bir biçimde aynı mesleği yapan erkeklerden daha az ücret aldıklarını belirtmektedir. Bu konuda cinsiyet temelli ayrımcılık yaşadıklarını ve bu durumu haksızlık olarak değerlendirdiklerini söylemek mümkündür.

“Aynı ücreti almıyorum. Erkekler daha ağır işleri de yaptığı için daha fazla ücret alıyor.” (K6)

“Erkeklerle oranla daha az ücret alıyordum. Bu benim için haksızlık.” (K18)

Katılımcılara kız çocukları ve erkek çocukların eğitim süreçleri hakkında ne düşündükleri sorulduğunda alınan yanıtlar katılımcıların tamamının kız çocuklarının eğitimini desteklediklerini göstermektedir. Katılımcılar genel olarak kız çocukları ve erkek çocukların eğitim süreçlerinde eşitliği savunmaktadır.

“Kız çocuklarımın hep arkasında durdum. Eğitim almalarını çok istedim. Tüm çocukların eğitime katılmasını destekliyorum.” (K1)

“Kız çocuklarının okumasını destekliyorum. Anne-baba da çocuklarını okutmak için çalışmalı.” (K3)

“İkisi de eşit katılmalı ama ben kız çocuğuna daha çok önem veriyorum. Oğlan her zaman kendini kurtarır.” (K4)

“Kız çocuklarının yere sağlam basabilmeleri için okumaları şart. Erkek çocukları her yerden başını çıkarabilirken kız çocuklarını pasif ve korku içerisinde büyütüyoruz. Eşitsiz bir tutum olmamalı.” (K5)

“Eşit olmalı ve daha fazla kız çocuklarına ağırlık verilmeli. Kızlar her zaman ekonomik özgürlüğünü eline almalı.” (K6)

“Her ikisi de okumalı. Benim hem kız hem erkek çocuğum var ikisini de okutmak istedim.” (K7)

“İkisi de eğitime dâhil olmalı. Hatta kız çocukları ile erkeklerden daha çok ilgilenilmesi gerekiyor. Biz kadın ve erkek ayrımcılığından okuyamadık.” (K9)

“Kız çocuklarının okuması benim kırmızı çizgim. Erkek çocukları da okumalı fakat kız çocukları eğitime kesinlikle dâhil olmalı. Evet, evlilik gerçekleştirebilirler ama ilk planda eğitim olmalı.” (K10)

“Bütün çocukların okumasını istiyorum. Tüm bireyler kendi ayaklarının üzerinde olması. Cinsiyet farklılığı gözetmiyorum.” (K11)

“İkisi de okumalı. Özellikle kızlar ayakta durabilmeleri için okumalı. Erkekler fiziksel güç gerektiren işleri de yapabilir ama kızların tek çaresi okumak.” (K12)

“Eşit olmalı. Erkeklerle ne hak tanınıyorsa kızlara da tanınmalı.” (K15)

“Kız çocuklarının eğitim almasını çok isterim. Erkek çocuğum olmadığı için o konuda bir şey diyemiyorum.” (K17)

“Kesinlikle çocuklar eğitimsiz kalmamalı, okumalıdır. Biz eşimle bu konuda elimizden geleni yapıyoruz.” (K18)

“İki cinsiyet de eğitime dahil olmalı. Ailem beni okula göndermediği için okuma yazma bilmiyorum. Bunun eksikliği hissediyorum.” (K20)

Görüldüğü gibi katılımcılar açık şekilde her iki cinsiyetin de okumasını, eğitim almasını ve kendi ayakları üzerinde durmasını desteklemektedir. Katılımcılar cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkmakta ve her çocuğun eğitime katılmasını, özellikle kız çocukların katılımını önemsemektedir.

V.TARTIŞMA

Kentleşmenin devam eden göç süreçleriyle birlikte iyiden iyiye hız kazandığı 1990'lı yıllarından ortalarından bu yana, bir yandan hızlı ekonomik büyüme ve servet birikimi diğer taraftan da yoksulluk derinleşmeye başlamış ve kentlerde oldukça büyük yoksul gruplar oluşmuştur (Wu ve Huang, 2007: 170). Bu süreçte kentler giderek artan şekilde işsizlik, gelir dağılımı dengesizliği, toplumsal ve mekansal kutuplaşmanın belirginleşmesi, sosyal adalet düşüncesinin gerilemesi, kamusal hizmet alanının daraltılması gibi yoksulluk olgusunu besleyen unsurların etkisinde kalmaya başlamış ve kentlerde yoksulluk sorunu giderek büyüyen ve yaygınlaşan bir yara halini almıştır (Sipahi, 2006: 174).

Kentlere göç edenlerin çoğu kentsel alanlardaki fırsatlardan yararlanırken, çoğu zaman düşük bilgi ve beceri düzeyine sahip olanlar geride kalabilmekte ve kendilerini kent yaşamının günlük zorluklarıyla mücadele ederken bulabilmektedir.

Sosyal hizmet açısından yoksulluk sorununun çözümü için sistematik ve kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. 1960'lardan sonra geliştirilen çağdaş yaklaşımlardan biri olan genelci sosyal çalışma, ekolojik sistem teorisine dayalı bir perspektif ile yoksul müracaatçı gruplarına mikro, mezzo ve makro düzeyde müdahalelerle sorunlarına çözüm getirmeyi hedeflemektedir (Yolcuoğlu, 2019). Bunun yanı sıra, sosyal hizmet uygulamalarında ele alınan ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması ve yoksunluklarının önlenmesi de önemli bir müdahale alanıdır ve ailenin refahının anahtarıdır.

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyete dayalı iş bölümü, birçok ülkede kadınların ekonomik, sosyal ve politik yaşamda marjinalleştirilmesine neden olan önemli bir faktördür. Evsel ve ailesel sorumluluklar nedeniyle kadınlar genellikle istihdam piyasasında yer almaktan çekinmekte veya istese de yer almakta zorlanabilmektedir. Bunun yanında istihdam piyasasında yer alan kadınların genel olarak düşük ücretli, düşük statülü işlerde çalışması söz konusu iken erkekler üst düzey pozisyonlarda daha

yaygın olarak yer alabilmektedir. Bu durum, kadınların ekonomik güçlerinin azalmasına, bağımlılık oranlarının artmasına ve yoksulluğa neden olabilmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, göç sürecinin de etkisi ile ortaya çıkan yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı ve bu istihdamla birlikte değişen toplumsal cinsiyet rollerini göstermektedir. Araştırma bulgularına göre; ekonomik zorluklar, düşük gelir düzeyi, iş bulma zorlukları ve sosyal uyum sürecindeki güçlükler kadınların kentsel yoksullukla mücadele etmesini zorlaştırmaktadır. Yeni kentsel yoksulluk bağlamında bir biçimde istihdam piyasasında yer alan kadınlar ise finansal açıdan güçlenmekle beraber, cinsiyet eşitsizliğini halen derinden hissetmektedir. Yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini ortaya koyan bu çalışmada elde edilen bulgular, çalışmanın temelini oluşturan literatürdeki benzer araştırmaları ve teorik çerçeveyi destekler yöndedir (Salway vd., 2005; Rustagi, 2007; Dinçoflaz, 2009; Kaypak, 2014; Greulich vd., 2015; Peprah vd., 2019; Soetan, 2019; Turgut, 2019; Li vd., 2020; Belingheri vd., 2021; Şumakarıs vd., 2021; Razia ve Ah, 2022). Bu sonuçların, kentsel yoksulluğun etkilerini anlamak ve kadınların hem toplumsal yaşama hem de istihdam yaşamına adaptasyonunu değerlendirmek bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma bulgularının da ortaya koyduğu üzere, özellikle kentsel bağlamda kadınların hem ev hem iş yaşamında cinsiyet eşitsizliklerinin bazı boyutlarının süregeldiği görülmektedir. Kadınların bazı temel ihtiyaçları karşılamakta zorlanma, geçim sıkıntısı, çocukların ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşama gibi ekonomik sıkıntıları yaşamalarının yanı sıra, kadınların önemli bir kısmının kentsel yaşam içerisinde sosyal uyum, çevreye adapte olma, akrabalarından uzak kalma nedeniyle alışamama, yalnız hissetme gibi sosyal sorunlar ile karşı karşıya oldukları ortadadır. Ancak, kadınların istihdam piyasasına katıldıktan sonraki süreçte genel olarak kendilerini daha özgüvenli, güçlü ve mutlu hissettikleri de bu çalışmanın önemli sonuçlarından biridir. Fakat bununla bağlantılı olarak kadınların iş arama sürecinde zorluklarla ve ayrımcılıklarla karşı karşıya kaldıkları da söylemek gerekmektedir. Ayrıca Kaypak (2016)'a göre; pek çok ailede kadınların ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili tüm sorumluluğu üstlenmiş olması, kadınların hem çalışıp hem de diğer taraftan ev işleri ve bakım sorumluluklarını aynı zamanda üstlenmek

durumunda kaldıklarını göstermiştir. Bu durum, kadınların mevcut fırsat eşitlikleri önünde bir engel oluşturmaktadır (Kaypak, 2014: 346).

Son yıllarda, değişen toplumsal cinsiyet rollerinin ve artan kadın istihdamının kentsel yoksulluk sorununu ele alma üzerindeki etkisine özellikle odaklanarak, kentleşme ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi araştıran çok sayıda araştırma yapılmıştır (Soetan, 2019; Li vd., 2020; Razia ve Ah, 2022). Greulich vd. (2015)'ne göre, artan kadın istihdamı, yoksulluğun azalmasının ana nedenlerinden biri çünkü kentleşme, özellikle restoranlar, oteller ve ulaşım gibi hizmet sektöründe artan iş fırsatlarını beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, düşük gelir seviyeleri ve iş bulma güçlükleri dahil olmak üzere kentsel yoksullukla ilişkili ekonomik zorluklar, yoksulluk döngüsünden kurtulmaya çalışan kadınların önünde önemli engeller oluşturabilmektedir (Peprah vd., 2019). Bu konudaki ilerlemeye rağmen, kadınlar şehir merkezlerinde istikrarlı istihdam ve ekonomik fırsatlara erişim söz konusu olduğunda önemli engellerle karşılaşmaya, cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaya devam etmektedir (Belingheri vd., 2021; Şumakaris vd., 2021).

Kaypak (2014) tarafından belirtilmiş olduğu üzere ataerkil aile içi iş bölümü ve çocuk, hasta, yaşlı bakımı ile ilgili bütün yükün kadın üzerinde olması, kadının kentte bazı olanaklara ve kaynaklara erişebilmesini ve çeşitli kent mekânları arasında hareket edebilmesini zorlaştırmaktadır. Bu hususta en başta toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önlenmesinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olgusunun varlığının kabul edilmesi, geleneksel ve kültürel temellerinin farkında olunması, toplumda cinsiyet ayrımcılığının gerçek boyutunun saptanması ve toplumun bilgilendirilmesi gerekmektedir (Kaypak, 2014). Bu araştırma sonuçlarına paralel bir biçimde Turgut'un (2019) da dikkat çektiği üzere toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal normların etkisi, kadınların istihdam dışında tutulmasında önemli bir faktördür. Bu normlar, kadınların çalışma hayatına katılımını kısıtlamakta ve potansiyellerini engellemektedir. Kadının kendini geliştirmesi, sosyal ilişkiler kurması, kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve bağımsızlaşması açısından istihdam piyasasında yer alması önemliyken, bu noktada toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinçoflaz (2009) tarafından belirtildiği üzere, kadınların şartlarını iyileştirmenin ön koşullarından biri, yaşamın her alanına ve özellikle de çalışma hayatına ilişkin bilgilerin toplumsal cinsiyet temelinde toplanmasıdır. Kadına ilişkin

veri tabanı oluştukça onun durumunu iyileştirmek öneriler geliştirilmesi mümkün olabilecektir. Bu açıdan, iş yaşamında yer alan kadınların durumunu toplumsal cinsiyet ölçeğinde ele alan çalışmaların bulguları kıymetli olacaktır. Bu bakımdan bu çalışmada elde edilen bulgu ve değerlendirmelerin literatüre ve sahaya dönük katkıları sağlayacağı umut edilmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulguların ve bulgular çerçevesinde yapılan değerlendirmelerin katılımcıların deneyimlerini ve algılarını yansıttığı göz ardı edilmemelidir. Her bir katılımcının gelir durumu, yaşamdan beklentileri, ailesel koşulları veya yaşam koşulları birbirinden farklıdır ve bu nedenle genelleme yapmak zor olabilecektir. Bu araştırmada elde edilen bulgular ve erişilen sonuçlar, bu araştırma örneklemini sınırlılığında ele alınabilecektir.

VI.SONUÇ

Bu çalışmada, yeni kentsel yoksulluğun kadın istihdamı bağlamında toplumsal cinsiyet rollerine etkisine odaklanılmıştır. Bu çerçevede istihdam piyasasında yer alan kadınlardan nitel veri elde ederek yeni kentsel yoksulluk ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında çıkarımlar ve değerlendirmeler yapılması amaçlanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre göç eden kişiler, daha iyi bir yaşam standardı elde etmek, ekonomik destek sağlamak, iş bulma, eğitim imkânlarına erişme tedavi olmak, aile ile bir arada olmak veya evlilik gibi kişisel hedeflere ulaşmak için göç etmişlerdir.

Katılımcılarının birçoğunun göç ettikten sonra Sultangazi ilçesinde ikamet ettiği görülmektedir. Bazı katılımcılar ise önce farklı İstanbul ilçelerinde yaşadıklarıktan sonra Sultangazi'ye yerleşmişlerdir.

Göç eden kişilerin tercihlerinde aile bağı, iş yeri yakınlığı, ekonomik durum, konut satın alma gibi etkenlerin rol oynadığı görülmektedir. Örneğin, Sultangazi'de tanıdık veya akrabalık ilişkisi içinde olma, iş yeri veya eşin iş yeri yakınlığı, uygun konut fiyatları gibi faktörlerin ikamet tercihlerini etkilemiş olduğu görülmektedir.

Sosyal ve ekonomik sorunların göç sonrasında karşılaşılan en temel zorluklar olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların büyük çoğunluğu göç sonrasında ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle yeni bir yerde akrabalarının olmaması, konut sorunları, yetersiz gelir gibi faktörler ekonomik sorunlara neden olmuştur. Sosyal uyum konusunda ise katılımcılar çevreye adapte olma sürecinde güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yeni bir çevrede tanımadıkları insanlarla ilişki kurmak, akrabalarından uzaklık ve yalnız hissetmenin uyum sağlamayı zorlaştırdığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, az sayıdaki katılımcı da herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu durum bireysel deneyimlere ve göç sonrası koşullara bağlı olarak değişmektedir.

Hane gelir durumu değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğunun kendilerini orta gelirli olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu ise ekonomik olarak

belirli bir gelir düzeyine sahip olduklarını ve temel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini göstermektedir. Ancak, az sayıda da olsa az gelirliler olarak kendini tanımlayan veya düşük-orta gelirliler olduğunu belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

Gelir durumundan dolayı kendilerini yoksul olarak görüp görmediklerine ilişkin olarak, katılımcıların önemli bir kısmının gelirlerinin giderlerini karşılamadığını, geçim sıkıntısı yaşadıklarını ve bazı temel ihtiyaçları karşılamakta zorlandıklarını, çocuklarını okutmakta ve ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiklerini, gelirin giderlere yetmediğini ve istedikleri şeyleri alamadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı, kendilerini yoksul olarak tanımlarken, bazıları orta gelirliler olduklarını düşünmektedir. Yoksul olmadığını düşünenler genel olarak orta düzeyde gelire sahip olduklarını, gelirlerinin geçinmelerine yettiğini ve kimseye muhtaç olmadıklarını ifade etmişlerdir. Eşleri ve kendileri çalıştığı için geçim sıkıntısı yaşamadıklarını ve yaşam standartlarının orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bu farklılıkların, katılımcıların kişisel algıları, yaşam standartları ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyleriyle ilgili olabileceği düşünülmektedir. Elbette bu husus, bireysel ve görecelidir. Bir kişi için orta gelirliler olmak, diğer bir kişi için yoksul olmayı ifade edebilecektir. Farklı yaşam şartları, yaşam tarzları, beklentiler, aile büyüklüğü ve kişisel tercih gibi faktörlerin gelir durumunun nasıl değerlendirildiği üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Kadınlar arasında ek gelir elde etmek için farklı faaliyetlerde bulunanlar olsa da çoğunluğu sadece mevcut işlerinde çalışarak tek gelir elde etmektedirler. Bunun yanı sıra, gelir durumunu iyileştirmek adına bazı ek işlere başvuran ve ek faaliyetlerde bulunan bir kesimde bulunmaktadır. Ancak, bu ek işlerin düzensizliği ve gelir artışının sınırlı olması, yoksulluk durumunun devam edebileceğine işaret etmektedir. Gelir durumunu iyileştirmek adına çok daha kapsamlı, güvenli ve sürdürülebilir çözümlere gereksinim duyulmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğun göç etmeden önce kırsal yaşamda istihdama katıldıkları, çiftçilik, tarlada çalışma ve hayvancılık gibi tarımsal faaliyetlerde yer almış oldukları bulgular arasındadır. Bu faaliyetler genellikle kendi arazilerinde veya aileye ait olan arazilerde, aile ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Bu durum kırsal bölgelerde tarıma dayalı istihdamın önemli bir kaynak olduğunu göstermekle beraber, kadınların kırsal kesimde beden işçiliğine dayalı olarak aile geçimine katkı sağlamak durumunda kaldıklarını da ortaya koymaktadır.

Bulgular, katılımcıların kent yaşamında çalışma kararı verme nedenlerinin çeşitlilik arz ettiğini göstermiştir. Ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı, çocukların eğitimi, aileye destek olma ihtiyacı, ev sahibi olma hedefi, kendini geliştirme arzusu gibi faktörler işe girmede etkili olmuştur. Bazı katılımcılar, ekonomik özgürlüklerini elde etmek, geçim sıkıntısı veya çocuklarının ihtiyaçları için çalışmaya karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle çocukların eğitimi, okul masraflarının karşılanması ve ailenin ihtiyaçlarının karşılanması, çalışma kararı verme sürecinde belirleyici olmuştur. Diğer bir grup katılımcı ise çalışma kararını, kişisel gelişim, adaptasyon, kendi gelirini sağlama, özgüven kazanma ve ekonomik özgürlüğü elde etme amacıyla vermiştir. Daha az sayıdaki kadın katılımcı ise çalışmaya karar verme nedenleri sağlık sorunları, eşlerinin vefatı veya geçinme zorlukları gibi zorunluluklarla ilişkilendirilmiştir. Bu durumda, çalışma kararı almak zorunluluk haline gelmiştir.

Bulgular, katılımcıların iş arama ve bulma süreçlerinde farklı deneyimler yaşadıklarını göstermiştir. İş bulma sürecini kolay atlattıklarını aktaran katılımcılar, iş bulma konusunda kolaylıkla başarılı olmuşlardır ve çevrelerinin veya tanıdıklarının desteğiyle iş bulma fırsatı elde etmişlerdir. Bu durum, akrabalık ve hemşerilik ağ ve ilişkilerin iş bulma sürecinde hala önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. İkinci grupta yer alan katılımcılar ise bazı zorluklarla karşılaşmışlardır. İş arama sürecinde çaba harcamış, çevrelerinden destek almış ve yaşları, eğitim düzeyleri veya kişisel özellikleri nedeniyle zorluklar yaşamışlardır. Birçoğu da aksanları nedeniyle ayrımcılığa uğramış veya iş görüşmelerinde sıkıntı yaşamışlardır. Bu durum, iş bulma sürecinde eşitlik ve ayrımcılıkla ilgili bazı zorlukların bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, göç ettikten sonraki süreçte tanıdık, akraba gibi ilişkilerin desteği olurken, bu tür desteği olmayan bireylerin önemli zorluklar çektiği görülmektedir.

İş bulmanın ve kendi ayakları üzerinde durmanın getirdiği bağımsızlık ve maddi güç, katılımcıların özgüvenlerini artırmış ve kendilerini daha güçlü hissettirmiştir. Katılımcıların birçoğu, iş sayesinde kendilerini daha özgür hissettiklerini ve artık başkalarına muhtaç olmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca, bazı katılımcılar iş sayesinde sosyal çevrelerinin genişlemiş olduğunu belirtmiştir. Özgüvenin artması, katılımcıların daha fazla cesaretlendiklerini ve kendi yeteneklerine daha fazla güvendiklerini göstermektedir. İstihdam piyasasına dahil olan katılımcılar olumlu bir deneyim yaşayarak çalışmanın kendilerine özgüven, güç ve mutluluk getirdiğini ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar, çalışma hayatına başlamalarının aile içi ilişkilerinde belirgin bir değişiklik yaratmadığını ifade ederken, bazı katılımcılar daha aktif bir rol aldıklarını, aile içi kararları beraber aldıklarını ve daha fazla saygı gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük bir bölümü çalışma yaşamına girişle birlikte karar alma süreçlerinde söz sahibi olma, daha fazla saygı görme ve eşlerinden destek alma gibi olumlu değişikliklerden bahsetmişlerdir. Bu bulgular, iş hayatının aile içi ilişkilere çeşitli etkileri olabileceğini göstermektedir. Elbette belirtmek gerekmektedir ki bu durum her ailenin dinamiklerine, bireylerin beklentilerine ve ilişkilerin mevcut durumuna bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Bulgular, katılımcıların çoğunluğu için kadının çalışma yaşamına girişle aile içi rollerin değişmediği, görev dağılımında ev ve bakım işleri gibi sorumlulukların ağırlıklı olarak ya da tamamen kadınlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Ev işleri, temizlik, yemek yapma, çocuk bakımı gibi görevler genellikle kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Bu durumda, kadınlar hem çalışıp hem de ev işleriyle ve bakım sorumluluklarıyla ilgilenmek durumunda kalabilmektedir. Daha az sayıdaki katılımcı ise kendilerinin çalışma yaşamına girişi ile ev içi işlerin, sorumluluk ve görevlerin daha eşit olarak dağıldığı ve ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumluluklarda ortak hareket edildiğini belirtmiştir. Bu grup, ev içinde daha eşitlikçi bir yaklaşım sergilemekte ve kararların ortaklaşa alındığı bir aile dinamiği benimsenmektedir. Sonuç olarak, ev işleri ve görev dağılımı konusunda eşitlikçi bir yaklaşım benimseyen ailelerin sayısının arttığı görülse de hala pek çok ailede kadınlar daha fazla ev işi ve bakım sorumluluğu üstlenmektedir. Bu durum, cinsiyetçi roller çerçevesinde eşitsizliklerin sürdüğünün bir göstergesidir. Dolayısıyla bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili farkındalığın artması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buna göre, toplumsal cinsiyet eşitliği için daha fazla farkındalık yaratılması ve aile içinde iş paylaşımının adil bir şekilde gerçekleşmesini destekleyen politikaların ve destek sistemlerinin güçlendirilmesi önemli görülmektedir.

Bulgulara göre bazı kadınlar, geleneksel toplumsal normlardan dolayı veya aile içindeki güç dinamikleri nedeniyle çalışma yaşamına girerken eşlerinden ya da aile büyüklerinden onay alma ihtiyacı hissetmektedirler. Bu kadınlar, katılımcılar içerisinde önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Daha az sayıdaki kadın ise kendi kararlarını vermekte ya ortaklaşa karar almaktadır ve onay alma sürecine ihtiyaç duymamaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile içindeki ilişkilerin

karmaşıklığıyla ilişkilendirilebilecektir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların kendi kararlarını özgürce verebilmeleri için daha fazla destek ve farkındalık gerekmektedir. Ayrıca, erkek bireylerin de kadınların çalışma isteklerini desteklemesi ve onay sürecinde eşitlikçi bir yaklaşım sergilemeleri önemli olup bu konuda yapılacak farkındalık çalışmalarına gereksinim duyulmaktadır.

Katılımcıların çoğunluğu aynı mesleği yapan erkek bireylerle aynı ücreti aldıklarını ifade etmiştir. Bu, eşit ücret politikalarının uygulanması ve cinsiyet temelli ayrımcılığın azalması açısından olumlu bir durumdur. Ancak, bazı katılımcılar hala aynı ücreti almadıklarını ve cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu durum, cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla çalışma ve farkındalık gerektiğini göstermektedir. Cinsiyet temelli ücret eşitsizliği, kadınların çalışma hayatında karşılaştığı önemli bir sorundur ve bu konuda adil ve eşit ücret politikalarının benimsenmesi, cinsiyet temelli ayrımcılığın azaltılması ve kadınların ekonomik olarak güçlenmesi için önemlidir.

Katılımcıların tamamının kız çocuklarının eğitimini destekledikleri belirlenmiştir. Genel olarak, katılımcılar çocukların eğitimsiz kalmamasını ve herkesin eşit fırsatlara sahip olmasını önemsemektedir. Ayrıca, katılımcılar eğitime her iki cinsiyetin de eşit şekilde dahil olmasını vurgulamaktadır. Erkek çocukların kız çocukları ile birlikte okula gönderilmesi ve eğitim almasını destekleyen katılımcılar dikkate alındığında, cinsiyet eşitliği bilincinin arttığını söylemek mümkündür.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, katılımcıların ekonomik sıkıntılar ve toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel uyum sorunları, dil bariyeri gibi faktörlerle mücadele ederek istihdam sürecinde yer almaya başladıkları söylenebilir. Kadınları istihdamda yer almaya iten faktörlerin başında ise öncelikle göç sonrasında yaşanan maddi zorluklar gelmektedir. Kadınlar, ailelerine ekonomik destek sağlama ihtiyacı veya kendi maddi bağımsızlıklarını elde etme hedefiyle çalışma kararı alabilmektedir. Bazı kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olan beklentilere uyarak çalışma hayatına katılırken, bazıları ise toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyarak kendi hedeflerini ve isteklerini önceliklendirmektedir. Ancak ev işleri, çocuk bakımı ve diğer ailevi sorumluluklarla iş yaşamını dengelemek zorlu olabilmektedir. Kadınlar, çift görev yükü altında ezilebilmekte ve iş hayatında ilerlemekte zorlanabilmektedir. Ayrıca, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizlikle karşılaşma riski de vardır.

Bu nedenle, çalışan kadınlar için eşitlikçi çalışma ortamlarının sağlanması ve destekleyici politikaların uygulanması önemlidir.

Sonuç olarak; yaşanan tüm bu süreçlerde yeni kentsel yoksulluğun ekonomik sıkıntılar temelli olmak üzere yıkıcı etkileri göz önünde bulundurulduğunda; kadınların istihdam piyasasına dâhil olması ile toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında kadının ev içi alanda bulunması, ekonomik anlamda erkeğe bağımlı olması, erkeklerle aynı işi yapan kadınların erkeklerden daha az gelir elde etmesi normlarını yıkmış olup toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında çözülme meydana getirmiştir. Aynı zamanda araştırma verilerine göre; kadının ev içindeki statüsü artmış, aile içindeki kararlara katılım oranı yükselmiştir.

Öte yandan araştırma verilerinde elde edilen bulgulardan kadınların istihdam piyasasında yer almak amacıyla hanedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacının bulunması, kadının çalışma yaşamına girişle aile içi rollerinin değişmeyecek, görev dağılımında ev ve bakım işleri gibi sorumlulukların ağırlıklı olarak ya da tamamen kadınlar tarafından sürdürülmesi hususları toplumsal cinsiyet rollerinin kadına atfetmiş olduğu sorumlulukların devam ettiğini göstermektedir.

Yapılan kapsamlı çalışma doğrultusunda; uzun yıllardır toplum tarafından kabul edilerek sosyal normlara dönüşen toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların istihdama dâhil olmasıyla birlikte değişmeye başladığı, değişimin ana aktörünün ise yeni kentsel yoksulluğun ekonomik etkileri olduğu, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının mevcut düzende devam etmesine karşın toplumsal cinsiyet rollerinde çözülme meydana geldiği, bu bağlamda Yeni Kentsel Yoksulluğun Kadın İstihdamı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerini etkilediği tespit edilmiştir.

VII.ÖNERİLER

Kadınların kent yaşamında çalışma kararı alırken göç sürecindeki zorluklar, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu konuların anlaşılması ve dikkate alınması, kadınların çalışma hayatında daha fazla başarı elde etmelerini destekleme ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yardımcı olabilecektir. Toplumun kadınların çalışma hayatına katılımını desteklemesi, cinsiyete dayalı ayrımcılığı ve eşitsizliği azaltabilecektir. Ayrıca, esnek çalışma düzenleri, çocuk bakım hizmetleri ve ev işlerini paylaşma gibi politikalar da kadınların iş ve aile yaşamlarını dengelemelerine yardımcı olabilecektir. Kadınların çalışma hayatında başarılı olmalarını desteklemek için kamu politikaları, işverenler ve toplumun tüm kesimleri arasında iş birliği ve ortak çaba gerekmektedir.

Sosyal hizmet disiplini ve saha uygulaması, kadınların iş hayatında eşitlik ve başarı elde etmelerine yardımcı olmak için önemli bir rol oynadığından bu konuda sosyal hizmete de önemli görevler düşmektedir. Sosyal hizmet mesleğini icra eden profesyoneller, kadınların iş yaşamındaki eşitsizlikler konusunda farkındalık yaratmak için seminerler, atölye çalışmaları ve bilgilendirme etkinlikleri düzenleyebilir. Bu türden programlar, cinsiyet eşitliği konusundaki toplumsal bilgiyi artırabilir ve kadınların haklarını ve fırsatlarını savunmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca sosyal çalışmacılar kadınları bir araya getiren destek grupları oluşturulabilir. Bu gruplar, deneyimlerin paylaşımı, bilgi ve kaynakların paylaşımı ve moral desteği gibi destekler sunarak kadınların iş hayatındaki zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca sosyal çalışmacılar, işyerlerinde cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına katkıda bulunabilir. Sosyal adaleti savunmak bir sosyal hizmet gerekliliğini olduğundan, dezavantajlı gruplar arasında sayılan kadınların toplumsal dezavantajlarının giderilmesi noktasında sosyal çalışmacıların adalet savunuculuğunu üstlenmeleri önemli olacaktır.

Diğer yandan bu araştırma, kesitsel bir araştırma niteliği taşımakta, boylamsal bir yön arz etmemektedir. Bu nedenle, gelecekte yapılabilecek olan nitel araştırmaların farklı örneklerde elde edeceği bulgu ve sonuçlar, bu konuda tartışılabilirlik ve ele

alınan değişkenler çerçevesinde açıklanabilirlik bağlamında değerli olacaktır. Ayrıca nitel yöntemin dışında nicel yöntemlerin ve karma yöntemlerin kullanılarak konunun irdelenmesinin sosyal hizmet saha uygulaması ve disiplinine ilişkin katkılar sunması ile birlikte, literatüre de önemli bir katkı sağlayabileceği düşünölmektedir.

VIII.KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ADAMS, W. C. (2015). Conducting Semi-Structured Interviews. In Newcomer, K. E., Hatry, H. P., & Wholey, J. S. (Eds.), Handbook of Practical Program Evaluation (ss.492-505). San Francisco, CA, Jossey-Bass & Pfeiffer Imprints, Wiley.
- AGRAWAL, A. (2008). **Social Construction of Gender: Human Rights Gender and Environment**. Delhi, University of Delhi.
- AKTAN, C. C., ve İSTİKLAL VURAL, Y. (2002). Yoksulluk, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Coşkun Can Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- BACAK, B., ve UZUNAY, Ş. C. (2018). **Yoksulluk Sorununa Karşı Yürütülen Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla**, Bursa, Dora Basım Yayın.
- BAKER, J. L. (2008). **Urban Poverty: A Global View**. Washington, D.C., The World Bank Group.
- BHASIN, K. (2003). **Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”** (Çev. K. Ay). İstanbul, Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
- BORA, A. (2009). Rüyası Ömrümüzün Çünkü Eşyaya Siner. A. Alkan (Ed.), Cins Cins Mekan içinde (ss.63-76). İstanbul, Varlık Yayınları.
- BOURDIEU, P. (1965). **Travail et Travailleurs en Algérie**. Paris: Editions Mouton.
- BUTLER, J., & TROUBLE, G. (1990). **Feminism and the Subversion of Identity**. London, Routledge.
- CHANT, S. (1992). **Gender and Migration in Developing Countries**, London, Belhaven Press.
- CONNELL, R. W. (1987). **Gender and Power: The Person and Sexual Politics**. Standford, Stanford University Press.

- CONNELL, R. W. (1995). **Masculinities**. Berkeley, University of California Press.
- CONNELL, R. W. (2000). **The Men and the Boys**. Cambridge, Polity Press.
- COON, D. (2001). **Introduction to Psychology: Gateways to Mind and Behavior**. Belmont, CA, Wadsworth/ Thomson Learning.
- CÖMERTLER, N. (2003). “Yoksulluk ve Kadın” Bilgili, A. E., ve Altan, İ. (Ed.), İç Yoksulluk-1 içinde. İstanbul, Deniz Feneri Yayınları.
- ÇAKIR, S. (2010). Mekânın Kadınlar Açısından Kurgulanışına Kuramsal ve Tarihsel Süreç İçinde Bakmak. A. Akpınar, G. Bakay, ve H. Dedehayır (Ed.), Kadın ve Mekân içinde (ss.133-149). İstanbul, Turkuvaz Kitap ve Yayıncılık.
- DÖKMEN, Z. Y. (2012). **Toplumsal Cinsiyet (Sosyal Psikolojik Açıklamalar)**. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- DUMANLI, R. (1996). **Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutu**. Ankara, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını.
- ELWIDAA, E. (2020). Rethinking Adequate Housing for Low-Income Women of the Global South: Reflections on Women Initiated Housing Transformations to Masese Women Slum-Upgrading Housing Project, Jinja, Uganda.
- FENSTER, T. (1999). Gender And Human Rights: Implications for Planning and Development. In T. Fenster (Ed.), Gender, Planning and Human Rights (ss.3-21). New York, Routledge.
- GALLETTA A. (2012). **Mastering the Semi-structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication**. New York, New York University Press.
- GORDON, D., LEVITAS, R., PANTAZIS, C., PATIOS, D., PAYNE, S., TOWNSEND, P., ADELMAN, L., ASHWORTH, K., MIDDLETON, S., BRADSHAW, J., & WILLIAMS, J. (2000). Poverty and Social Exclusion in Britain. Research Report. Joseph Rowntree Foundation, York, Great Britain.
- GÖK, M., ve BAŞAK, S. (2016). **Kadının İş-Aile Yaşam Döngüsünün Bilinmeyen Boyutu Üçüncü Vardiya**. Ankara, Anka Kadın Yayınları.

- GUBA, E. G. (1990). Subjectivity and Objectivity. In E. Eisner & A. Peshkin (Eds),
Qualitative Inquiry in Education: The Continuing Debate (ss.74-91), New
York: Teachers College Press.
- GÜLOĞLU, T., ve ES, M. (2011). **Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel
Yoksulluk: Kocaeli Örneği.** Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi,
TASAM.
- HANLEY, L. M., RUBLE, B. A., & TULCHIN, J. S. (2005). **Becoming Global and
the New Poverty of Cities.** Washington, DC, Woodrow Wilson International
Center for Scholars.
- HEALEY, P. (2003). Planning in Relational Space and Time: Responding to New
Urban Realities, In Bridge, Gary & Watson, Sophie (Ed.), A Companion to the
City (ss.517-530), Malden, Blackwell Publishing.
- IFE, J. & TESORIERO, F. (2006). **Community Development: Community-Based
Alternatives in an Age of Globalisation.** Australia, Pearson Education.
- IŞIK, O., ve PINARCIOĞLU, M. M. (2013). **Nöbetleşe Yoksulluk Gecekondulaşma
ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği.** İstanbul, İletişim Yayınları.
- JOHNS, G. (1996). Organizational Behavior: Understanding and Managing Life at
Work, New York: Harper Collins.
- JOHNSTON, R.J., M. POULSEN & J. FORREST (2014), Segregation Matters,
Measurement Matters. In: C. L. LLOYD, I G. SHUTTLEWORTH & D. W. S.
WONG (Eds.), Social–Spatial Segregation, (pp.13-44), Bristol: Policy Press.
- JONES, G. A., & RODGERS, D. (2009). **Youth Violence in Latin America: Gangs
and Juvenile Justice in Perspective.** New York, Palgrave Macmillan.
- KABEER, N. (2003). **Gender Mainstreaming in Poverty Eradication and the
Millennium Development Goals: A Handbook for Policy-Makers and
Other Stakeholders.** London, UK, Commonwealth Secretariat.
- KALAYCIOĞLU S., ve H. RITTERSBERGER-TILIÇ (2001). **Evlerimizdeki
Gündelikçi Kadınlar: “Cömert” Ablaların Sadık “Hanım”ları.** Ankara, Su
Yayınları.
- KELEŞ, R. (2000). **Kentleşme Politikası.** Ankara: İmge Kitabevi.

- KESSLER, G., & DI VIRGILIO, M. (2005). The New Urban Poverty in Argentina and Latin America. In Hanley, L. M., Ruble, B. A., Tulchin, J. S. (Eds.), *Becoming Global and the new Poverty of Cities* (pp.79-118), Washington, DC, Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- KIZILÇELİK, S. (2000). **Sosyoloji Yazıları 2**. Ankara, Anı Yayınları.
- KOTTAK, P. G. (2002). İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış. S. Altuntek, B. Aydın ve D. Erdal (Ed.), *Antropoloji içinde* (ss.442-463). Ankara, Ütopya Yayınevi.
- KRUIJT, D., & KOONINGS, K. (2009). The Rise of Megacities and the Urbanisation of Informality, Exclusion and Violence. In: D. Kruijt & K. Koonings (Eds), *Megacities: The Politics of Urban Exclusion and Violence in the Global South* (ss. 8-26), London, Zed Books,
- KURDOĞLU, A. (2011). Kent Yaşamı”, Ecevit, Y. ve Karkıner, N. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi içinde* (ss. 106-127), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını.
- LEMANSKI, C., MARX, C., CHANT, S., & DATU, K. (2015). Women in Cities: Prosperity or Poverty? A Need for Multi-Dimensional and Multi-Spatial Analysis. In Lemanski, C., & Marx, C. (Eds.), *The City in Urban Poverty* (ss.39-63), New York, NY, Palgrave Macmillan.
- LOK-DESSALIEN, R. (1999). **Review of Poverty Concepts and Indicators**. New York, UNDP.
- LORBER, J. (1994a). Night to His Day: The Social Construction of Gender, In *Paradoxes of Gender*, (ss. 13-36), New Haven, Connecticut, Yale University Press.
- LORBER, J. (1994b). **Paradoxes of Gender**. New Haven, Connecticut, Yale University Press.
- MASIKA, R., DE HAAN, A., & BADEN, S. (1997). **Urbanisation and Urban Poverty: A Gender Analysis**. Report prepared for the Gender Equality Unit, Swedish International Development Cooperation Agency (Sida), Brighton UK, Institute of Development Studies University of Sussex.

- MASON, J. (2004) Semistructured Interview. In Lewis-Beck, M. S., Bryman, A., & Futing Liao, E. (Eds), *The SAGE Encyclopedia of Social Science Research Methods* (ss.1021–1022) Thousand Oaks, London, SAGE Publications.
- MCDOWELL, L. (1999). **Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies**. Minnesota, University of Minnesota Press.
- MITLIN, D., & SATTERTHWAITTE, D. (2013). **Urban Poverty in the Global South: Scale and Nature**. London, Routledge.
- NOBLE, M., RATCLIFFE, A., & WRIGHT, G. (2004). **Conceptualising, Defining and Measuring Child Poverty in South Africa: An Argument for a Multidimensional Approach**. Oxford, University of Oxford and Centre for the Analysis of South African Social Policy (CASASP).
- NOLAN, B., & IVE, M. (2011). Economic Inequality, Poverty, and Social Exclusion. In Brian Nolan, Wiemer Salverda, and Timothy M. Smeeding (Eds.), *Oxford Handbook of Economic Inequality* (ss.1-34), Oxford, Oxford Handbooks Online.
- ÖZTÜRK, M. Y. (2009). Geç Kapitalistleşen Ülkelerde Krizlerin Kadınların Hayatında Yaratdığı Güçlükler. *EconAnadolu 2009*, Anadolu International Conference in Economics, Eskişehir.
- PERRY, L. A., TURNER, L. H., & STERK, H. M. (1992). **Constructing and Reconstructing Gender: The Links Among Communication, Language, and Gender**. New York, State University of New York Press.
- PLECK, J. H., SONENSTEIN, F. L., & KU, L. C. (1994). Problem Behaviors and Masculinity Ideology in Adolescent Males. In Ketterlinus, R. D., Lamb, M. E. (Eds.) *Adolescent Problem Behaviours: Issues and Research*. Hillsdale, Lawrence Erlbaum.
- RAKODI, C. (2008). Prosperity or Poverty Wealth, Inequality and Deprivation in Urban Areas. In: V. Desai & R. Potter (Eds), *The Companion to Development Studies*, (ss.253-257), London, Hodder Arnold.
- REESE, M. (1995) Leadership, Gender, and Emotionality: Yesterday, Today and Tomorrow. In B. Irby and G. Brown (Eds), *Women as School Executives:*

- Voices and Visions (ss.94-98), Austin, TX, Texas Council of Women School Executives.
- RESKIN, B. F. (1991). Bringing the Men Back in: Sex Differentiation and the Devaluation of Women's Work. In J. Lorber and S. A. Farrell (Eds), The Social Construction of Gender (ss.141-161), Newbury Park, CA: Sage Publication.
- RISMAN, B. J. (2018). **Gender as a Social Structure**. Springer International Publishing.
- RODGERS, D., BEALL, J., & KANBUR, R. (2011). **Latin American Urban Development into the 21st Century: Towards a Renewed Perspective on the City**. Working Paper 2011/05. Helsinki, UNU-WIDER.
- RUBIN, H. J., & RUBIN, I. S. (2005). **Qualitative Interviewing: The Art of Hearing the Data**, Thousand Oaks, CA, SAGE Publications.
- SELÇUK, F. Ü., ve TUZLUKAYA, Ş. E. (2013). Çalışma Yaşamı ve Kadın. Gültekin, L., Güneş, G. Ertung, C., ve Şimşek, A. (Ed.), Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları içinde (ss.4-16), İstanbul, Atılım Üniversitesi Yayınları.
- SEYYAR, A. (2005). **Sosyal Güvenlik Terimleri**. İstanbul, Papatya Yayınları.
- SEZAL, İ. (1997). Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi içinde (ss.147-151), T.C. Başbakanlık DİE/Sosyoloji Derneği, Ankara.
- ŞENSES, F. (2006). **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**. İstanbul, İletişim Yayınları.
- TÜMTAŞ, M. S., DERİCİOĞULLARI, A., ve ERGUN, C. (2016). Kentsel Mekandaki Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Algısı ve Kadına Yönelik Şiddet: Diyarbakır Örneği. M. S. Tümtaş, A. Dericioğulları ve C. Ergun (Ed), Kente Dair içinde (ss.427-449). İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- WEST, C., & ZIMMERMAN, D. H. (1991). Doing Gender. In J. Lorber and S. A. Farrell (Eds), The Social Construction of Gender (ss.13-37), Newbury Park, CA: Sage Publications.
- WIENCLAW, R. A. (2011). Gender Roles. Sociology Reference Guide. In Gender Roles and Equality (ss.33-40), Pasadena, California & Hackensack, New Jersey, Salem Press.

WORLD BANK (2012). World Development Report 2012: Gender Equality and Development. Washington, DC, USA, The World Bank.

MAKALELER

AÇIKGÖZ, R. (2010). “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, cilt 1, sayı 2, ss.45-60.

AK, M. (2016). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk”, **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 54, ss.296-306.

AKIN, A., ve DEMİREL, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. **Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi**, cilt 25, sayı4, ss.73-83.

AKSAN, G. (2012). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı 27: ss.9-19.

ALKAN, A. (1999). “Toplumsal Cinsiyet ve Kent Planlaması”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 54(4): 1-29.

ARIKAN, H. (2020). “Türkiye’de Çevresel Etmenler, Yoksulluk ve Çocuk Suçluluğu Haritalama”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss.53-78.

AYDIN, K., ve GÜLOĞLU, T. (2011). “Türkiye’de Nispi Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Analizi”, **Journal of Social Policy Conferences**, sayı 60, ss.89-118.

BAH, E. H. M., FAYE, I., GEH, Z. F., BAH, E. H. M., FAYE, I., & GEH, Z. F. (2018). Slum Upgrading and Housing Alternatives for the Poor. **Housing Market Dynamics in Africa**, ss.215-253.

BALTACI, A. (2019). “Nitel Araştırma Süreci: Nitel bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss.368-388.

BEEBEEJAUN, Y. (2017). “Gender, Urban Space, and the Right to Everyday Life”, **Journal of Urban Affairs**, cilt 39, sayı 3, ss.323-334.

- BELINGHERI, P., CHIARELLO, F., FRONZETTI COLLADON, A., & ROVELLI, P. (2021). "Twenty Years of Gender Equality Research: A Scoping Review Based on a New Semantic Indicator", **Plos One**, cilt 16, sayı 9, ss.e0256474.
- BİLEN, M., ve ÇETİN, İ. (2012). "Gecekondu Bölgelerindeki Yoksulluk ile Mücadelede Mikrofinansın Rolü: İzmir Örneği", **Journal of Social Policy Conferences**, cilt 62-63 sayı 1-2, ss.1-22.
- BLACKWOOD, D. L., & LYNCH, R. G. (1994). "The Measurement of Inequality and Poverty: A Policy Maker's Guide to the Literature", **World Development**, cilt 22, sayı 4, ss.567-578.
- BONDI, L., & ROSE, D. (2003). "Constructing Gender, Constructing the Urban: A Review of Anglo-American Feminist Urban Geography", **Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography**, cilt 10, sayı 3, ss.229-245.
- BOZAN, M. (2017). Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış. **Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 8, sayı 15, ss.389-410.
- BROWN, L. A., & CHUNG, S. Y. (2006). "Spatial Segregation, Segregation Indices and the Geographical Perspective", **Population, Space and Place**, cilt 12, sayı 2, ss.125-143.
- CISLAGHI, B., & HEISE, L. (2020). "Gender Norms and Social Norms: Differences, Similarities and Why They Matter in Prevention Science", **Sociology of Health & Illness**, cilt 42, sayı 2, ss.407-422.
- CONNELL, R. W., & MESSERSCHMIDT, J. W. (2005). "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept", **Gender & Society**, cilt 19, sayı 6, ss.829-859.
- COURTENAY, W. H. (2000). "Constructions of Masculinity and Their Influence on Men's Well-Being: A Theory of Gender and Health", **Social Science & Medicine**, cilt 50, sayı 10, ss.1385-1401.
- ÇALIŞKAN, Z. (2006). "Türkiye'de Şehirleşme ve Gecekondulaşma", **Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi**, cilt 4, sayı 2, ss.55-61.
- ÇAMUR DUYAN, G. Ç. (2010). "Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 21 sayı 21, ss.19-29.

- ÇELİK, H., BAYKAL, N. B., ve MEMUR, H. N. K. (2020). “Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri”, **Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi**, cilt 8, sayı 1, ss.379-406.
- ÇETİN, İ. (2012). “Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri”, **İdealkent**, cilt 3, sayı 7, ss.160-186.
- ÇETİN, İ. (2020). “Yoksulluk ve Yoksulluk Göstergeleri: Türkiye ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 22, sayı 2, ss.510-532.
- DAS, A. (2006). “Slum Upgrading and Women’s Empowerment: The Experience in Titagarh, West Bengal”, **Social Change**, cilt 36, sayı 4, ss.67-83.
- DE HAAN, A., & MAXWELL, S. (2017). “Poverty and Social Exclusion in North and South”, **IDS Bulletin**, cilt 29 sayı 1, ss.1-9.
- DEARNLEY, C. (2005). “A Reflection on the Use of Semi-Structured Interviews”, **Nurse Researcher**, cilt 13, sayı 1, ss.19-28.
- DEVICIENTI, F., & POGGI, A. (2011). “Poverty and Social Exclusion: Two Sides of the Same Coin or Dynamically Interrelated Processes?”, **Applied Economics**, cilt 43, sayı 25, ss.3549-3571.
- DOAN, P. L. (2010). The Tyranny of Gendered Spaces—Reflections From Beyond the Gender Dichotomy. **Gender, Place & Culture**, cilt 17, sayı 5, ss.635-654.
- DURGUN, C., ve GÖK, G. O. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında BRICS & G7 Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. **Beypkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 2, ss.20-32.
- DURU, S., ve KALAYCI, E. (2019). “Kentleşme ve Yoksulluk Bağlamında Sosyal Hizmet Uzmanının Mesleki Rollerini”, **Journal of Academic Value Studies**, cilt 3, sayı 17, ss.224-230.
- D’CRUZ, C., & Mudimu, P. (2013). “Community Savings That Mobilize Federations, Build Women’s Leadership and Support Slum Upgrading”, **Environment and Urbanization**, cilt 25, sayı 1, ss.31-45.
- ENSARİ, S. (2010). “TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine”, **Maliye ve Finans Yazıları**, cilt 1, sayı 87, ss.9-15.

- ERMAN, T. (1998). **Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşam. 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler**. İstanbul. Tarih Vakfı Yayıncılık.
- ERSOY, M., ve ŞENGÜL, T. (2002). **Kente Göç ve Yoksulluk: Diyarbakır Örneği**. Ankara, ODTÜ Yayınları.
- ES, M., ve GÜLOĞLU, T. (2004). “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 8, ss.79-93.
- EVİN, H. (2017). “6360 Sayılı Yasa ve Kentsel Yoksullukla Mücadelede Büyükşehir Belediyeleri: Malatya Örneği”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 27, sayı 1, ss.85-98.
- GILL, P., STEWART, K., TREASURE, E., & CHADWICK, B. (2008). “Methods of Data Collection in Qualitative Research: Interviews and Focus Groups”, **British Dental Journal**, cilt 204, sayı 6, ss.291-295.
- GREULICH, A., DASRE, A., & INAN, C. (2016). “Two or Three Children? Turkish Fertility at a Crossroads”, **Population and Development Review**, ss.537-559.
- HAŞILOĞLU, S. B., BARAN, T., ve AYDIN, O. (2015). “Pazarlama Araştırmalarındaki Potansiyel Problemlere Yönelik Bir Araştırma: Kolayda Örnekleme ve Sıklık İfadeli Ölçek Maddeleri”, **Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi**, sayı 1, ss.19-28.
- HEEMSKERK, M. (2003). “Self-Employment and Poverty Alleviation: Women’s Work in Artisanal Gold Mines”, **Human Organization**, cilt 62, sayı 1, ss.62-73.
- JAYAMOHAN, M. K., & KITESA, A. T. (2014). “Gender and Poverty—An Analysis of Urban Poverty in Ethiopia”, **Development Studies Research. An Open Access Journal**, cilt 1, sayı 1, ss.233-243.
- KALAYCI, N., ve HAYIRSEVER, F. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme ve Bu Konuya İlişkin Öğrenci Algılarının Belirlenmesi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 14, sayı 3, ss.1065-1072.
- KALLIO, H., PIETİLÄ, A. M., JOHNSON, M., & KANGASNIEMI, M. (2016). “Systematic Methodological Review: Developing a Framework for a

- Qualitative Semi-Structured Interview Guide”, **Journal of Advanced Nursing**, cilt 72, sayı 12, ss.2954-2965.
- KAN, A. (2014). “Kırsal Alanda Kadın ve Yoksulluk”, **Türktob**, ss. 52-56.
- KARAKAŞ, M. (2010). “Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 12, sayı 2, ss.1-16.
- KARATAŞ, Z. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.62-80.
- KAYGALAK, S. (2001). “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği”, **Praksis**, sayı 2, ss.124-172.
- KAYPAK, Ş. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 7 sayı1, ss.344-357.
- KESGİN, B. (2012). “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2012, sayı 26, ss.169-180.
- LI, B., CAO, Q., & MOHIUDDIN, M. (2020). “Factors influencing the settlement intentions of chinese migrants in cities: An analysis of air quality and higher income opportunity as predictors. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, cilt 17, sayı 20, ss.7432.
- LUCCI, P., BHATKAL, T., & KHAN, A. (2018). “Are We Underestimating Urban Poverty?”, **World Development**, sayı 103, ss.297-310.
- MADANIPOUR, A., SHUCKSMITH, M., & TALBOT, H. (2015). “Concepts of Poverty and Social Exclusion in Europe”, **Local Economy**, cilt 30, sayı 7, ss.721-741.
- MARECEK, J., CRAWFORD, M., & POPP, D. (2004). “On the Construction of Gender, Sex, and Sexualities. **The Psychology Of Gender**”, cilt 2004, ss.192-216.

- MCDOWELL, L. (1983). "Towards an Understanding of the Gender Division of Urban Space", **Environment and Planning D: Society and Space**, cilt 1, sayı 1, ss.59-72.
- MILLAR, J. (2003). Gender, Poverty and Social Exclusion. **Social Policy and Society**, cilt 2, sayı 3, ss.181-188.
- NYASULU, G. (2010). "Revisiting the Definition of Poverty", **Journal of Sustainable Development in Africa**, sayı 12, ss.147-158.
- OLOWA, O. W. (2012). "Concept, Measurement and Causes of Poverty: Nigeria in Perspective", **American Journal of Economics**, cilt 2, sayı 1, ss.25-36.
- ÖZEL, M. (2015). "Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri", **İdealkent**, cilt 6, sayı 16, ss.155-181.
- ÖZTÜRK, M. Y. (2010). "Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler", **Çalışma ve Toplum**, cilt 1, sayı 24, ss.105-132.
- PATEL, S., BAPTIST, C., & D’CRUZ, C. (2012). "Knowledge is Power – Informal Communities Assert Their Right to the City Through SDI and Community-Led Enumerations", **Environment and Urbanization**, cilt 2012, sayı 24, ss.13-26.
- PAYNE, S., SWAMÍ, V., & STANISTREET, D. L. (2008). "The Social Construction of Gender and Its Influence on Suicide: A Review of the Literature", **Journal of Men’s Health**, cilt 5, sayı 1, ss.23-35.
- PEKEL, E. (2019). "Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadının Çalışma Hayatındaki Konumu", **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss.30-39.
- PEPRAH, V., BUOR, D., & FORKUOR, D. (2019). "Characteristics of Informal Sector Activities and Challenges Faced by Women in Kumasi Metropolis, Ghana", **Cogent Social Sciences**, cilt 5, sayı 1, ss. 1656383.
- RAKODI, C. (1995). "Poverty Lines or Household Strategies?: A Review of Conceptual Issues in the Study of Urban Poverty", **Habitat International**, cilt 19, sayı 4, ss.407-426.

- RAVALLION, M. (2007). Urban Poverty. **Finance and Development**, cilt 44, sayı 3, ss.15-17.
- RAZIA, S., & Ah, S. H. B. A. B. (2022). “Panoramic Mapping of Urban Social Sustainability: A 35-Year Bibliometric and Visualization Analysis”, **Journal of Regional and City Planning**, cilt 33, sayı 2, s.197-226.
- REARDON, S. F., & O’SULLIVAN, D. (2004). “Measures of Spatial Segregation”, **Sociological Methodology**, cilt 34, sayı 1, ss.121-162.
- RUGGERI LADERCHI, C., SAITH, R., & STEWART, F. (2003). Does it Matter that We do not Agree on the Definition of Poverty? A Comparison of Four Approaches. **Oxford Development Studies**, cilt 31, sayı 3, ss.243-274.
- RUSTAGI, P. (2007). “Women and Poverty: Rural-Urban Dimensions”, **Social Change**, cilt 37, sayı 4, ss.1-36.
- SALWAY, S., JESMIN, S., & RAHMAN, S. (2005). “Women’s Employment in Urban Bangladesh: A Challenge to Gender Identity?”, **Development and Change**, cilt 36, sayı 2, ss.317-349.
- SAUGERES, L. (2009). “We Do Get Stereotyped”: Gender, Housing, Work and Social Disadvantage. **Housing, Theory and Society**, cilt 26, sayı 3, ss.193-209.
- SEN, A. K. (1983). Poor, Relatively Speaking. **Oxford Economic Papers**, cilt 35, sayı 2, ss.153-169.
- SİPAHİ, E. B. (2006). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, cilt 6, sayı 11, ss.172-189.
- SIWACH, P. (2020). “Mapping Gendered Spaces and Women’s Mobility: A Case Study of Mitathal Village, Haryana”, **The Oriental Anthropologist**, cilt 20, sayı 1, ss.33-48.
- SMALL, M. L., & NEWMAN, K. (2001). “Urban Poverty After The Truly Disadvantaged: The Rediscovery of the Family, the Neighborhood, And culture”, **Annual Review of Sociology**, cilt 27, sayı 1, ss.23-45.

- SKRLA, L. (2000). "The Social Construction of Gender in the Superintendency", **Journal of Education Policy**, cilt 15, sayı 3, ss.293-316.
- SLIM, H. (1995). "What is Development", **Development in Practice Journal**, cilt 5, sayı 2, ss.143-148.
- SOETAN, T. O. (2019). "Poverty and Undernutrition in Nigeria: Some Programs and Policies", **International Journal of Business and Social Science**, cilt 10, sayı 4, ss.39-47.
- STREETEN, P., & BURKI, S. J. (1978). "Basic Needs: Some Issues", **World Development**, cilt 6, sayı 3, ss.411-421.
- ŠŪMAKARIS, P., KORSAKIENĖ, R., & ŠČEULOVŠ, D. (2021). "Determinants of Energy Efficient Innovation: A Systematic Literature Review", **Energies**, cilt 14, sayı 22, ss.7777.
- TUNCER, S. (2015). "Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusala Feminist Bir Saha Hikâyesi", **Moment Dergi**, cilt 2, sayı 2, ss.30-58.
- TURGUT, A. Ş. (2019). Türkiye'deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi. **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2, sayı 38, ss.315-329.
- TUYSUZ, S., GÜREL, M. E., & GÜLMEZ, R. (2020). "Kent Hakkı ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekânın Siyaseti: Erzincan KYK Yurtları Örneği", **Journal of Economy Culture and Society**, sayı 61, ss.85-105.
- ULUTAŞ, Ç. Ü. (2009). "Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek", **Çalışma ve Toplum**, cilt 2, sayı 21, ss.25-40.
- URRY, J. (1981). "Localities, Regions and Social Class", **International Journal of Urban and Regional Research**, cilt 5 sayı 4, ss.455-473.
- USTABAŞI GÜNDÜZ, D., ve SAĞLAM, E. (2020). "Öteki Mekânlarda Sosyal Sorunlar: Bir Literatür Taraması", **OPUS International Journal of Society Researches**, cilt 16, sayı 29, ss.2142-2178.
- VALENTINE, G. (2008). Living With Difference: Reflections on Geographies of Encounter. **Progress in Human Geography**, cilt 32, sayı 3, ss. 323-337.

- VATANDAŞ, C. (2007). "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", **İstanbul Journal of Sociological Studies**, sayı 35, ss.29-56.
- VEFİKULUÇAY, A. G. D., ZEYNELOĞLU, A. G. S., EROĞLU, K., ve TAŞKIN, L. (2007). "Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları", **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**, cilt 14, sayı 2, ss.26-38.
- VICKERY, L. (2012). Deepening Disadvantages in Housing Markets for Women. **Local Economy**, cilt 27, sayı 8, ss.796-803.
- VOLBEDA, S. (1989). "Housing and Survival Strategies of Women in Metropolitan Slum Areas in Brazil", **Habitat International**, cilt 13, sayı 3, ss.157-171.
- WEKERLE, G. R. (1980), "Women in the Urban Environment", **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, cilt 5, sayı 3, ss.188-214.
- WEST, C., & ZIMMERMAN, D. H. (1987). "Doing Gender", **Gender & Society**, cilt 1, sayı 2, ss.125-151.
- WIJEKON, R., SABRI, M. F., & PAIM, L. (2021). "Poverty: A literature Review of the Concept, Measurements, Causes and the Way Forward", **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, cilt 11, sayı 15, ss.93-111.
- WILSON, W. J. (1994). "The New Urban Poverty and the Problem of Race", **Michigan Quarterly Review**, sayı 33, ss.247-247.
- WU, F., & HUANG, N. (2007). "New Urban Poverty in China: Economic Restructuring and Transformation of Welfare Provision", **Asia Pacific Viewpoint**, cilt 48, sayı 2, ss.168-185.
- YAĞAR, F., ve DÖKME, S. (2018). "Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik", **Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi**, cilt 3, sayı 3, ss.1-9.
- YAO, J., WONG, D. W., BAILEY, N., & MINTON, J. (2019). "Spatial Segregation Measures: A Methodological Review", **Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie**, cilt 110, sayı 3, ss.235-250.

- YILDIRIM, A. (2019). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.15-33.
- YILDIRIMALP, S., ve ÖZDEMİR, A. (2013). “Yapabilirlikten Yoksunluk Bağlamında Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, cilt 2, sayı 4, ss.50-83.
- YILMAZTÜRK, A. (2016). “Türkiye’de Kadın Yoksulluğu, Nedenleri ve Mücadele Yöntemleri”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 19, sayı 36/1, ss.769-796.
- YOLCUOĞLU, İ. G. (2012). “Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 23, sayı 2, ss.145-158.
- YUSUFOĞLU, Ö., ve KIZMAZ, Z. (2016). “Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elazığ Örneği”, **Social Sciences**, cilt 11, sayı 1, ss.27-40.
- YÜCEŞAHİN, M., ve YAZGAN, P. (2017). Kentler Toplumsal Cinsiyetsiz Değildir: Türkiye’de Kentsel Mekanın Üretimine Feminist Bir Eleştirisi. **Kadın/Women 2000**, cilt 18, sayı 1, ss.85-106.
- ZEYBEKOĞLU DÜNDAR, Ö. (2011). “Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi”, **Mediterranean Journal of Humanities**, cilt 1, sayı 2, ss.117-126.

ANSİKLOPEDİLER

- BLACKSTONE, A. M. (2003). Gender Roles and Society. In Julia R. Miller, Richard M. Lerner, & Lawrence B. Schiamberg (Eds.), *Human Ecology: An Encyclopedia of Children, Families, Communities, and Environments* (ss.335-338). Santa Barbara, CA, ABC-CLIO.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- ADAMAN, F., ve KEYDER, Ç. (2006). “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, Boğaziçi Üniversitesi, https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/1439211320_study_turkey_tr.pdf (Erişim tarihi: 12.02.2023)

- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2023). “Sultangazi”, <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/sultangazi-ilcesi/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)
- MINTER, W. (1992). “Africa’s Problems...African Solutions”, <http://africaaction.org/african-initiatives/index.htm> (Erişim Tarihi: 09.0.2006).
- NÜFUSU (2023). “Sultangazi Nüfusu”, https://www.nufusu.com/ilce/sultangazi_istanbul-nufusu (Erişim tarihi: 02.04.2023)
- OECD (2022). “Observatory on Social Mobility and Equal Opportunity”, <https://www.oecd.org/wise/observatory-social-mobility-equal-opportunity/> (Erişim tarihi: 11.02.2023)
- OECD (2023a). “OECD Work on National Urban Policy”, <https://www.oecd.org/gov/national-urban-policies.htm> (Erişim tarihi: 07.02.2023)
- OECD (2023b). “Inequality and Poverty”, <https://www.oecd.org/social/inequality-and-poverty.htm> (Erişim tarihi: 11.02.2023)
- RWJF (2008) “Semi-structured Interviews”, Robert Wood Johnson Foundation, <http://www.qualres.org/HomeSemi3629.html> (Erişim Tarihi: 14.04.2023)
- SAUNDERS, P. (2004). “Towards A Credible Poverty Framework: From Income Poverty to Deprivation”, <https://www.unsw.edu.au/research/sprc> (Erişim Tarihi: 04.02.2022).
- SULTANGAZİ KAYMAKAMLIĞI (2023). “Tarihçe”, <http://www.sultangazi.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 01.04.2023)
- T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI (2022). “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2022”, <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2023)
- WORLD BANK (2023). “Measuring Poverty”, <https://www.worldbank.org/en/topic/measuringpoverty> (Erişim Tarihi: 01.02.2022).

YOLCUOĞLU, İ. G. (2019). “Kentleşme Sürecinde Ailelerin Sorunlarına Sosyal Hizmet Mesleği Açısından Bakış”, <https://www.sosyalhizmetuzmani.org/kentselyoksulluk.htm> (Erişim tarihi: 14.02.2023)

TEZLER

AKÇAKAYA, M. (2009). “Türkiye’de Bölgesel Yoksulluk” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKDEMİR, M. (2016). “Neoliberal Politikaların Yeni Kentsel Yoksullar Üzerindeki Etkisi: Ankara Atık Toplayıcıları Örneği” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BALKAN, N. (2017). “Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması: Kırklareli İlinde Bir Alan Araştırması”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BATUR, T. (2021). “Yoksullukla Mücadelede Politika ve Programların Uygulanabilirliği: Selçuklu İlçesi Örneği”, (Yayınlanmamış doktora tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

BİLGİÇ, D. (2020). “Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk: Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkileri” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DİNÇOFLAZ, N. J..(2009). “Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları” (Sosyal yardım uzmanlık tezi), Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

İNCEDAL, S. (2013). “Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları” (Uzmanlık tezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.

MENEVİŞ, N. (2019). “Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede ve Kadın Güçlenmesinde Bir Kalkınma Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi Uygulaması”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MUTLU, S. (2007). “Türkiye’de Yaşanan Gecekondulaşma Süreci ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZSOY, D. (2019). “Türkiye’de Yoksullukla İlgili Sosyal Politikalar: Bir Değerlendirme Çalışması” (Yayınlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TAN MEYTİOĞULLARI, E. (2019). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Programlarının Etkinliği” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAZICIOĞLU, S. (2019). “İş-Yaşam Dengesi Kapsamında Ebeveyn İzninin Evli Çalışanların Algı ve Tutumları Ekseninde Analizi - Hizmetler Sektöründe Bir Saha Uygulaması” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

YOGEV, Ş. P. (2006). “Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DİĞER KAYNAKLAR

CAN, Y. (2013). **Sosyal Hizmetler ve Yoksulluk**. Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Trakya Kalkınma Ajansı.

RATCLIFE, A. (2007). **The Measurement of Poverty in South Africa: Key Issues**. Studies in Poverty and Inequality Institute, 33.

ŞENER, Ü. (2010). **Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları**. Ankara, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Politika Notu, 2, 22.

UN-HABITAT, U. (2016). **SDG Goal 11 Monitoring Framework**. United Nations-Habitat: Nairobi, Kenya.

UNITED NATIONS (1995). **The Copenhagen Declaration and Programme of Action: World Summit for Social Development**, New York, United Nations Department of Publications.

UNITED NATIONS (2020). **World Social Report 2020: Inequality in a Rapidly Changing World.** New York, Division for Inclusive Social Development (DISD), United Nations Department of Economic and Social Affairs.

UNITED NATIONS (2023). **World Social Report 2023: Leaving No One Behind In An Ageing World.** New York, Division for Inclusive Social Development (DISD), United Nations Department of Economic and Social Affairs.

EKLER

Ek 1. Görüşme Soru Formu

Sosyo-Demografik ve Kişisel Bilgiler

1. Yaş:
2. Medeni Durum:
3. Çocuk Sahipliği ve Sayısı:
4. Çocukların Cinsiyeti:
5. Handede Yaşayan Kişi Sayısı:
6. Eğitim Durumu:
7. Meslek:
8. Çalışma Yılı:
9. Sosyal Güvence Varlığı:
10. Gelir Durumu:
11. Mal Varlığı Durumu:

TEMA 1: Göç Etme Sürecinde Göç Nedenleri ve Göç Edilen Yerler

1. Kırdan kente göç etme nedeniniz nedir?
2. Göç ettiğiniz süreçte hangi il ya da ilçelerde ikamet ettiniz?
3. Mevcut durumda Sultangazi ilçesinde ikamet etmenizin özel bir nedeni var mı?

TEMA 2: Kent Yoksulluğunun Aileler ve Bireyler Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri

1. Göç sonrasında sosyal ve ekonomik sorunlar ile karşılaştınız mı?
Karşılaştıysanız bu sorunlar nelerdir?
2. Hane gelir durumunuzu (az gelirli, orta gelirli, yüksek gelirli) nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Gelir durumunuzdan ötürü yoksul olduğunuzu düşünüyor musunuz?
4. Günümüz geçim standartlarında hane gelirinizi arttırmaya yönelik faaliyetlerde bulunuyor musunuz? Bulunuyorsanız bu faaliyetler nelerdir?

TEMA 3: Kentteki Yoksulluğun Kadınlar Açısından İstihdama Giriş Etkileri

1. Kırsal yaşamda istihdama katılıyor muydunuz?
 - a) Katılıyorsanız hangi işlerde çalışıyordunuz?
 - b) Katılmıyorsanız katılmama nedeniniz nedir?
2. Kent yaşamında çalışmaya nasıl karar verdiniz?
3. İş arama ve bulma sürecinde neler yaşadınız?
4. İstihdam piyasasına dâhil olduğunuzdan beri kendinizi nasıl hissediyorsunuz? (Özgüvende artış, daha güçlü hissetme vb.)
5. Çalışma hayatına başladığımız süreçten itibaren aile içi ilişkilerinizde herhangi bir değişim oldu mu? (Aile içi kararlara katılım, saygı ve değer görme vb.)

TEMA 4: İstihdam Piyasasına Dâhil Olan Kadınların Toplumsal Cinsiyet

Rollerine Bakış Açısı

1. Ailenizde kadın ve erkek bireylerin görevleri nelerdir?
2. Çalışma yaşamına katılım sağladıktan sonra hanedeki rol ve sorumluluk dağılımı konularında aile bireyleri arasında iş paylaşımı yapıldı mı?
3. Çalışmak amacıyla ailedeki erkek bireylerden onay alma ihtiyacı hissettiniz mi?
4. Sizinle aynı mesleği yapan erkek bireyler ile aynı ücreti mi alıyorsunuz? Almıyorsanız bu konuda ne düşünüyorsunuz?
5. Kız çocukları ve erkek çocukların eğitim süreçleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ek 2. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2023-73501

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-73501
Konu : Etik Onayı Hk.

04.01.2023

Sayın Seda KARLIDAĞ

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 29.12.2022 tarihli ve 2022/21 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS44AEREZ Pin Kodu : 49192

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Keş Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Hilalnur DİNCER

Unvanı : Uzman Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Seda KARLIDAĞ

Öğrenim Durumu

Lisans Öğrenimi : Yalova Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Lisansüstü Öğrenimi : İstanbul Aydın Üniversitesi- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyal Hizmet Bölümü

Önlisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi- Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce – A2 Seviye

Mesleki Deneyim

14.10.2019- Devam Ediyor İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube
Müdürlüğü'nde Sosyal Hizmet Uzmanı

22.05.2019 – 02.08.2019 Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu'nda (IOM) Takım Lideri

11.02.2019-17.05.2019 Sultangazi Sosyal Hizmet Merkezi'nde Stajyer

